

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Bc. Adam Grill
Euroskepticismus v Norsku
Diplomová práce

Olomouc 2020

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Euroskepticismus v Norsku vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Ostravě 27. prosince 2020

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. et Mgr. Ondřeji Filipcovi, Ph.D. za odborné vedení, konzultace a cenné rady, které mi pomohly při vypracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Teorie euroskepticismu	6
1.1. Typologie podle Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka	9
1.2. Typologie podle Petra Kopeckého a Case Mudda	10
1.3. Typologie podle Christophera Flooda a Simona Usherwooda.....	12
1.4. Revidovaná typologie podle Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka.....	13
1.5. Typologie podle Nicolò Contiho a Luca Verzichelliho	14
1.6. Typologie podle Petra Kanioka.....	15
1.7. Typologie podle Cathariny Sørensen	16
2. Snahy o norskou cestu.....	19
2.1. Evropské sdružení volného obchodu (ESVO)	21
2.2. První referendum (1972)	23
2.3. Evropský hospodářský prostor (EHP).....	27
2.4. Druhé referendum (1994).....	28
2.5. Komparace jednotlivých referend	31
3. Charakteristika politického systému Norska.....	34
3.1. Přehled politických stran.....	36
3.2. Výsledky voleb.....	40
4. Aplikace teorie	42
4.1. Pokroková strana	48
4.2. Aplikace euroskeptické typologie dle Taggarta a Szczerbiaka	53
4.3. Vysvětlení norského euroskepticismu.....	56
Závěr	59
Seznam zdrojů.....	63
Seznam tabulek	71
Seznam grafů.....	71
Abstrakt.....	72
Klíčová slova.....	72
Abstract	73
Key words	73

Úvod

Diplomová práce pojednává o problematice stranického euroskepticismu v Norsku. Samotný fenomén euroskepticismu bývá v Evropě spojován výhradně s obdobím po přijetí Maastrichtské smlouvy, avšak ten norský je vysledovatelný již od 60. let 20. století. Euroskeptické tendence byly na evropském kontinentu však patrné již daleko dříve, kupříkladu lze zmínit pojem „Eurokrat“, který se objevil ve francouzském tisku v polovině 60. let během éry Charlese de Gaulla a byl typický svou kritikou propasti mezi evropskými elitami a občany členských států. Mezi další známá označení ztotožňující se s myšlenkou euroskepticismu v prvních dekádách patřila označení: nacionalisté, anti-marketéři (jednalo se o odpůrce společného trhu ve Velké Británii), komunisté, případně Gaullisté.¹

Nicméně euroskepticismus není pojmem čistě historickým, ale také velmi aktuálním, jelikož zejména v poslední době dochází k jeho narůstajícím tendencím v celé Evropě, což vystavuje evropské elity tlaku, který postupně vede k odlišnému směřování EU. Dochází k celkovému posunu a k vývoji evropského veřejného mínění, které se stává vůči EU nepřátelštějším. Zároveň narůstá podpora politických stran, jež vystupují negativně vůči evropské integraci a ke zvýšení euroskeptické rétoriky mezi tradičně proevropskými subjekty. Současně došlo k oživení diskuse otevřením otázky referenda o setrvání členského státu v EU, ke kterému došlo v roce 2016 ve Velké Británii. Jednalo se o výrazný milník, který měl bez ohledu na výsledek zásadní dopad na debatu o budoucím směřování evropského projektu, jež vyústil až v Brexit.²

Je důležité si dále uvědomit, že obyvatelstvo v Norsku již dvakrát ve všelidových hlasováních v roce 1972 a 1994 odmítlo jeho připojení k Evropskému společenství či později Evropské unii a jedná se o ojedinělý případ, který bývá podpůrci projektu popisován jako selhání politických elit, jež nebyly schopny až na krátké výjimky přes padesát let přesvědčit občany o benefitech členství. Za výzkumný problém lze považovat nuance a kauzalitu euroskepticismu u norských stran. Jedná se o atypický případ, jelikož standardní analýza zaměřená na ideologický či takticko-strategický přístup je v norském případě neaplikovatelná, protože na rozdíl od jiných evropských zemí je norský případ výjimečně stabilní a objevuje se napříč celým politickým spektrem.

Na druhou stranu od počátku 90. let, kdy vstoupila v platnost dohoda mezi Norskem o EHP s EU, došlo k dramatické změně vzájemných vztahů a dnes je právě Norsko téměř stejně integrováno jako ostatní členské státy. Současné uspořádání vzájemných vztahů bývá kupříkladu Clivem Archerem³ označováno jako nejtěsnější možná spolupráce, avšak bez formálního členství. Zvláště

---

¹ LECONTE, Cécile. *Understanding euroscepticism*. 1. vydání. New York: Palgrave Macmillan, 2010, s. 3.

² BRACK, Nathalie, STARTIN, Nicholas. Introduction: Euroscepticism, from the margins to the mainstream. *International Political Science Review*, 2015, roč. 36, č. 3, s. 239-240.

³ CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union: Norway and European Integration from 1994 to 2004*. 1. vydání. New York: Routledge, 2004, s. 188.

pozoruhodné je, že se prohloubení vztahů po roce 1994 rozvinulo v tichosti a s absencí organizovaného lidového protestu, vzhledem k silnému postavení anti-EU sdružení (Nei til EU/Ne evropskému společenství), jež šířilo obavy z dotčení norských tradic a ohrožení demokracie.⁴

Další zajímavou skutečností norského případu jsou bezesporu oficiální stanoviska čtyř tradičních politických stran (Levicová socialistická strana, Strana středu, Křesťanská lidová strana, Rudá strana), které zaujímají neměnný a negativní postoj vůči členství v EU od samého počátku až do současnosti. Zároveň uvnitř dalších dvou stran (Norská strana práce, Pokroková strana) s pozitivním přístupem k evropské integraci se nacházejí silné euroskeptické frakce, což dělá z Konzervativní strany jedinou čistě proevropskou politickou sílu v norském politickém systému. Pojem euroskepticismu bývá výhradně spjatý s anti-systémovými či opozičními stranami, které staví svou politiku na kritizování vlády, což v kontextu s výše uvedenými prvky činí z Norska v komparativní studii stranického euroskepticismu atypický případ hodný bližšího vědeckého zkoumání.⁵

Cílem této diplomové práce je vyhotovení komplexní analýzy stranického euroskepticismu v Norsku, aneb proč jednotlivé strany oponují evropské integraci a jak se dají tyto tendence vysvětlit.

Hlavní výzkumná otázka byla stanovena následovně:

1) Co zapříčiňuje euroskeptické tendence u norských politických stran?

Vedlejší výzkumné otázky:

2) Co vedlo ke změně politiky u Pokrokové strany?

3) Jak lze norský euroskepticismus klasifikovat v kontextu teoretické literatury a do jaké škály zapadají jednotlivé strany?

Diplomová práce je členěná do čtyř kapitol. První z nich obsahuje teoretické vymezení euroskepticismu, jeho historický vývoj, typologii a analýzu předních autorů (Paul Taggart a Aleks Szczerbiak, Petr Kopecký a Case Mudde, Christopher Flood a Simon Usherwood, Nicolò Conti a Luca Verzichelli, Petr Kaniok, Catharina Sorensen), které budou obohaceny o vlastní komentář. Jedná se o pasáž, jejíž vymezení bude stěžejní pro následnou aplikační část zabírající se norským stranickým euroskepticismem.

Druhá a třetí kapitola rozebírá a nastiňuje charakteristiku politického systému Norska, včetně přehledu aktuálně zastoupených stran ve Stortingu s jejich rozdělením dle postoje k evropské integraci. Následuje politický vývoj po 2. sv. válce, včetně otázek týkajících se norského členství v ES/EU, jednotlivé integrační procesy (1972, 1994), začlenění do Evropského sdružení volného obchodu či Evropského hospodářského prostoru, což jsou důležitá témata pro pochopení norské

---

⁴ FOSSUM E, John. Norway's European "Gag Rules". *European Review*, 2010, roč. 18, č. 1, s. 74-75.

⁵ SKINNER, Marianne S. Political Culture, Values and Economic Utility: A Different Perspective on Norwegian Party-based Euroscepticism. *Journal of Contemporary European Research*, 2010, roč. 6, č. 3, s. 299-300.

mentality v oblasti zahraničních vztahů, jejichž rozbor povede k bližšímu pochopení chování aktérů a zároveň k zakořenění euroskepticismu v Norsku. Byť kapitola na první pohled může působit nadbytečně, vývoj euroskepticismu je nutně spjat s politickými realitami, a proto byla kapitola z důvodu vyšší kontextuality zachována. Poslední část je již konkrétně věnována samotné charakteristice norského stranického euroskepticismu za užití vybraných teorií s následnou analýzou dle Taggartovy a Szczerbiakovy typologie se závěrečným shrnutím a vysvětlením fenoménu. Zároveň je kladen zvláštní důraz na Pokrokovou stranu, která se vypracovala z protestní strany s marginálním významem na plně etablovaný politický subjekt vyznačující se řadou atypických odlišností.

Práce čerpá z historických a aktuálních podkladů týkajících se dané tematiky, které jsou zhodnoceny na základě empiricko-analytického přístupu. Jedná se o případovou studii, která má za úkol detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů se sběrem velkého množství dat. Ve své podstatě se jedná o analýzu vztahů a o zachování složitosti případu v jeho celistvosti. Ke konci studie dochází ke srovnání s jinými případy, provádí se posouzení validity výsledků a primárně bývá zkoumaný případ vřazen do širšího kontextu problematiky. Mezi nejznámější autory zaobírající se případovými studii patří Robert E. Stake, který ji ve své publikaci „The Art of Case Study Research“ definuje jako úsilí o porozumění určitému sociálnímu objektu v jeho jedinečnosti a komplexitě. Sociální objekt je pro něj ohraničeným systémem, tzn. že představuje systém s určitými sociálními hranicemi. Stake rozlišuje případové studie na intrinsitní, instrumentální a kolektivní. Diplomová práce vychází z instrumentálního případu, ve kterém je výzkumníkem zvolen konkrétní jev (euroskepticismus) s následným vyhledáváním několika případů, jež tento jev reprezentují. Výstupem práce je analýza daného fenoménu v jeho současné podobě. Dalším neméně významným autorem zkoumajícím danou problematiku je Robert K. Yin, který ve své publikaci „Case Study Research“ definuje případovou studii jako strategii pro zkoumání předem určeného jevu v přítomnosti rámce jeho reálného kontextu a to zvláště, když hranice mezi jevem a kontextem nejsou zcela jasné. Velmi se odlišuje od filosofie Stakea, jelikož pracuje jak s kvantitativními, tak kvalitativními daty a validitu studie hodnotí pomocí kritérií známých právě z kvantitativního výzkumu. V závislosti na požadovaném typu výsledku Yin rozlišuje případové studie na exploratorní, explanatorní, evaluační a deskriptivní. Diplomová práce zkoumající euroskepticismus v Norsku spadá pod explanatorní studii, která podává vysvětlení případu tím, že rozvádí jednotlivé příčinné řetězce, jež lze u případu identifikovat.⁶ Další použitou metodou bude vědecký popis, který pomůže blíže pochopit definice odborných pojmů, anebo metoda deskripce či historického výkladu, jenž představí teoretickou část této publikace. V neposlední řadě budou také v určitých pasážích aplikovány metody dedukce či indukce pro vyhodnocení statistických údajů a komplexních závěrů.

---

⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, s. 104-110.

Pro vyhotovení teoretické části byla nejvíce inspirující, co se osnovy týče, publikace od Štefana Danicse a Ladislavy Tejchmanové „Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus“, která pojednávala o základní terminologii včetně následného rozboru typologií jednotlivých autorů. Kniha ovšem obsahovala řadu nepřesností, překlepů a neúplných informací, a proto byla nahrazena podstatně zdařilejšími publikacemi od Pavla Hynčici „Euroskepticismus ve střední Evropě“ a od Cécile Leconte „Understanding Euroscepticism“ doplněnými o originální zdroje dílčích autorů zabírajících se typologiemi euroskepticismu.

Ve třetí části vztahující se k charakteristice politického systému Norska a jeho vývoje byla neocenitelnou publikací kniha „*Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*“ Maxmiliána Strmisky, jež rozebírá jednotlivé norské strany, jejich historický vývoj a dosažené volební výsledky s ohledem na voličskou fluktuaci. Jedná se však o publikaci, která rozebírá třicet dva států napříč evropským kontinentem, a proto není počet stran zkoumající samotné Norsko nikterak rozsáhlý. Na druhou stranu se jedná o učebnicový charakter publikace, a proto poslouží pouze jako odrazový můstek pro pochopení tematiky, avšak s potřebou následného rozšíření pro hlubší analýzu.

Profesor Clive Archer ve své publikaci „*Norway Outside the European Union: Norway and European Integration from 1994-2004*“ komplexně rozebírá norskou historii od nabytí nezávislosti (1905) až po druhé referendum týkající se přistoupení k EU, včetně následného rozboru vzájemných vztahů po roce 1994. Zároveň rozebírá následnou interakci mezi Norskem a EU prostřednictvím Evropského hospodářského prostoru (EHP), což Norsku umožnilo přístup na trhy EU či Schengenskou dohodu, aneb řešení otázek spravedlnosti, hranic a společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Dále zahrnuje diskuzi o politikách, které měly na vzájemné vztahy zvláštní dopad (směrnice o plynu, rybolov, zemědělství, prodej alkoholu) a zkoumá na kolik došlo k přizpůsobení politiky EU. Jedná se o velmi obsáhlou, zdařilou, odbornou a podrobnou studii, ze které čerpá řada studentů a výzkumných pracovníků po celém světě a prakticky její jedinou nevýhodou z dnešního pohledu je již neaktuálnost poslední kapitoly, která pojednává o vzájemných vztazích do roku 2004 a neobsahuje toliko tížený vývoj aktuálních vzájemných vztahů po tomto roce. Pro doplnění, upřesnění a bližší zkonkretizování údajů poslouží výzkum „*The 1994 EU Referendum in Norway Continuity and Change*“ od Pera Arnta Pettersena a kolektivu. I přes to, že se nejedná o nikterak rozsáhlou studii, tak se autorům povedlo přehledně rozebrat rozhodující faktory spojené s odmítnutím norského členství v EU. Zároveň je zohledněn společenský vývoj v časovém kontextu, aneb změna otázek či důležitých faktorů během dvou integračních období. Jedná se zejména o míru vzdělávání, generačních rozdílů, genderových otázek, anebo zda jedinec pracuje v soukromém/veřejném sektoru. Studie ale bohužel nezohledňuje řadu dalších faktorů, např. sociální indikátory, které budou doplněny

práci od Tora Tørbjorna „*Old and New Patterns: The „No“ Majority in the 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway*“, který také analyzoval příslušná referenda.

Ve vztahu k problematice euroskepticismu posloužila jako největší inspirace Marianne S. Skinner, která v periodiku „*Journal of Contemporary European Research*“ v roce 2010 publikovala práci s názvem „*Political Culture, Values and Economic Utility: A Different Perspective on Norwegian Party-based Euroscepticism*“. Čerpá z obsahových analýz stranických manifestů, průzkumů mínění norských poslanců Stortingu a zkoumá nuance a kauzalitu euroskepticismu napříč politickým spektrem. Autorka vychází z typologie P. Taggarta a A. Szczerbiaka i přes všeobecně uznávanou kritiku, že se jedná o příliš široké vymezení, kde zejména pod jejich typologizaci měkkého stranického euroskepticismu lze zařadit téměř jakýkoliv projev nesouhlasu s evropskou integrací. Obsahem je vymezení teorie euroskepticismu, upozornění na norská citlivá témata (rybolov, suverenita, ropa) a předdefinování kódových kategorií pro následný výzkum, jehož závěrem je celá řada přínosných závěrů. Pro rozšíření a aktualizování dat posloužil článek „*Norwegian Euroscepticism Revisited. The Gap Between Policy and Practice*“ od Lise Rye z roku 2018. Zaobírá se zkoumáním stranických programů, průzkumy veřejného mínění a uvádí 3 aspekty, které je třeba brát v potaz při pokusu o pochopení popularity euroskepticismu v Norsku (vysoká úroveň apatie k záležitostem EU, status Norska jako dobře fungující demokracie a stav jeho ekonomiky). Autorka se domnívá, že právě ekonomické faktory mají nejzásadnější vliv na otázky ohledně členství a v budoucnu dojde ve vztahu ke stavu norské politiky k menšímu odporu a otočení křivky. Posledním zmíněným zdrojem je případová studie od již zmíněné Marianne S. Skinner, která tentokrát publikovala pro Sussex European Institute práci „*From Ambiguity to Euroscepticism? A Case Study of the Norwegian Progress Party's Position on the European Union*“. Cílem příspěvku bylo dosáhnout pochopení postoje Pokrokové strany (FrP) k evropské integraci s následnou aplikací nejvýznamnějších typologií euroskepticismu. Důraz byl kladen zejména na zjištění, zda je tato strana vůbec euroskeptická a jestliže ano, kam ji zařadit.

Tématem se zaobírá řada zahraničních autorů, avšak každý z nich je zaměřen ve svých publikacích pouze na určitý časový úsek či dílčí prvky daného fenoménu. Zároveň je většina výzkumů datována do časového horizontu po druhém referendu, které přineslo hojnou půdu a zvýšilo akademický zájem, a právě proto se vzhledem ke svému vymezení a komplexnosti předkládaná práce snaží na i tyto nedostatky zaměřit. Jako další mezeru ve výzkumu lze považovat absenci obdobné práce v českém jazyce, jež by téma přiblížila také tuzemským čtenářům.

1. Teorie euroskepticismu

Samotný teoretický koncept euroskepticismu je stále doposud nejednoznačně vymezený, jelikož neexistuje jeho všeobecně ustálená definice a ani samotná politická věda či evropská studia nezahrnují jeho doslovné vymezení a potýkají se s celou řadou rozmanitých přístupů. Poprvé byl termín euroskepticismus použit v roce 1985 v článku The Times ve spojitosti s dokončením jednotného vnitřního trhu. Ke zpopularizování tohoto pojmu však došlo až v roce 1988 na akademické půdě College of Europe v Bruggách, a to na základě politického projevu Margaret Thatcherové, v němž se výrazně distancovala od aktuálního směřování evropské integrace.⁷

Z původně britského fenoménu došlo počátkem 90. let v souvislosti s ratifikačním procesem Maastrichtské smlouvy k rozšíření také na kontinentální Evropu, přičemž se euroskepticismus začal vnímat jako směr opoziční a kritický, jež se stavil proti postupující evropské integraci, a to na úrovni národní i unijní.⁸ Kritika činnosti evropských institucí byla samozřejmě patrna již mnohem dříve před prvními přímými volbami do Evropského parlamentu, anebo před již zmíněnou Maastrichtskou smlouvou. Jednalo se však bezesporu o významné milníky, které trend euroskepticismu posílily a přispěly k jeho rozvoji.

Abychom blíže pochopili tento pojem, musíme euroskepticismus sémanticky analyzovat. Slovo „skepticismus“ vychází ze skepse, jež bývá definována jako pochybnost či nedůvěra. Druhé slovo „euro“ pokrývá takřka vše, co souvisí s EU, a jedná se tedy o vymezení podstatně širší. Euroskepticismus tak bývá ve své podstatě vnímán jako pochybnost či nedůvěra vůči integračnímu procesu jako takovému, anebo vůči jeho dílčím politikám.⁹

Jedno ze základních a nejstarších rozlišení euroskepticismu je na stranický a veřejný euroskepticismus. První výše zmíněný je definován na základě postojů politických stran.¹⁰ Naopak veřejný euroskepticismus je definován na základě postojů veřejnosti.¹¹ Politolog Paul Taggart, který v roce 1998 jako první přenesl pojem euroskepticismu do odborné literatury, kupříkladu uvádí, že hlavním důvodem vzniku euroskepticismu je demokratický deficit, přičemž kritici spatřují jeho řešení v posílení národních institucí na úkor institucí unijních, které podle nich nejsou dostatečně

---

⁷ THATCHER, Margaret. *Speech to the College of Europe (“The Bruges Speech”)* [online]. youtube.com, 21. září 1988 [cit. 12. dubna 2020]. Dostupné na <https://www.youtube.com/watch?v=D_XsSnivgNg>.

⁸ LECONTE: *Understanding euroscepticism...*, s. 3-4.

⁹ HYNČICA, Pavel a kol. *Euroskepticismus ve střední Evropě*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Academia, 2016, s. 23-24.

¹⁰ SZCZERBIAK, Aleks, TAGGART, Paul. *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*. Sussex European Institute, 2002, s. 3.

¹¹ SØRENSEN, Catharina. *CONCEPTUALISING PUBLIC EUROSCEPTICISM: the cases of Denmark, France and the United Kingdom*. University of Copenhagen: Danish Institute for International Studies, 2007, s. 8.

demokratické.¹² Zároveň není náhodou, že pojmy demokratický deficit a euroskepticismus byly objeveny přibližně ve stejnou dobu, tedy v polovině devadesátých let 20. století. Před ratifikací Maastrichtské smlouvy byl projekt evropské integrace řízen převážně elitami s minimálním dopadem na život běžných voličů a až se vznikem EU došlo k posílení jejich pravomocí skrze získání statutu evropského občanství. Dále došlo k posílení pravomocí přímo voleného evropského parlamentu, což vedlo k přiblížení evropské integrace ve vztahu k veřejnosti.¹³ Tento jev souvisí s obratem paradigmatu, během kterého se začalo v 80. letech na EU nahlížet prismatictém státu a zároveň začalo docházet k aplikaci státocentrických procesů. Je nutné ale zmínit, že demokratický deficit existuje i v rámci jednotlivých členských států a pokud srovnáme EU s jinými organizacemi (např. Organizace spojených národů), dospějeme k závěru, že se naopak jedná o instituci výrazně demokratickou.

Nejčastějšími euroskeptickými subjekty bývají zpravidla pravicové politické strany, avšak tento trend není bezpodmínečný a dochází k němu i na opačné straně spektra, tedy u krajně levicových stran (Česká republika). Pro vznik a existenci euroskeptických postojů tedy existují různé předpoklady, které se výrazně liší stát od státu.¹⁴ Je možné se domnívat, že samotná kritika často nalézá své kořeny za hranicí racionálního hodnocení a je podporována šířením dezinformací a populistických politik dílčích aktérů ke svému vlastnímu prospěchu.

K této myšlence se vyjadřuje např. Jan Rovný, který rozlišuje stranický euroskepticismus dle ideologických nebo strategických pohnutek. Dle něj by bylo mylné předpokládat, že postoje k otázkám týkajícím se EU nebo evropské integrace jsou ústředním bodem politického diskurzu. Na základě vědeckého zhodnocení vyplynul omezený význam evropských témat, které jsou výrazně upozaděny vůči vnitrostátní politice. Stranický euroskepticismus tedy nelze chápat jako autonomní ideologii samu o sobě, ale spíše jako doplněk, jež bude připojen k původně definovaným diskurzům nebo identitám stran. Logicky lze nicméně očekávat shodu mezi určitými politickými ideologiemi s pravděpodobností přijetí euroskeptických postojů u dílčích stranických rodin. Převážně ideologicky motivováni euroskeptici přijímají tyto myšlenky na základě implikace jejich původních ideologických pozic. Ideologicky řízené euroskeptické strany tedy nejsou ochotny polevit ze svých hodnot, aby zaujali k EU milosrdnější postoj, čímž by ohrozili zájmy svých tradičních voličů. Využívají tedy tento prvek jako pragmatický doplněk k jejich původnímu programu, jehož prostřednictvím usilují o přilákání nového elektorátu. Naopak strategičtí euroskeptici jsou ochotni

---

¹² TAGGART, Paul. Populism and representative politics in contemporary Europe. *Journal of Political Ideologies*, 2004, roč. 9, č. 3, s. 277.

¹³ KANIOK, Petr. Statická, či dynamická unie: Euroskepticismus a vnitřní legitimita evropské integrace. *Mezinárodní vztahy*, 2011, roč. 47, č. 4, s. 84.

¹⁴ HYNČICA: *Euroskepticismus ve...*, s. 11-13.

pozměnit, nebo rozšířit svůj program o euroskeptickou tematiku v naději na oslovení nové skupiny voličů a tím většího politického vlivu i přes opuštění některých původních ideálů.¹⁵

Ideologický euroskepticismus, kterým se zaobírá řada níže uvedených autorů, (Paul Taggart, Aleks Szczerbiak, Petr Kopecký, Case Mudde, Christophera Flood, Simon Usherwood, Nicolò Conti, Luca Verzichelli, Petr Kaniok a Catharina Sørensen) však nalézá své kořeny v sociologickém přístupu a v tzv. štěpných liniích, jež byly vypracovány Steinem Rokkanem. Tento norský politolog vyhotovil rozsáhlou historickou a komparativní studii politického prostředí, od procesu demokratizace (velká francouzská revoluce) přes vznik masové politiky až k modernímu pojetí politických stran za účelem zjištění za jakých skutečností voliči činí svá rozhodnutí a vypracoval teorii štěpení na základě ekonomických, sociálních a politických faktorů.¹⁶ Autor vnímá cleavages (konfliktní linie) jako fundamentální opozici uvnitř populace určitého území, které vychází z multiplicity konfliktů zakořeněných v sociální struktuře. Tyto mnohdy latentní diference se vynoří na povrch v kritickém zlomovém bodě a berou na sebe podobu manifestních organizací a institucionálních forem v procesu budování politického systému. Konfliktní linie tedy mají svůj základ v rozdělení společnosti a odlišnosti cílů obyvatelstva.¹⁷ Pro práci je stěžejní teorie územního štěpení z roku 1967, která se se během dvou integračních referend ukázala jako více nežli pravdivá.

Na druhé straně pomyslného motivačního spektra euroskepticismu se nachází také norský politolog Nick Sitter, který jej bere jako projev konfliktu mezi vládními a opozičními silami pouze v rámci konkrétního národního stranického systému a odmítá euroskepticismu přiznat ideový rozměr.¹⁸ Euroskeptické postoje či názory jsou dle něj výsledkem strategicko-taktických rozhodnutí opozičních stran, jež se pouze pokoušejí vymezit vůči vládním formacím. Autor tedy předpokládá, že v případě začlenění strany do vládní koalice dojde k opuštění euroskeptických postojů.¹⁹

Další teorie představená např. Ole Waeverem vychází z předpokladu skandinávské výjimečnosti, jež si zakládá na pacifismu, sociálním státu či globální solidaritě. Norsko si dle něj uvědomuje, že je součástí Evropy, ale snaží se být o trošku lepší než její zbytek a samotné členství v EU je vnímáno negativně. Severský model sociálního státu bývá často v Evropě dáván za vzor a bývá předmětem hlubších politických debat. Ve skutečnosti se ale nejedná o ojedinělé případy a sociální státy jsou v Evropě značně rozšířené, avšak existují v jiných formách. Skandinávský model bývá

---

¹⁵ ROVNÝ, Jan. Conceptualising party-based euroscepticism: magnitude and motivations. *Collegium*, 2004, č. 29, s. 36-37.

¹⁶ MJØSET, Lars. Stein Rokkan's Thick Comparisons. *Acta Sociologica*, 2000, roč. 43, č. 4, s. 382-383.

¹⁷ STÝSKALÍKOVÁ, Věra. *Teorie Steina Rokkana a její použití v postsocialistických zemích jihovýchodní Evropy* [online]. journals.muni.cz, 2003 [cit. 17. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3934/5331>>.

¹⁸ SITTER, Nick. Opposing Europe: Euro-Scepticism opposition and Party competition. *SEI working papers*, 2002, č. 56, s. 23.

¹⁹ Tamtéž s. 23-24.

rozeznatelněji identifikován jako nadčasová sociálně demokratická forma moderního státu s vytyčenou budoucností. Švédští vědci Tord Ekstrom, Gunnar Murdal a Roland Palsson dokonce v roce 1962 uvedli, že státy EHS jsou v sociálních otázkách značně primitivnější než severské země.²⁰ Jinými slovy je členství v EU vnímáno jako negativní vnější impulz, kterému je třeba se vyvarovat a Peter Lawler dokonce uvádí: „*Případné zapojení Norska do Evropské Unie by urychlilo erozi nadřazené formy společnosti.*”²¹

Poslední uvedená teorie představená kupříkladu Sieglinde Gstöhlovou,²² anebo Iverem B. Neumannem²³ předpokládá výskyt tzv. citlivých témat (rybolov, zemědělství, suverenita, těžba ropy), které sehrály historicky významnou a negativní roli mezi norskou populací. I navzdory malému a změnšujícímu se ekonomickému významu právě výše uvedená témata vyburcovala řadu odpůrců a vedla k nepřipojení Norska do ES/EU.

Nyní dojde k představení řady výše uvedených typologií zaobírajících se ideologickým euroskepticismem, jejichž teoretické koncepty budou obohaceny o kritiku s následnou aplikací v analytické části práce pro vysvětlení fenoménu norského euroskepticismu.

1.1. Typologie podle Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka

K rozšíření obecné typologie euroskepticismu výrazně přispěl A. Szczerbiak a P. Taggart, kteří jako první představili typologii stranického euroskepticismu a definovali jej jako *nahodilou a kvalifikovanou, stejně tak i přímou a nekvalifikovanou opozici vůči procesu evropské integrace.*²⁴

Jedná se o velmi jednoduchou, logickou a přelomovou typologizaci, která dodnes patří k neaplikovanějším teoriím při studiích a aplikačních rozborech stranického euroskepticismu v jednotlivých státech. Autoři blíže rozpracovávají euroskeptické tendence na základě příslušnosti do jednotlivých stranických rodin a domnívají se, že některé z nich jsou k tomuto postoji více předurčeny. Zároveň však nalézají důvody pro zastávání těchto postojů spíše v pragmatické snaze oslovit voliče, a získat tak větší podíl na politické moci a z této příčiny pouhá příslušnost ke konkrétní stranické rodině nepředurčuje samotný postoj politické strany k Evropské unii.²⁵

---

²⁰ WAEVER, Ole. Nordic Nostalgia: Northern Europe after the Cold War. *International Affairs*, 1992, roč. 68, č. 1, s. 84-85.

²¹ LAWLER, Peter. Scandinavian Exceptionalism and European Union. *Journal of Common Market Studies*, 1997, roč. 35, č. 4, s. 566.

²² GSTÖHL, Sieglinde. Switzerland, Norway and the European Union: The Odd ones out? *Euryopa Articles and Conferences*, 1996, č. 2, s. 16-27.

²³ NEUMANN, Iver B. *This little piggy stayed at home: why Norway is not a member of the EU*. 1. vydání. London: Routledge, 2003, s. 88-129.

²⁴ KOPEČEK, Lubomír. Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové. *Politologický časopis*, 2004, č. 3, s. 241.

²⁵ HYNČICA: *Euroskepticismus ve...*, s. 28.

Jejich koncept euroskepticismu je dále rozdělen na tzv. tvrdý a měkký, jež se odlišují rozdíly v hloubce a v odporu k projektu evropské integrace. Příznivci **tvrdého** stranického euroskepticismu se vymezují vůči celému projektu evropské integrace a usilují o vystoupení z EU, případně o to, aby země do EU nevstoupila.

Naproti tomu zastánci **měkkého** stranického euroskepticismu nejsou principiálně proti EU a evropské integraci jako takové, ale poukazují na rozpory jednotlivých politik, které jsou proti zájmu země, jež reprezentují. Měkký euroskepticismus lze ještě rozdělit podle toho, zda se konkrétní strana snaží hájit národní zájmy, či vyjadřuje svůj nesouhlas s konkrétním směrem unijní politiky a zároveň neguje jakékoli prohlubování integrace.²⁶

Tento koncept byl následně pro své široké vymezení hojně kritizován, načež autoři pod tíhou argumentů uvedli, že cílem jejich klasifikace bylo zejména otevřít odbornou diskusi na toto téma a vypracovat pouhou pracovní definici pro základní vymezení. Je důležité mít na paměti, že text byl původně formulován jako nedokončená teorie s cílem stimulovat další debatu,²⁷ což se autorům bezesporu povedlo, neboť na jejich práci navázala řada politologů.

Za podstatný nedostatek v této typologii však lze považovat právě poměrně vágně stanovenou hranici mezi tvrdým a měkkým euroskepticismem, jež reflektuje pouze míru odporu vůči evropské integraci bez zohlednění dalších proměnných faktorů jako jsou např. jeho forma či charakter. Z představené typologie totiž vyplývá, že „měkký“ a „tvrdý“ euroskepticismus jsou dvě tváře téhož a liší se pouze v míře či hloubce. Respektive, že „tvrdý“ euroskepticismus je pouhým logickým pokračováním „měkkého“.

1.2. Typologie podle Petra Kopeckého a Case Mudda

Nejkomplexnější alternativní konceptualizaci založenou na kritice stranického euroskepticismu autorů P. Taggarta a A. Szczerbiaka vypracovali P. Kopecký a C. Mudde, kteří poukazují na to, že tato formulace měkkého stranického systému je příliš obecná a rovněž velice široce definovaná, jelikož prakticky každý nesouhlas s jakýmkoliv politickým rozhodnutím EU může být zahrnut do měkkého euroskepticismu.²⁸ Zároveň celý koncept rozdělení euroskepticismu na tvrdý a měkký nepovažují za zcela funkční a vypovídající o skutečném euroskepticismu zkoumané politické strany. Další výtka směřovala vůči otázce členství v EU. Dle těchto autorů nejde o klíčový

---

²⁶ TAGGART, Paul, SZCZERBIAK, Aleks. Parties, Positions and Europe: Euroscepticism in the EU Candidate States of Central and Eastern Europe. *Sussex European Institute*, 2001, č. 46, s. 10.

²⁷ TAGGART, Paul, SZCZERBIAK, Aleks. Theorizing party-based Euroscepticism: Problems of definition, measurement and causality. *Sussex European Institute*, 2003, s. 3.

²⁸ KOPEČEK: *Euroskeptici, europeanisté...*, s. 243.

bod, načež navrhuji zohlednit dva odlišné faktory. Jedná se o princip odevzdání suverenity směrem od národního státu k nadnárodním strukturám a o podporu, či opozici k dalšímu rozšiřování EU.²⁹

Ve své vědecké práci tedy stanovili odlišné kvalifikační kritérium zkoumající primárně akceptaci odevzdání suverenity na nadnárodní úroveň, jež vyvolává euroskeptické postoje a je jasným průvodním znakem europeizace. Dále se primárně zaobírají již následným projevům těchto stran vůči dílčím projevům evropské integrace, zejména pak vůči dalšímu prohlubování či jejímu rozšiřování nežli jejich schopnosti odmítat členství v EU jako takové.³⁰

Na základě výše uvedených výtek autoři vyhotovili vlastní typologii euroskeptických stranických pozic, která vychází z **dvojdimenzionálního vztahu k EU a evropské integraci**. Došlo k vymezení dvou rovin postojů k evropské integraci - rozptýlené a zvláštní podpory evropské integrace. První z nich vyjadřuje obecnou podporu evropskému integračnímu procesu, druhá podporu samotné EU.

V kontextu těchto dvou dimenzí autoři vytvořili vlastní členění. První dimenze představovaná podporou evropské integrace se dále člení na tzv. **eurofoby** a **eurofily**. Eurofobové obecně projektu evropské integrace oponují a nepodporují jej jak z ekonomických, tak i z politických důvodů. Naopak eurofilové jsou v zásadě přesvědčeni, že základem úspěšného integračního procesu je institucionalizovaná kooperace na bázi sdílené suverenity zahrnující jak politickou, tak i ekonomickou spolupráci. Jsou tedy zastánci nadnárodního přístupu či zastánci pouze volného obchodu.

Co se týče druhé roviny, podpory samotné EU, autoři rozlišují tzv. **EU-optimisty** a **EU-pesimisty**. Mezi eurooptimistické strany patří ty, které jsou přesvědčeny o správnosti směřování EU a stojí za její současnou podobou, nicméně tím není vyloučena případná kritika dílčích unijních politik, což v případě celkové akceptace podoby EU není překážkou pro začlenění do eurooptimistických stran. Poslední skupinou jsou europesimisté, jež nepodporují aktuální podobu EU a jsou pesimističtí vůči jejímu dalšímu vývoji. Kopecký a Mudde na základě výše zmíněných dvou dimenzí navrhuji vytvořit *“ideální čtyřčlenou typologizaci postojů stran k evropské integraci a Evropské unii”*, která bude pro přehlednost uvedena v tabulce č.1.³¹

---

²⁹ KANIOK: *Statická, či dynamická unie...*, s. 85.

³⁰ HYNČICA: *Euroskepticismus ve...*, s. 30-32.

³¹ KOPEČEK: *Euroskeptici, europeanisté...*, s. 243.

Tabulka č. 1 - Čtyřčlenná typologizace postojů stran podle Kopeckého a Mudda

<p>Euroentuziasté</p> <p>kombinace eurofilů a EU-optimistů</p> <p>(podporují evropskou integraci a její současnou trajektorii EU)</p>	<p>Europragmatici</p> <p>kombinace eurofobů a EU-optimistů</p> <p>(odpůrci evropské integrace, ale podporují současnou trajektorii EU)</p>
<p>Euroskeptici</p> <p>kombinace eurofilů a EU-optimistů</p> <p>(podporují evropskou integraci, ale odmítají současnou trajektorii EU)</p>	<p>Euroodmítači</p> <p>kombinace eurofobů a EU-pesimistů</p> <p>(odpůrci evropské integrace a také její současné trajektorie)</p>

Zdroj: KOPECKÝ, Petr, MUDDE, Cas. The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics*, 2002, roč. 3, č. 3, s. 302-303.

Jedná se o mnohem podrobnější typologii, nežli původní koncept od P. Taggarta a A. Szczerbiaka, která je koncepčně mnohem propracovanější, což dokládá stále častá citovanost od dalších autorů zabírajících se euroskepticismem. Lze ovšem spatřovat inspiraci v originárním pojetí, aneb tvrdé euroskeptické strany odpovídají kategorii euroodmítačů, případně strany měkkého euroskepticismu spadají pod euroskeptickou kategorii. Za přínosné lze však považovat rozlišování postoje k Evropské Unii a evropské integraci, které umožňuje jemnější odlišení jednotlivých postojů stran a přidání dalších dvou skupin (euroentuziasté, europragmatici). Europragmatici jsou skupinou, která ze své podstaty odporuje evropské integraci, ale současně podporuje trajektorii EU. Tuto kategorii lze však považovat za největší slabinu celé čtyřčlenné typologizace postojů stran, neboť jí lze přiřadit společně s euroskeptiky a euroodmítači k euroskeptickým postojům. Je totiž nelogické, aby europragmatici oponovali myšlence přesunu politické moci směrem k EU a zároveň by podporovali další nárůst kompetencí tak, jak to Kopecký s Muddem uvádějí. Nutné také poznamenat, že jejich teoretická typologizace nebrala v potaz názor voličů, ale pouze názor politických stran. Poslední skupinou jsou euroentuziasté, kteří podporují evropskou integraci včetně její současné trajektorie a z této podstaty je sporné její zařazení v euroskeptické koncepci.

1.3. Typologie podle Christophera Flooda a Simona Usherwooda

Dalšími akademiky reagující na teorii stranického euroskepticismu byli **Christopher Flood** a **Simon Usherwood**, kteří navrhli **alternativní typologii skupinových pozic vůči EU**. Účelem jejich klasifikace je zpřehlednit a blíže rozpracovat typologizaci dle Kopeckého a Mudda. Vytváří soubor kategorií, které jsou rozděleny vzestupně podle míry podpory Evropské unie, přičemž

nezohledňují způsob, jehož pomocí daných pozic dosáhly. Tyto kategorie mohou být použity jak samostatně, tak i v kombinaci:

- a) odmítači (rejectionists) – odmítají členství v EU, ale i dílčí participaci země v některé z politik EU,
- b) revizionisté – upřednostňují návrat k dřívějšímu stavu evropské integrace, který byl před změnou určité unijní politiky,
- c) minimalisté – akceptují status quo, ale snaží se o zastavení dalšího prohlubování integrace co nejvíce to je možné,
- d) gradualisté – akceptují postupnou integraci, avšak pouze za předpokladu, že bude pomalá a řízená,
- e) reformisté – podporují prohlubování integrace, avšak za předpokladu odstraňování nedostatků, jež vznikly předchozím prohlubováním integrace,
- f) maximalisté – upřednostňují rychlé prohlubování evropské integrace.³²

Autoři měli za cíl vyhotovit propracovanější a konkrétnější typologii nežli Paul Taggart s Aleksanderem Szczerbiakem, která bude zároveň prosta nadbytečných kategorizací dle Petra Kopeckého a Case Muddeho. Jejich verze umožňuje lepší vnímání kategorizace posunů stran v průběhu času z jedné pozice na druhou. Jedná se tedy o práci, která má spíše dynamický, nežli statický charakter.³³

Uvedené kategorie jsou však spíše ideálními typy, jež jsou založeny na určité pozici k integraci. Co autoři neřeší jsou příčiny vytvoření konkrétních myšlenkových pozic. Ty mohou odrážet empirické zkušenosti politických stran, ať už se jedná o racionální volbu vzhledem k preferenci voličů v konkrétním národním politickém systému, anebo o vytvoření konstruktů vůči evropské integraci.

1.4. Revidovaná typologie podle Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka

Na kritiku Kopeckého s Muddem následně reagoval **A. Szczerbiak** s **P. Taggartem** a **reformovali svou definici pojmů tvrdý a měkký euroskepticismus**. Ve svém novém revidovaném vymezení vycházeli z Kopeckého a Muddova dvoudimenzionálního chápání přístupu k evropské integraci a přístupu k podpoře samotné Evropské unie. Euroodmítači v jejich nové revidované teorii představovali tvrdé euroskeptiky, a naopak Kopeckého a Muddova definici euroskepticismu přiřadili k měkkým euroskeptikům. V tomto revidovaném vymezení byl pro definici tvrdého euroskepticismu

---

³² FLOOD, Christopher, USHERWOOD, Simon. Positions, Dispositions, Transitions: A model of Group Alignment on EU Integration. Surrey. *Department of Political, International and Policy Studies*, 2001, s. 4.

³³ VASILOPOULOU, Sofia a kol. *The Routledge Handbook of Euroscepticism*. 1. vydání. Routledge, 2017, s. 23-24.

klíčový negativní postoj k evropské integraci založený na přenesení pravomocí na nadnárodní instituci představovanou právě Evropskou unií. Naproti tomu měkký euroskepticismus souhlasil s přenesením pravomocí na nadnárodní instituci – Evropskou unii, avšak se negativně vymezoval proti dalšímu prohloubení integrace a rozšiřování pravomocí Evropské unie. Ačkoli Taggart s Szczerbiakem definici měkkého euroskepticismu zužují oproti jeho původnímu velice širokému vymezení, stále se jedná o vymezení poměrně široké.

1.5. Typologie podle Nicolò Contiho a Luca Verzichelliho

Na výše zmíněné definice stranického euroskepticismu reagovali rovněž **Nicola Conti** a **Luca Verzichelli**, kteří vycházeli z původní nerevidované teorie tvrdého a měkkého euroskepticismu autorů Taggarta a Szczerbiaka a rozšířili ji o kategorie **pozitivního** a **neutrálního postoje** k evropské integraci a k Evropské unii. Pozitivní postoje jsou tzv. **funkční europeanismus** a **ztotožňující europeanismus**. První zmíněný postoj vyjadřuje podporu strany evropské integraci, avšak jen za předpokladu, že není v rozporu s vlastními zájmy strany či státu. Samotná evropská integrace není cílem sama o sobě, pouze napomáhá cílům strany – ekonomické stabilitě, či modernizace země.³⁴ Ztotožňující europeanismus lze charakterizovat zásadní podporou integrace a jejího prohlubování, předáváním dalších pravomocí Evropské unii, federalizací a vznikem evropského občanství. Neutrální postoj je typický pro ty strany, které se o evropskou integraci nezajímají či na ni nemají jednotný názor.³⁵ Dále autoři poukazují na rozdílnou intenzitu eurokritických postojů v závislosti na postavení politické strany na ose opozice-vláda a uvádějí, že opoziční strany vykazují zvýšenou míru euroskeptických postojů než v případě, kdy jsou součástí vládní koalice. Tato teze ostatně koresponduje s výše uvedeným tvrzením, že kritika EU spadá výhradně pod protestní, anebo antisystémový charakter takto zaměřených subjektů.³⁶

Z hlediska typologie euroskepticismu se jedná o zajímavé uchopení tohoto fenoménu, jež rozpracovává celou škálu postojů stran k evropské integraci od těch nejvíce pozitivních, až po ty nejvíce negativní. Zároveň Conti s Verzichellim zohledňují příslušnost strany k politické rodině a k její přítomnosti, či absenci ve vládní koalici. Naopak mezi slabé stránky jejich typologie patří přílišná provázanost s negativními postoji k toliko kritizovanému Taggartovu a Szczerbiakovu schématu.³⁷

---

³⁴ KOPEČEK: *Euroskeptici, europeanisté...*, s. 247.

³⁵ CONTI, Nicolò. *Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case*. Sussex: *Sussex European Institute*, 2003, s. 17.

³⁶ HYNČICA: *Euroskepticismus ve...*, s. 34-35.

³⁷ KANIOK, Petr. Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož? *Politologický časopis*, 2005, č. 2, s. 155.

Tabulka č. 2 - Grafické znázornění typologie N. Contiho a L. Verzichelliho

Postoj strany	Druh přístupu	Finální cíl	Způsob integrace	Jazyk
Tvrký euroskepticismus	Principiální opozice	Radikální změna ve směřování EU nebo vystoupení země	Návrat kompetencí členským zemím	Protestní
Měkký euroskepticismus	Kvalifikovaná opozice	Reforma směřování EU	Mezivládní přístup	Orientovaný na cíl
Neutrální postoj	-	-	-	-
Funkční evropeanismus	Kvalifikovaná podpora	Status quo nebo integrace, která slouží národním zájmům	Mezivládní přístup	Orientovaný na cíl
Identitární evropeanismus	Principiální podpora	Bezpodmínečná podpora integrace	Supranacionální přístup	Oslavný

Zdroj: CONTI, Nicolò. Party contestation of the political space and the European issue: the attitude to EU of the Italian parties (1994–2002). *Sussex: Sussex European Institute*, 2003, s. 19.

Jedná se o zdařilou a propracovanou typologii, která vychází z původní a nerevidované koncepce od P. Taggarta a A. Szczerbiaka a rozšiřuje ji o další kategorie. Mezi její slabé stránky však právě patří tato inspirace, jež ještě nerozlišuje mezi podporou Evropské unie a podporou evropské integrace a jedná se již teoreticky o zastaralou typologii, což mj. dokládá i absence kategorie, která by reflektovala vymyšlenou kritiku vůči EU, jež vychází z šíření dezinformací nepřátelské propagandy a která podněcuje zlost, nenávist a nabízí pouze vystoupení z EU bez jakékoliv alternativy. Hlavním přínosem je však bezesporu inovační vymezení dvou ideálních pozitivních přístupů k evropské integraci a jednoho neutrálního, které tyto nevýhody alespoň částečně vyvažují.

1.6. Typologie podle Petra Kanioka

Brněnský politolog Petr Kaniok ve své disertační práci z roku 2006 *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů* přišel se svou vlastní typologií, přičemž stejně jako předchozí autoři navazoval na původní koncept euroskepticismu autorů Taggarta a Szczerbiaka, ovšem předložil i pozitivní kategorie a následně vyznačil tři skupiny podle postojů k evropské integraci.³⁸

³⁸ KANIOK, Petr. *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů* [online]. Brno, 2006 [cit. 24. října 2019]. s. 92-94. Dostupné na: <https://is.muni.cz/th/mbl26/Dizertace_Kaniok.doc>.

Evropeanisté – první skupina, do níž patří ty politické strany, které se k evropské integraci staví maximálně pozitivně a přejí si rovněž její další prohlubování i rozšiřování o nové členy. Záměrem těchto stran je vytvoření nadnárodního modelu Evropské unie, což je přímým opakem přístupu mezivládního. Tento přístup považuje vytvoření politické federace s jednotným evropským národem za vrcholný cíl celého integračního procesu a zároveň věří v jeho brzkou dosažitelnost.

Druhou skupinu tvoří eurogovernmentalisté. Jejich ideologickým zdrojem je především mezivládní paradigma integračního procesu. Základní rozdíl oproti evropeanistům spočívá v jejich výhradách vůči existujícímu modelu EU a její kritika. Politické subjekty, které mohou být označena za eurogovernmentalistické, si jsou vědomy nutnosti členství a dalších výhod evropské spolupráce, avšak vnímají i značná omezení s tím spjatá. Odmítají myšlenku jednotného evropského národa a evropské identity, ale zároveň nelze jednoznačně konstatovat, že odmítají všechny formy politické integrace nebo spolupráce. Kupříkladu stačí uvést např. podporu mezivládní spolupráce v oblasti zahraniční politiky. Třetí skupinu tvoří euroskeptikové, kteří konzistentně odporují evropské integraci a jejím hodnotám. Zároveň odmítají jakýkoliv přenos politické moci z národního státu na nadnárodní instituci.

Autor si uvědomoval, že stranický euroskepticismus je v politické vědě aktuálním a naléhavým tématem, o čemž vypovídá stále velké množství nových teoretických textů a případových studií, a proto se rozhodnul shrnout, kriticky zrevidovat a přispět vlastní ucelenou typologií. Zároveň však také uvádí, že výše uvedená typologie je pouhým návrhem s cílem ještě více motivovat další vědce k provedení hlubší analýzy a bližšímu zpracování, kde navrhuje za vhodný materiál analýzu stranických programů, spolu s analýzou vzorců hlasování zákonodárců jednotlivých politických stran v Evropském parlamentu.³⁹

1.7. Typologie podle Cathariny Sørensen

Na rozdíl od předchozích autorů, kteří se ve svých teoretických konceptech zaměřovali pouze na stranický euroskepticismus a jejichž typologie byla založena na míře intenzity negativních postojů stran vůči EU, Catharina Sørensen svou pozornost věnovala i rozdílnému vnímání euroskepticismu dle postoje občanů jednotlivých států založených na průzkumech veřejného mínění. Autorka se na rozdíl od řady předchozích autorů (James Bryce, Pierre Bourdieu, Thomas Carlyle, Ernst Haas) domnívá, že veřejné mínění je nezbytný atribut pro zachování Evropské unie jak ji známe dnes, čímž odkazuje na lid jakožto na jediný zdroj legitimní moci. Nicméně přijetí existence a uznání důležitosti

---

³⁹ KANIOK, Petr. Party Based Euroscepticism: Opposing the Commission or the European Integration? *Contemporary European Studies*, 2009, č. 2, s. 38-41.

veřejného mínění nutně neznamená, že se jedná o rozhodnutí zcela racionální, čímž odkazuje na existenci nedokonalého informačního prostředí na jehož základě občané vytváří svá rozhodnutí.⁴⁰

Ve své disertační práci přichází s jeho definicí, jež vnímá jako skepsi veřejnosti vůči Evropské unii v určitých oblastech politik EU⁴¹, a následně jej rozděluje na čtyři druhy, a to na základě průzkumu veřejného mínění v jednotlivých státech:

- a) **ekonomický** – rozmáhá se uvnitř států, jejichž občané nevidí v členství ekonomické výhody pro svoji zemi,
- b) **založený na státní suverenitě** – pramení z obavy ze ztráty suverenity, občané odmítají nadnárodní podobu EU, což však nevylučuje jejich případný kladný vztah k ekonomickému integračnímu procesu jako celku,
- c) **demokratický** – souvisí s demokratickým deficitem ve strukturách institucí EU, kde zejména poukazují na postavení Evropského parlamentu, jakožto na jediný přímo volený unijní orgán, jež disponuje omezenými pravomocemi. Demokratický deficit je občany vnímán negativně, neboť mají pocit, že jejich hlas nemá v rozhodování EU patřičnou váhu,
- d) **sociální** – rozšířen zejména mezi levicově orientovanými subjekty, jež kritizují EU za její slabou sociální orientaci.

Je třeba si uvědomit, že veřejný euroskepticismus má řadu podob a vykazuje v jednotlivých státech značné odlišnosti – aneb nesouhlas občanů s určitým postojem EU v jednom státě neznamená, že občané jiného státu s daným rozhodnutím, či politikou nesouhlasí. Sama autorka následně provedla podrobnou analýzu a komparaci tří členských států (Dánsko, Francie, Velká Británie), jež dlouhodobě vykazují silné euroskeptické postoje a poskytla celou řadu postřehů a validních dat. Pro dánské obyvatelstvo je charakteristický silný euroskepticismus založený na suverenitě v kombinaci s určitou mírou demokratického euroskepticismu. Francouzi sdílejí silný sociální euroskepticismus mírně doplněný o ekonomický a demokratický, avšak bez euroskepticismu založeného na suverenitě, který se ve Francii nevyskytuje. Naopak Velká Británie vykazovala stejně jako v případě Dánska silný euroskepticismus založený na suverenitě v kombinaci s ekonomickým euroskepticismem, bez prvků euroskepticismu demokratického a sociálního.⁴²

---

⁴⁰ SØRENSEN, Catharina. EUROSCEPTICISM: A CONCEPTUAL ANALYSIS AND A LONGITUDINAL, CROSS-COUNTRY EXAMINATION OF PUBLIC SCEPTICISM TOWARDS THE EUROPEAN UNION. University of Copenhagen: *Danish Institute for International Studies*, 2007, s. 35.

⁴¹ SØRENSEN: *CONCEPTUALISING PUBLIC EUROSCEPTICISM...*, s. 8.

⁴² SØRENSEN, Catharina. Love me, love me not... A typology of public euroscepticism. Sussex European Institute: *EPERN Working Paper*, 2008, č. 19, s. 15.

Velkým pozitivem této typologie je otevření a podrobné rozpracování otázky veřejného euroskepticismu, které může být aplikováno na celou řadu států s jednoznačným určením, který typ veřejného euroskepticismu v zemi převládá.

2. Snahy o norskou cestu

Při bližším pohledu na norskou zahraniční politiku lze konstatovat, že působila dosti konzistentně, budou-li pominuty citlivé otázky týkající se zejména zapojení do struktur někdejšího Evropského společenství (dnes Evropské unie). Jedinými historickými odpůrci byla Komunistická strana společně s radikálním křídlem Dělnické strany, jejichž roli postupně převzala Socialistická lidová strana.

Norsko v poválečném období zastávalo tradiční severskou neutrální politiku, během které se snažilo držet mimo velmocenské konflikty, což se projevovalo i jejich pasivitou vůči OSN a snahou o zachování příznivého vztahu se Sovětským svazem. Avšak s tím, jak studená válka začala ve světě eskalovat, nebyla tato politika nadále udržitelná. Velkou zlomovou situací bylo přijetí tzv. Marshallova plánu⁴³, během kterého Norsko obdrželo 2,5 miliardy korun, které výrazně přispěly k poválečné obnově. Nutno zmínit, že akceptace nebyla zcela jednoznačná, avšak panovala obava o jakési politické začlenění k sovětskému bloku, což bylo vnímáno zejména politicky negativně.

Dalším zlomovým krokem bylo vstoupení Norska do vojenských struktur NATO společně s Dánskem v roce 1949, jehož cílem bylo odradit potencionálního nepřítele od útoku na norské území. I z tohoto závazku však Norsko vyjednalo řadu výjimek (nepovolání zahraničních základů na svém území, či odmítnutí umístění jaderných hlavic), což bylo zapříčiněno snahou neprovokovat SSSR a skeptickým postojem Dělnické strany, která požívala silné voličské podpory zejména díky negativnímu ohlasu vůči NATO.⁴⁴ V konečném důsledku Norsko zašlo ještě dál, kdy na základě rozhodnutí Stortingu z roku 1955 nařídilo kompletní demontáž pronajatých amerických taktických raket, což vedlo k prvnímu ochlazení vztahů mezi Oslom a Washingtonem. Jedinou výraznou oblastí, ve které norská vláda blíže spolupracovala s Američany v tomto období, bylo vojenské zpravodajství týkající se nejsevernějších oblastí SSSR a jeho raketových a námořních základů v oblasti Archangelska a Koly.

V období studené války patřila právě norská diplomacie vedená Halvardem Langem k hlavním protagonistům politiky v oblasti zmírňování mezinárodního napětí. Tehdejší ministerský předseda Einar Henry Gehardsen dokonce jako první představitel západní vlády v roce 1955 navštívil Moskvu a zahájil dialog s Nikitou Sergejevičem Chruščovem. Tento dialog sice nebyl zvláště přelomový, ale jednalo se o velký průlom v dosavadních vztazích, což dokazuje i reciproční návštěva tohoto sovětského vůdce v Oslu roku 1964.⁴⁵ Další výraznou aktivitou byla snaha o vytvoření bezatomového pásma ve střední Evropě, kde Norsko výrazně podporovalo v této oblasti iniciátora

---

⁴³ Plán evropské obnovy, který měl zabezpečit americkou pomoc poválečné Evropě.

⁴⁴ HROCH, Miroslav a kol. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 269-273.

⁴⁵ DEJMEK, Jindřich. *Norsko (Stručná historie států)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2015, s. 95-102.

Adama Rapackima, jenž zastával funkci ministra zahraničí a reprezentoval Polsko. Návrh byl předložen na XII. Valném shromáždění OSN dne 2. října 1957 a týkal se konkrétně obou německých států (SRN, NDR), Polska, Československa a neutrálního Rakouska, avšak plán neměl podporu SRN a Spojených států amerických, tudíž ztroskotal.⁴⁶

V sedmdesátých letech byla u moci z počátku centristická vláda vedená Perem Bortenem, následovaná vládou levicovou v čele s Trygvem Brattelim, jež měly společný postoj v zahraničních vztazích a uplatňovaly politiku détente (uvolňování). Obě tyto vlády také podporovaly novou západoněmeckou Ostpolitik⁴⁷ kancléře Williho Brandta, který měl s Norskem nadstandardní vztahy, jelikož během války žil v norském exilu, účastnil se protinacistického odboje a také krátce pracoval v norské zahraniční službě.

Ke konci studené války Norsko výrazně přispělo k vytvoření bezatomového pásma na území Skandinávie, když podpořilo v této oblasti Finsko. Tehdejší socialistická vláda premiérky Gro Harlem Brundtlandové dokonce (po vzoru Nového Zélandu) zakázala pobyt v norských přístavech všem plavidlům s atomovými zbraněmi, což opětovně vyústilo ve zhoršení vztahů s USA.

Problematika studené války a evropské integrace spolu úzce souvisí, což lze vidět na norském členství v NATO, jež v něm spatřovalo bezpečnostní garanci a ovlivňovaly následné z počátku negativní postoje Norů a jejich vlád k západoevropskému integračnímu procesu, který byl nastartován počátkem padesátých let.

Prvním výrazným projektem bylo bezesporu Evropské společenství uhlí a oceli z roku 1951, které nebylo pro norskou ekonomiku zaměřeno na zemědělství a rybolov atraktivní. Norsko bylo také zpočátku apatické i k vytvoření severské celní unie, avšak dánský ministerský předseda Hans Hedtoft v roce 1951 inicioval ke vzniku meziparlamentního konzultativního orgánu, který našel mezi severany shodu. Z tohoto popudu v roce 1953 vznikla Severská (Nordická) rada, jež znamenala první zárodek užší meziskandinávské spolupráce. Tento čin podpořil další události, mezi které patřily zejména vznik skandinávských aerolinek SAS, anebo společná pasová unie, na jejímž základu byl dotvořen v roce 1958 společný pracovní trh pro severské země.⁴⁸

Závěrem podkapitoly lze zmínit další dílčí body norské politiky, která se například zasadila o spravedlivější rozdělování prostředků směrem k chudým zemím a jejich agitaci ve strukturách OSN, boj za lidská práva, demilitarizaci atomových zbraní, zprostředkování míru (Jugoslávie, Srí Lanka, Guatemala), anebo výrazné zapojení v otázkách týkajících se životního prostředí.⁴⁹

---

⁴⁶ VALENTA, Jaroslav. *Velcí evropané: Adam Rapacki – Střední Evropa bez atomových zbraní*. 1. vydání. Praha: EVA, 1999, s. 13.

⁴⁷ Ostpolitik je termín, který označuje normalizaci vztahů mezi Spolkovou republikou Německo s východoevropskými státy (zvláště Německou demokratickou republikou). HARTMANN, Frederick. The détente debate. *Naval War College Review*, 1977, roč. 30, č. 1, s. 36.

⁴⁸ DEJMEK: *Norsko (Stručná historie států)*..., s. 95-102.

⁴⁹ HROCH: *Dějiny Norska*..., s. 269-273.

Jedná se o důležitou část, jež pomáhá pochopit norskou mentalitu a zejména severskou neutrální politiku v zahraničních vztazích, ať už se jedná o otázky spjaté s OSN, NATO, Severské rady či všeobecně mezinárodních vztahů. Již v poválečném vývoji lze spatřovat zárodky skandinávské a zejména norské výjimečnosti, která je neodmyslitelně spjata se silným důrazem na dodržování demokratických hodnot, prosazování světového míru a do jisté míry také s norskou jedinečností.

2.1. Evropské sdružení volného obchodu (ESVO)

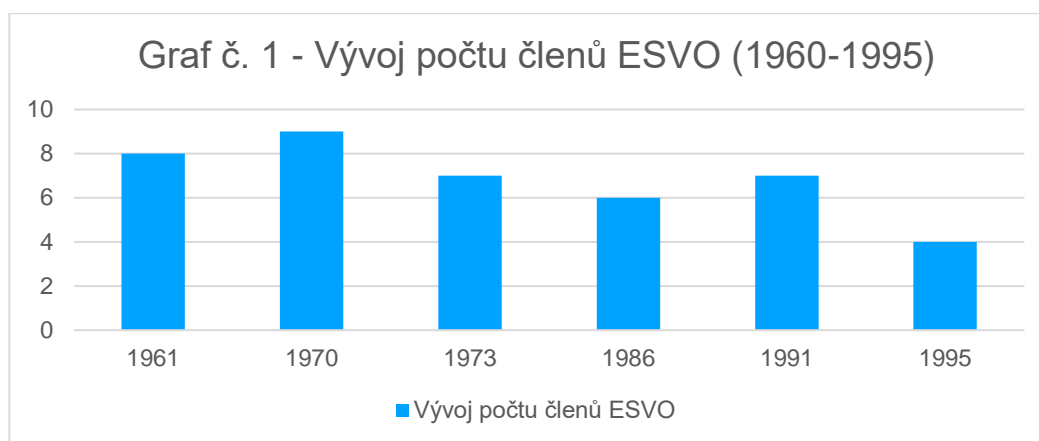
ESVO bylo založeno 3. května 1960 na základě Stockholmské dohody z popudu Velké Británie jako ekonomická alternativa vůči Evropskému společenství. Na samotném počátku stálo sedm států (Velká Británie, Norsko, Dánsko, Švédsko, Rakousko, Švýcarsko a Portugalsko), což bylo v porovnání s ES o jeden stát více. Prvním přidruženým státem se stalo Finsko v roce 1961, avšak jeho cesta k plnoprávnému členství trvala podstatně déle, a to až do roku 1986. Dalšími nezakládajícími členy byl Island, který se připojil v roce 1970 a Lichtenštejnsko v roce 1991. Nutno zmínit, že již probíhal i opačný, tzv. dezintegrační proces, jelikož v roce 1973 opustila ESVO Velká Británie s Dánskem, v roce 1986 Portugalsko a v poslední vlně (1995) byly státy hned tři (Rakousko, Švédsko, Finsko).

V současnosti má tato organizace, jež se řídí revidovanou Stockholmskou dohodou (tzv. Vaduzskou úmluvou)⁵⁰ z 21. června 2001 čtyři členy: Norsko, Island, Lichtenštejnsko a Švýcarsko, z nichž jsou všichni s výjimkou posledního jmenovaného zároveň členy Evropského hospodářského prostoru (EHP), což je fakticky projekt vnitřního trhu EU.⁵¹

---

⁵⁰ Revize reagovala na vzrůstající globalizaci světové ekonomiky a zlepšila podmínky vzájemného obchodování. Zároveň vytvořila a zjednodušila rámcové podmínky mezi státy ESVO a třetími zeměmi, které byly dříve sjednávány na bilaterální úrovni. JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Politické a právní základy evropských integračních seskupení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 113.

⁵¹ FAJMON, Hynek a kol. *Vznik EFTA: Padesát let poté*. 1. vydání. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010, s. 11-12.

Zdroj: *EFTA through the years* [online]. efta.int, [cit. 8. března 2019]. Dostupné na <<https://www.efta.int/About-EFTA/EFTA-through-years-747>>.

Společným rysem jednotlivých států ESVO byla antipatie k vyšší formě regionální či ekonomické integrace a primárně jejich neochota na částečném převedení suverenity na tuto organizaci. Od samotného počátku byl kladen důraz na ryze mezivládní přístup k integraci, který byl vyjádřen právě touto neochotou. Tato organizace je spjatá se slabou institucionální strukturou, jejíž ústřední roli vykonává Rada ESVO, která odráží čistě proporční a již zmíněný mezivládní prostředek rozhodování. Mezi další dílčí orgány patří Soudní dvůr ESVO, který figuruje v oblasti jurisdikce ve vztahu k členským státům a primárně projednává jednotlivé žaloby na porušení, jež byly podány příslušným Dozorčím orgánem na úkor členského státu, či aplikace ustanovení Smlouvy o EHP. Za nutné považují také zmínit Účetní radu ESVO, která ve spolupráci s externími auditory provádí výroční audit, anebo Sekretariát řídící každodenní agendu tohoto uskupení.

Historicky byla naopak tomuto společenství od počátku vytýkána jeho nedostatečná regionální integrace a nízká akceschopnost v porovnávání s EHS. Kritiky byla primárně zmiňována nekompaktnost území, které tvořilo již v počátcích polokruh, v jehož středu se nacházely země zapojené v EHS. Další vytýkanou oblastí byla nesourodost členské základny, která poukazovala na značné rozdíly jednotlivých ekonomik s dominancí Velké Británie v komparaci s ekonomicky slabým Portugalskem. Posledním zlomovým bodem byla konkurence ze strany EHS, které bylo ekonomicky silnější a laxní v přístupu spolupráce s ESVO, což způsobilo značný odklon investic a započetí postupného dezintegračního procesu.⁵²

Jak již bylo uvedeno, tak ESVO výrazně zaostávalo a Velká Británie společně s Dánskem přehodnotily svůj dosavadní postoj a podaly v roce 1961 přihlášku do EHS, což vedlo i norský parlament stále vedený Einarem Gerhadsenem k rozhodnutí rovněž se připojit, i když s řadou výhrad. Tento krok byl zastaven francouzským vetem z popudu Charlese de Gaulla v roce 1963 vůči Velké Británii i přes prohlášení, že na ostatní státy tyto restriktce nemají vliv. Situace se opakovala v roce

⁵² FAJMON: *Vznik EFTA...*, s. 19-22.

1967, kdy již centristická vláda T. Bratteliho opětovně následovala Brity vedené labouristickým H. Wilsonem a její dánské spřátelené socialistické strany Jense O. Kraga, avšak i v tomto případě veškerá jednání ztroskotala na francouzském vetu. Velký zlom v otázce členství však nastal poměrně záhy v květnu 1969, kdy byl francouzský prezident vystřídán v úřadu výrazně otevřenějším Georgesem Pompidoudem, který se vyslovil k britské přihlášce podstatně smířlivěji, jelikož spatřoval jisté benefity v tomto usmíření, zahrnující zejména vybalancování silného postavení Německa a obnovení vzájemných britsko-francouzských vztahů.⁵³

Norsko má aktuálně v ESVO velmi silnou pozici a společně s Islandem politicky i ekonomicky vyvažuje partnerství Švýcarska a Lichtenštejnska. Nutno však zmínit, že Norsko je zároveň nejsilněji navázáno na EU a na ESVO není ekonomicky závislé, avšak otázka plnohodnotného členství v EU je komplikovanější, viz. nadcházející kapitoly.

2.2. První referendum (1972)

Od září roku 1965 byla v Norsku u moci centrálně pravicová vláda zahrnující Konzervativní stranu, Stranu středu, Křesťanskou lidovou a Liberální stranu. V otázkách potencionální evropské integrace zastávala první zmíněná strana kladné stanovisko, Liberálové a Křesťanští demokraté nebyli v této otázce jednotní, a naopak Strana středu zastávala negativní protiintegrační postoj.

Storting se rozhodl na základě britského doporučení podat přihlášku do Evropských společenství v poměru 136/13 poslanců pro tento návrh. Členové norské vlády však nebrali celou situaci moc vážně, jelikož byl ve Francii u moci prezident Charles de Gaulle, jež stále nezměnil svůj názor v otázce členství Velké Británie. Ukázalo se, že Norsko uvažovalo zcela racionálně, jelikož z francouzského popudu bylo celé jednání v roce 1967 uzavřeno dříve, nežli započala počáteční jednání.⁵⁴ Jak již bylo avizováno výše, tak v květnu 1969 nastal velký zlom, kdy byl francouzský prezident vystřídán v úřadu výrazně otevřenějším Georgesem Pompidoudem. Tento proces opětovně nastartoval také norský integrační pokus, o kterém se znovu hlasovalo ve Stortingu, přičemž změna ve výsledku oproti minulému období byla zanedbatelná a pouze 4 poslanci se přiklonili k negativnímu postoji.⁵⁵

Na samotném počátku panovala široká podpora členství v Evropském společenství, jelikož to v podstatě nebylo aktuální. Situace se změnila nahrazením francouzského prezidenta, kdy celá myšlenka získala zcela nový rozměr. Nejen z tohoto důvodu prošla středopravicová vláda krizí, odstoupila a byla nahrazena menšinovou vládou vedenou Norskou stranou práce. Hlavním iniciátorem rozpadu byla Strana středu, vedená Perem Bortenem, který zveřejnil tajné dokumenty

---

⁵³ DEJMEK: *Norsko (Stručná historie států)*..., s. 95-102.

⁵⁴ CLIVE: *Norway outside the European Union*..., s. 45-46.

⁵⁵ Tamtéž s. 46.

týkající se vyjednávání mezi ES a Norskem. I nová vláda však měla ve svých řadách odpůrce, ale v zásadě byla v otázkách týkajícího se členství podstatně jednotnější, než ta předešlá. Byla to právě tato vládní koalice, která nechala vypsat první referendum týkající se norského členství v Evropském společenství dne 25. září 1972. Napříč celým politickým spektrem panovalo přesvědčení, že i přesto, že se jedná o referendum konzultativní, bude jeho výsledek akceptovaný a plně závazný, načež vládní koalice v čele s Trygvem Bratellim spojila jeho výsledek s vyslovením své důvěry.⁵⁶

Čím více byla otázka norské integrace aktuální, tím paradoxně vzrůstala ve společnosti negativní nálada. Charakteristickým rysem byl vznik jednotlivých akčních skupin, jež působily mimo půdu politických stran z důvodu osvěty norské populace v otázkách všelidového hlasování.

Jednotlivá uskupení začala vznikat na počátku šedesátých let a nazývaly se „Akce proti společnému trhu“ a „Norsko a společný trh: Osvětový výbor 1962“. V prvním z nich participovali lidé z univerzity, intelektuálové a umělci sympatizující s levicí, kdežto druhé nacházelo oporu v zemědělských organizacích a Straně středu. Důvodem pro vznik dvou seskupení byla jejich neshoda na alternativě vůči plnému členství. První z nich byla proti jakémukoliv začlenění, kdežto druhá jmenovaná doporučovala alespoň částečné ekonomické přidružení dle programu Strany středu. Z druhé varianty na počátku roku 1970 však sešlo a obě výše zmíněná uskupení byla sjednocena pod názvem „Lidové hnutí proti norskému členství v ES“, které požadovalo smlouvu o volném obchodu namísto plného členství v ES. Celkový počet participantů překročil hranici 120 000 osob a stal se hlavním aktérem v boji proti norskému členství.⁵⁷ V tomto hnutí byla zapojena celá řada významných osobností napříč celým politickým spektrem, kteří šířili negativní kampaň z obav v oblastech národního bezpečí (ztráta suverenity a autonomie), či ztráty výsostné rozhodovací pravomoci v ekonomické oblasti, která by byla nahrazena politikou volného trhu. Další ohrožení spatřovali odpůrci evropské integrace v otázkách sociální spravedlnosti (welfare policy), na které si Norsko dlouhodobě zakládalo. Následujícími aktéry vystupujícími proti členství byla například „Fronta mládeže proti ES“, anebo „Dělnický výbor proti ES a proti drahotě“, který zahrnoval krajně levicové hnutí marxistů.⁵⁸

Naproti výše zmíněným negativním skupinám vznikla také řada stoupců členství, z jejichž řad bylo nejsilnější „Ano k ES“, které však bylo založeno až v dubnu 1972 a čítalo pouhých 40 000 osob.⁵⁹ Organizace byla silně podporována Norskou stranou práce, která se snažila přesvědčit své voliče tím, že vstup do Evropského společenství je konzistentní s jejich ideologií a tradicí. Vrchní představitelé strany zároveň tvrdili, že státní aparát již není sám o sobě schopný dosáhnout

---

⁵⁶ CLIVE: *Norway outside the European Union...*, s. 46-47.

⁵⁷ BAKKEOVÁ, Elisabet. Lidová hlasování o norském členství v EF (EU). *Mezinárodní politika*, 2002, roč. 26, č. 2, s. 12-13.

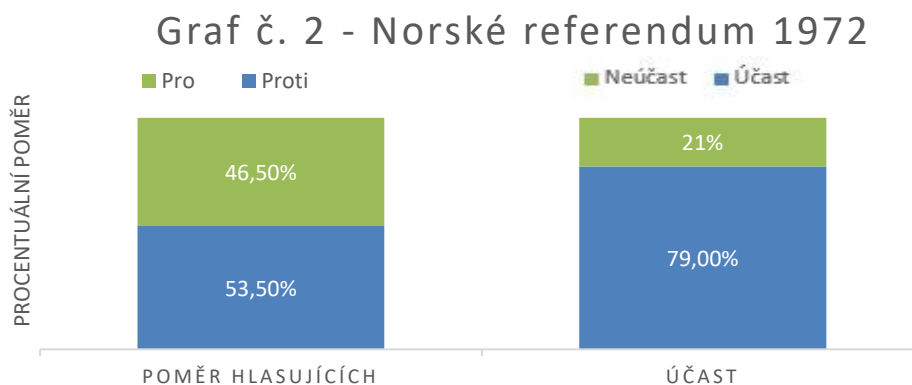
⁵⁸ CLIVE: *Norway outside the European Union...*, s. 46-48.

⁵⁹ BAKKEOVÁ: *Lidová hlasování o norském členství...*, s. 12-13.

plánovaných ekonomických cílů a právě vstup do ES je ideálním řešením, které povede k jejich rozvoji.⁶⁰ Další podpůrnou silou byla bezesporu mládežnická organizace zahrnující zejména Konzervativní studentský svaz na univerzitě v Oslo.⁶¹ Jak již vyplývá ze samotných dat, tak jednotliví přívrženci členství podstatně podcenili lobbying, jelikož byl vstup podporován vládou a silnými organizacemi, a připojení brali jako samozřejmou věc, což se ve finále ukázalo jako klíčová chyba.

Výsledek referenda s odkazem na jeho příčiny

Účast v referendu činila 79,2 % oprávněných voličů, což bylo o necelých 7 % méně nežli při standardních volbách do Stortingu. V rozboru publikace od Cliva Archera „*Norway Outside the European Union*“ je tato skutečnost odůvodněna tím, že tradiční voliči Norské strany práce nesouhlasili se svou stranou, ale zároveň nechtěli hlasovat proti jejímu záměru a z této příčiny raději zůstali doma a nevolili. Norští voliči v tomto referendu rozhodli pro nepřipojení poměrem 53,5 % ku 46,5 %, což je podloženo grafem číslo 2 s výše uvedenou účastí pro lepší orientaci.⁶²

Zdroj: HOLST, Johan J. Norway's EEC Referendum: Lessons and Implications. *The World Today*, 1975, roč. 31, č. 3, s. 114-115.

Dalším dílčím prvkem práce bude zkoumání jednotlivých faktorů, na základě kterých se voliči „vzepřeli“ své vládě a hlasovali negativně. Nutno v tomto kontextu zmínit, že kampaň lobující za vstup započala velmi pozdě – až v lednu 1972, po ukončení veškerých jednání, oproti negativní kampani, jenž fungovala již dva roky a agitovala od samotného počátku. Pozitivní kampaň byla vedena Norskou stranou práce společně s Konzervativci, jenž spolu až doposud díky rozdílné ideologii nekooperovaly, což se projevilo samozřejmě na výsledku, kde obě tyto strany pracovaly neefektivně a nezávisle na sobě.

⁶⁰ PIERCE, Roy a kol. Referendum Voting Behavior: The Norwegian and British Referenda on Membership in the European Community. *American Journal of Political Science*, 1983, roč. 27, č. 1, s. 55.

⁶¹ BAKKEOVÁ: *Lidová hlasování o norském členství...*, s. 12-13.

⁶² CLIVE: *Norway outside the European Union...*, s. 47.

Následujícím velkým problémem bylo nešťastné prohlášení tehdejšího komisaře Ferdinanda Spaaka v oblasti energetiky, který označil norský rozvíjející se ropný a plynárenský průmysl za potencionální „komunitární“ zdroj, což se norským silně vlasteneckým občanům pochopitelně nelíbilo.⁶³ Dalším bezesporu důležitým faktorem byla skutečnost, že Norsko získalo svou úplnou nezávislost až v roce 1905 a dodnes v něm přežívá silný nacionalismus a obava o svou vlastní suverenitu.

Velký rozkol ve společnosti spočíval dále v socioekonomických oblastech, které se odrážely nejen v politice, ale i v organizacích, jež reprezentovaly různé zájmy. Zde lze uvést kupříkladu náboženskou otázku, kde se tradiční „protestanti“ na rozdíl od ostatních skupin vyslovovali pro plné zachování nezávislosti. Další prvek byl geografický, kde občané z měst a jihu (Oslo, Akerhus, Buskerud, Vestdold) byli většinou pro integraci, a naopak lidé z venkova a severských oblastí (Finmark, Nordland, Møre og Romsdal) proti viz. tabulka č. 3, anebo prvek ekonomický, kde manuálně pracující občané preferovali nezávislost z obav otevřeného trhu a přístupem levné pracovní síly, a naopak občané pracující v odborných profesích či majitelé firem tento krok hodnotili pozitivně. Se vstupem do ES by právě norský průmysl získal přístup na jeden z největších trhů na světě, a jelikož se jednalo o plně zmodernizované odvětví, tak by nejen konkurenčně obstál, ale zároveň výrazně profitoval. Naproti tomu stálo zemědělství v čele s jeho odbory, které požívalo řadu ochranných opatření a při vstupu by muselo čelit konkurenci ze zbylých členských států, jež je podstatně efektivnější zejména díky lepším vegetačním podmínkám. Také rybářský sektor silně vystupoval proti norské integraci v těchto strukturách díky obavám o své výsostné postavení.⁶⁴

Tabulka č. 3 – Rozdělení platných hlasů

	Celkově	Ano	Ne
Norsko	2 089 968	971 687 (46,5 %)	1 118 281 (53,5 %)
Městské části	974 660	547 554 (56,2 %)	427 106 (43,8 %)
Venkovské oblasti	1 115 308	424 133 (38 %)	691 175 (62 %)

Zdroj: *The Referendum in Norway (25 September 1972)* [online]. cvce.eu, [cit. 4. ledna 2021]. Dostupné na <https://www.cvce.eu/en/obj/the_referendum_in_norway_25_september_1972-en-ce0ab381-e7c3-45dd-9a93-3e34ef66476f.html?fbclid=IwAR3-KBOennjXNnM7pzmYgPmWtv5ZJASr9fbUoXhIkrtl37h2NJYV0F-5Ng>.

Referendum v roce 1972 v otázce integrace znamenalo klíčový zlom v norské politice a společnosti. Více než polovina voličů se „postavila“ proti své vládě a jejímu centrálnímu plánu, a dokonce ani citlivá témata týkající se alkoholové prohibice či změny jazyka nevyvolala historicky

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ CLIVE: *Norway outside the European Union...*, s. 46-49.

takový rozpor a nerozdělila takto společnost. Zároveň výsledek vedl k destabilizaci politického systému a oslabení vládnoucí Norské strany práce o 12 mandátů v nadcházejícím období z důsledku odštěpení části poslanců a jejich začlenění do Levicové socialistické a Komunistické strany, jež patřily mezi vítěze společně s Křesťanskou lidovou stranou a tehdejší stranou Anderse Langeho.⁶⁵ Jednalo se o rekordní zisky v poválečné historii Norska, které odrážely nově vznikající trend rostoucí volatility v dlouhodobě tradičním politickém systému.

Jak již bylo uvedeno, tak hlasování odhalilo hluboké rozpory v zemi, aneb zejména izolování rybáři a zemědělci ze severských a odlehlejších oblastí vystupovali razantně proti Evropskému hospodářskému společenství, zatímco obyvatelé z jihu a zejména z Osla byli světu otevřenější, a proto tedy více vystupovali ve prospěch evropského sjednocení. Ke konci 70. let navíc došlo k významnému odlivu z venkovských oblastí, který způsobil značné znepokojení. Evropská integrace se tedy stala symbolem nežádoucí centralizace a vzdálení se od rozhodovacího centra.

2.3. Evropský hospodářský prostor (EHP)

Jednotlivé vztahy mezi ES a ESVO se během sedmdesátých, a hlavně osmdesátých let vyvíjely úspěšně. Z počátku dva do jisté míry konkurenční subjekty začaly spolupracovat, jelikož si uvědomovaly skutečnost, že je nutné společně čelit konkurenci zejména ze strany USA a Japonska. Program týkající se zejména další ekonomické spolupráce a vytvoření tzv. zóny volného obchodu mezi jednotlivými subjekty byl představen na setkání obou představitelů v Lucemburku v roce 1984, jehož závěrem bylo vyhotovení tzv. *Lucemburské deklarace*, kde obě strany vyslovily silnou vůli vytvořit dynamický ekonomický prostor.⁶⁶

Cílem bylo rozšířit spolupráci v nových sektorech a během období 1984-1989 bylo uzavřeno mnoho specifických dohod usnadňující vzájemné obchodní vztahy. Dané změny se netýkaly pouze tarifních a technických překážek obchodu, ale byla také rozšířena spolupráce v řadě dalších oblastí, kde je nutno uvést např. vzdělávání, životní prostředí, vědu a výzkum, telekomunikační sektor, či informační technologie.

I přes to, že proces odstraňování překážek obchodu na základě individuálních případů směřoval k hlubší spolupráci, tak tehdejší předseda Evropské komise Jacques Delors spatřoval dílčí nedostatky zejména v oblasti zahájení realizace jednotného vnitřního trhu. Díky výše zmíněným nedostatkům navrhl na půdě Evropského parlamentu v lednu 1989 nový typ strukturovanější spolupráce mezi zeměmi ESVO a ES se společnými administrativními a rozhodovacími institucemi pod pojmem „Evropský hospodářský prostor (EHP)“. Veškerá jednání byla ukončena 2. 5. 1992 v Oporu podepsáním smlouvy, na jejímž základě měl být projekt spuštěn 1. 1. 1993, avšak zejména

---

⁶⁵ HOLST, Johan J. *Norway's EEC Referendum...*, s. 118-120.

⁶⁶ JANKŮ: *Politické a právní základy...*, s. 109-111.

díky Švýcarsku a jeho problémům (negativní výsledek referenda) bylo vše uskutečněno až o jeden rok později, tj. k 1. 1. 1994.

Princip EHP je založen na společném vnitřním trhu a čtyřech svobodách tvořících jeho rámec. Dalším předmětem smlouvy jsou oblasti týkající se vzájemné spolupráce v těchto sférách: informační technologie, statistika, vzdělávání, zaměstnanost, životní prostředí, výzkum a technologický vývoj, podnikání a kultura. Důležitou částí je také harmonizační proces v oblasti ochrany spotřebitele, obchodního práva anebo sociální politiky. Naopak mezi vyjmuté oblasti spadá společná zemědělská a rybářská politika, anebo rovněž oblasti, jež historicky spadaly pod druhý a třetí pilíř dle Maastrichtské smlouvy (společná zahraniční a bezpečnostní politika, či spolupráce v oblasti vnitra a justice).⁶⁷

Dohoda o EHP zahrnuje mimo volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu na vnitřním trhu také poskytování finančních příspěvků ekonomicky slabším participantům. Tyto granty představují příspěvek Islandu, Lichtenštejnska a zejména Norska s primárním cílem snížit hospodářské a sociální rozdíly pomoci jednotlivých bilaterálních vztahů s 15 zeměmi EU ve střední, východní a jižní Evropě.⁶⁸ Podpora je primárně cílena na prioritně stanovené oblasti zahrnující ochranu životního prostředí a s tím spjatou změnu klimatu, ochranu evropského kulturního dědictví, výzkum a vzdělávání, posílení justičních mechanismů, anebo zvýšenou ochranu týkajícího se zdraví obyvatelstva a péče o děti.⁶⁹ Zároveň přispívají k posílení základních evropských hodnot jako jsou tolerance, zachování právního státu, anebo samotnému uchování demokratických hodnot.

2.4. Druhé referendum (1994)

Jak již bylo výše avizováno, členství v EHP měla pro Norsko celou řadu zejména ekonomických výhod, avšak původně se mělo jednat pouze o dočasné řešení. Norská strana práce jej brala jako počátek norské integrace, který po několika letech „socializace“ získá potřebnou podporu veřejnosti a povede k plnému členství v ES/EU. Tyto úvahy však vzaly za své, když švédská vláda vedená sociální demokracií společně s Fíny podaly žádost o plné členství v roce 1991. Mezi skandinávskými státy panuje široká solidarita a z této příčiny tehdejší norská premiérka Gro Harlem Brundtland v dubnu 1992 oznámila, že i Norsko bude opětovně usilovat o členství.

O této otázce se opětovně hlasovalo ve Stortingu, kde 104 poslanců hlasovalo pro návrh a 55 bylo proti. Negativně hlasovalo všech jedenáct poslanců Strany středu a všech sedmnáct ze Socialistické levicové strany, dvanáct ze čtrnácti Křesťanských demokratů a patnáct z šedesáti

---

⁶⁷ JANKŮ: *Politické a právní základy...*, s. 109-112.

⁶⁸ *Fondy EHP a Norska* [online]. eeagrants.cz, [cit. 18. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.eagrants.cz/>>.

⁶⁹ *Norské fondy* [online]. sfzp.cz, [cit. 18. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.sfzp.cz/dotace-a-pujcky/norske-fondy/>>.

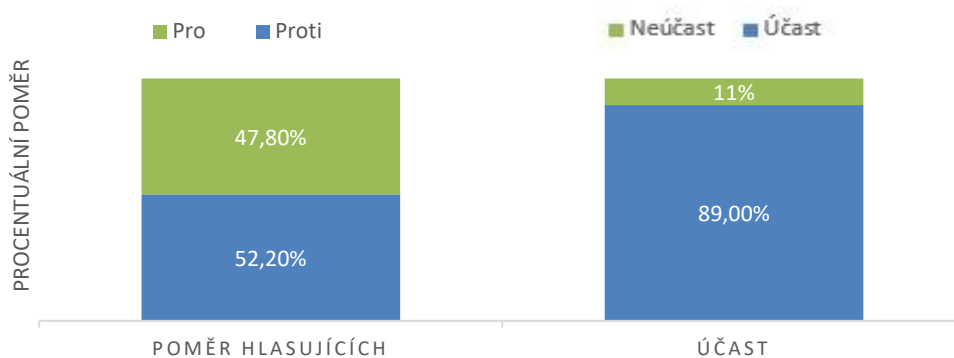

poslanců vládní Norské strany práce. Pro návrh naopak byli všichni poslanci Konzervativní strany, zbylí členové Norské strany práce a většina z řad Strany pokroku. Za zmínku stojí zmínit, že i v tomto období byla překročena klauzule stanovující minimální nutný počet všech poslanců v oblasti převedení některých pravomocí na mezinárodní organizaci dle paragrafu 93 Ústavy.⁷⁰

Výsledek referenda s odkazem na jeho příčiny

Všelidové hlasování opětovně dopadlo ve prospěch nepřipojení poměrem 52,2 % ku 47,8 % s účastí 89 % oprávněných voličů, což do jisté míry kopíruje výsledek z roku 1972. Jak již tomu bylo v předešlém období, tak městské části, zalidněné regiony a jihovýchod Norska hlasoval ve prospěch, a naopak venkovské a severské oblasti již tradičně proti. Také z pohledu manuálně pracujících obyvatel a zaměstnanců na odborných pozicích zůstal poměr stejný.⁷¹

Graf č. 3 - Norské referendum 1994

Zdroj: PETTERSEN, Per A a kol. The 1994 EU Referendum in Norway Continuity and Change. *Scandinavian Political Studies*, 1996, roč. 19, č. 3, s. 257.

Před tímto referendem proběhla také analýza viz. tabulka č. 4 zaobírající se předpokládaným negativním vymezením jednotlivých voličů dle předem stanovených regionů. Jednotlivá data byla čerpána na základě výsledků parlamentních voleb z roku 1993 s předpokladem identifikace voličské základny a jednotlivými politickými stranami. Z výsledků je patrné, že rozdíl mezi skutečným a očekávaným „ne“ byl ve východním, západním a jižním Norsku či v Trøndelagu očekávaný, ale naopak v severním Norsku, či v oblasti Oslo byla deviate odlišná. Jednoznačně tedy můžeme konstatovat, že otázka členství ještě více prohloubila propast mezi lidmi žijícími v hlavním městě v kontrastu s těmi na severu země.⁷²

⁷⁰ CLIVE: *Norway outside the European Union...*, s. 56-57.

⁷¹ Tamtéž s. 57-58.

⁷² BJØRKLUND, TOR. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40, s. 155.

Tabulka č. 4 – Reálný a předpokládaný norský nesouhlas s členstvím v EU na základě parlamentních voleb z roku 1993 zohledňující geografický prvek

	Reálná data v %	Předpoklad v %	Rozdíl
Oslo	33,4	43,8	-10,4
okolí Oslo	40,6	47,5	-6,9
východní Norsko	52,8	53,3	-0,5
jižní Norsko	54,8	56,8	-2
západní Norsko	58,1	56,8	+1,3
Trøndelag	58,0	56,0	+2,0
severní Norsko	74,0	57,7	+14,3

Zdroj: BJØRKLUND: *Old and New Patterns...*, s. 155.

Podíváme-li se na samotné příčiny, lze dospět k závěru, že v tomto referendu byli odpůrci proti členství podstatně sevřenější, nežli tomu bylo v předešlých pokusech, avšak na samotné alternativě vůči členství již taková shoda dosažena nebyla. Největší odpůrci z řad Socialistické levicové a Strany středu odmítali jakoukoliv formu integrace a kritizovali i již platnou evropskou hospodářskou dohodu (EHD) z roku 1973, kterou považovali za formu hospodářského členství.

Také Venstre a Křesťanská demokratická strana byly proti plnému členství, avšak k EHD zastávaly opačné stanovisko a podporovaly ji. I v tomto období vznikaly akční skupiny lobující na obou stranách spektra. I přesto, že hlavním iniciátorem členství byla již zmíněná Norská strana práce, tak právě z jejich řad vzniklo negativní hnutí zahrnující její minoritní část, jenž neslo příznačné označení „Sociální demokraté proti EU“. Jednotná organizace odpůrců vznikla v roce 1990 a nesla označení „NE Evropskému společenství“, kde byli sdruženi příslušníci všech politických proudů včetně krajní levice s výjimkou krajní pravice, která byla odmítnuta. Organizace měla více než 140 000 členů včetně jednotlivých politiků, jenž se vyslovovali negativně a zastoupení ve všech velkých obcích.⁷³ Samotné hnutí bylo řízeno jako politická strana s centrálním vedením a jednotlivými krajskými divizemi. Významnou byla také spolupráce s odbory, které si kladly za cíl setrvat mimo struktury EU. Jednalo se primárně o norské sdružení zemědělců, anebo rybářů, jež podporovaly finančně jejich činnost.⁷⁴ Lídrem byl Kristen Nygaard, který byl významným průkopníkem v oblasti přenosu digitálních technologií a poukazoval na jejich negativní sociální

⁷³ BAKKEOVÁ: *Lidová hlasování o norském členství...*, s. 13-14.

⁷⁴ GARVIK, Olav. *Nei til EU* [online]. snl.no, 17. května 2018 [cit. 20. června 2019]. Dostupné na <https://snl.no/Nei_til_EU>.

důsledky, zneužitelnost a nedostatečnou zabezpečenosť ze strany ES/EU.⁷⁵ Za zajímavost stojí uvést, že činnost této organizace nebyla po referendu ukončena, je doposud aktivní a šíří osvětu.

Naproti tomu stoupenec považovali opětovně osvětu za méně důležitou a veškerý lobbying započal až po jednotlivých vyjednáváních s EU po volbách v roce 1993. Nejorganizovanější skupinou přívrženců pro vstup bylo hnutí, jež bylo založeno již v předešlém všelidovém hlasování „ANO k ES“, avšak čítalo 35 000 členů, což byla pouhá jedna čtvrtina oproti hnutí „NE Evropskému společenství“, které usilovalo o negativní výsledek. V pozadí této nedostatečné angažovanosti stála skutečnost, že přívrženci měli na své straně největší politické strany, odbory, podnikatele a téměř veškerý tisk. Podpůrci byli de facto vedeni vládními úřady, médii a zájmovými svazy, a tak se mylně domnívali, že veřejnost bude tomuto kroku nakloněna.⁷⁶ Zároveň jimi byla hojně využívána kampaň zahrnující billboardy, které byly rozvěšeny po celé zemi a razily hesla „Myslím, že Norsko musí vstoupit“, anebo „Pochybovala jsem, ale volím ano“.⁷⁷

Také v tomto období zazněly silné negativní akcenty ze stran zemědělců či rybářů, avšak důsledkem transformace norské ekonomiky a úbytku zaměstnanců v těchto sektorech již nehrály tak klíčovou roli, jako tomu bylo v předešlém období. Naopak oproti roku 1972 výrazně posílil průmysl v oblasti ropy a zemního plynu, který čelil silnému rozkvětu a jehož lobbying sehrál významnou negativní roli ve druhém referendu týkajícího se norského členství.

2.5. Komparace jednotlivých referend

Jednotlivé argumenty pro a proti byly v obou fázích totožné, ale naopak se změnilly jednotlivé dílčí akcenty. Hlavním důvodem pro setrvání mimo ES/EU bylo národní sebeurčení a obava o svou vlastní suverenitu. Již v roce 1972 odpůrci argumentovali tvrzením, že ES je nadnárodním sdružením a případným začleněním přijde Storting o svou plnou suverenitu při tvorbě národní legislativy. V prvním referendu panovalo mezi odpůrci velmi silné národní cítění a bylo v jejich řadách raženo heslo „Země je naše! Volte NE!“. Naopak přívrženci byla zmiňována skutečnost, že členství v ES neznamena kompletní delegaci svých pravomocí a ohrožení suverenity, ale díky kolektivnímu spolurozhodování napříč Evropou bude demokracie jako taková posílena. Před druhým referendem v roce 1994 byly navíc zmíněny argumenty, že Norsko jako takové muselo přijmout jisté normy Evropského společenství, aby se mohlo podílet na hospodářské spolupráci a s plným členstvím by se

---

⁷⁵ *Nei til EU – I Kristen Nygaards and* [online]. neitileu.no, [cit. 20. června 2019]. Dostupné na <<https://neitileu.no/aktuelt/nei-til-eu-2018--i-kristen-nygaards-and>>.

⁷⁶ BAKKEOVÁ: *Lidová hlasování o norském členství...*, s. 13-14.

⁷⁷ *Posters supporting the „Yes“ vote in the referendum on Norway's accession to the European Union* [online]. cvce.eu, [cit. 22. června 2019]. Dostupné na <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/1426eefc-0687-4f89-b851-5d60e0fc492c/Resources#3f843aa7-62f5-42ce-92a1-ef067b325a15_en&overlay>.

mohlo na této legislativě také podílet a rozvíjet své zájmy. Tento argument byl však dvojsečný a nahrál zejména odpůrcům, jež považovali i tuto spolupráci ze nevýhodnou.⁷⁸

Zejména ve druhém referendu měli odpůrci ve své argumentaci poměrně snadnou úlohu, která poukazovala na skutečnost, že Norsko patří i bez členství EU mezi nejbohatší země světa s vysokou úrovní života. Během tohoto pokusu dosahovalo HDP na osobu téměř 30 000 amerických dolarů⁷⁹, což jej řadilo mezi světovou elitu. Samotný růst HDP činil 5,1 %, což byla sazba, kterou v EU převyšovalo pouze Irsko. Naproti tomu inflace dosahovala úrovně 1,4 % a jednalo se o sazbu zdaleka nejnižší. Zastánci vstupu tedy pod tíhou těchto argumentů nedokázali občany přesvědčit.⁸⁰

Velkým rozdílem v obou referendech byla aktuální situace mezi skandinávskými státy. Zatímco v prvním referendu nebyl fakticky členem ES žádný severský stát, ve druhém tomu bylo jinak. Dánsko bylo členem již od roku 1973 a zbylé státy čelily tomuto rozhodnutí. V říjnu 1994 proběhlo referendum ve Finsku, kde se 56,89 % tamních voličů rozhodla pro vstup. Pozitivního výsledku bylo v referendu dosaženo také ve Švédsku, s poměrem 52,74 % ku 47,26 %.⁸¹ Jelikož mezi skandinávskými zeměmi panuje obrovská solidarita, bylo předpokládáno, že i Norsko bude následovat své severské partnery a vysloví se také ve všelidovém hlasování pozitivně. Tuto tezi také podporoval průzkum veřejného mínění, ve kterém norští voliči poměrem 59 % ku 41 % uvedli, že v případě kladného výsledku ve Finsku a Švédsku budou také hlasovat pro vstup, a naopak v případě negativního výsledku budou proti. Následně se však ukázalo, že kladně výsledky u sousedů zmobilizovaly odpůrce, kteří by za normálních okolností vůbec nehlasovali.⁸²

Velice zajímavá je také genderová změna. Zatímco v prvním referendu byly rozdíly dle pohlaví marginální, ve druhém tomu tak již nebylo a téměř 57 % žen hlasovalo negativně v komparaci s 48 % muži. Změna byla způsobena výraznou transformací veřejného sektoru, na jejímž základě byl zdvojnásoben počet zaměstnanců s převahou žen. Tento pracovní sektor tedy výrazně přispěl k ženské zaměstnanosti a rozvoji sociálního státu, který byl tradičně výrazně konzervativní a silně protiintegrační, což se projevilo na samotných výsledcích v roce 1994.

Za další významnou změnu lze považovat věkovou odchylku v hlasování. V roce 1972 to byli právě mladí lidé, kteří byli nejvíce proti členství Norska v ES, a naopak staří lidé byli v této oblasti podstatně pozitivnější. Pokud se podíváme na vývoj hlasování dle věkové struktury v roce 1994, tak

---

⁷⁸ CLIVE: *Norway outside the European Union...*, s. 61-63.

⁷⁹ *GDP per capita* [online]. data.worldbank.org, [cit. 19. července 2019]. Dostupné na <<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2015&locations=NO&start=1994>>.

⁸⁰ GAŽOVIČ, Ondřej, MINAŘÍK, David. Norsko opět dál Evropské unii. *Revue politika*, 2005, roč. 3, č. 9. Dostupné na <<https://www.cdk.cz/casopisy/revue-politika-92005>>.

⁸¹ JUNGAR, Ann-Cathrine. Integration by Different Means: Finland and Sweden in the EU. *Scandinavian Studies*, 2002, roč. 74, č. 3, s. 399-400.

⁸² GSTÖHL, Sieglinde. *Reluctant Europeans: Norway, Sweden, and Switzerland in the proces of integration*. 1. vydání. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2002, s. 204.

je těžké najít jakýkoliv vzorec na základě tohoto indexu, jelikož jednotlivá data jsou ve své podstatě vyrovnaná. Skutečnost z roku 1972 může být zapříčiněna samotným generačním nahlížením na princip evropské integrace. Starší lidé, kteří zažili světovou válku, vnímají evropskou integraci jako záruku míru, kooperace, stability a rozvoje. Naopak mladší generace bez této historické zkušenosti prosazuje více hodnoty nacionalismu a nezávislosti, což jsou atributy, které by jim případné začlenění mohlo narušit.⁸³

Samotná účast dosáhla ve druhém referendu historicky nejvyšší volební participaci v norských dějinách čítající hodnotu 87,9 % oprávněných voličů, což bylo téměř o 10 % více než v předešlém období. Výsledek byl do značné míry velmi podobný tomu předchozímu, což lze vysvětlit oživením stejných argumentů, jako tomu bylo v roce 1972, i přesto, že došlo od roku 1985 k transformaci vnějšího prostředí. Za zajímavost však stojí zmínit, že ve druhém období Norská strana práce nespojila výsledek s vyslovením své důvěry a setrvala i přes jeho negativní výsledek dále u moci, a i nadále usilovala o sblížení norské politiky s politikou EU s jedinou výjimkou, jež by zahrnovala formální členství.

---

⁸³ BJØRKLUND: *Old and New Patterns...*, s. 143-158.

3. Charakteristika politického systému Norska

V této části bude analyticky rozebrán stranicko-politický vývoj v Norsku, což je možno hodnotit jako naprostý základ a úvod do politologického tématu. Kapitola je zaměřena do širšího kontextu a problematiky euroskepticismu, aneb Paul Taggart, Aleks Szczerbiak, Petr Kopecký, Case Mudde a další jsou zastánci tzv. ideologického přístupu, který je založen na stranických rodinách, dle nichž jsou některé strany již tradičně euroskeptické a jiné ze své podstaty jsou naopak přirozeně proevropské. Dále existuje takticko-strategický přístup viz. Nick Sitter, který tvrdí, že významný vliv má funkční pozice strany a vztah v rámci koalice či opozice. Jedná se o zajímavé teorie, které budou po krátkém úvodu do tématu následně aplikovány na aktuálně zastoupené strany ve Stortingu.

Nejstaršími etablovanými stranami jsou Venstre (liberálové) a Høyre (konzervativci), jejichž bipartijní⁸⁴ model započal již v devatenáctém století a díky většinovému volebnímu systému je držel u moci prakticky až do období po první světové válce.⁸⁵ V tomto specifickém období byl zaveden systém poměrného volebního zastoupení, což vyústilo ke stabilizované formě šesti stran, z nichž Norská strana práce držela status strany s dominantním, až predominantním⁸⁶ postavením. Změna tohoto výsostného postavení jedné strany nastala až v roce 1961, kdy se odtrhlo křídlo skupiny členů nesouhlasících s členstvím Norska v Severoatlantické alianci a založilo Socialistickou lidovou stranu.⁸⁷ Održení znamenalo stranický systém, jelikož Norská strana práce přišla o svou většinu a nastala situace, během které žádná další strana nechtěla podpořit či tolerovat vládu sociálních demokratů. Zároveň nastalo sblížení Liberální strany, Konzervativní strany, Křesťanské lidové strany a Agrárníků, kteří se z hlediska záměny priorit přetransformovaly v roce 1959 na Stranu středu. V roce 1965 dosáhly tyto čtyři strany parlamentní většiny a utvořily vládní koalici vedenou Petrem Bortenem (Strana středu)⁸⁸ a začala de facto éra, která trvá do současnosti, ve které se střídá středopravý blok se sociálnědemokratickou levicí.

Zároveň se jedná o stěžejní období z důvodu započítání jednání ohledně členství země v Evropském společenství, ve kterém se Norsko připojilo k Velké Británii, Dánsku a Irsku. Vládnoucí strana v čele s premiérem Trygvem Brattelim považovala otázku vstupu za svůj primární cíl,⁸⁹ avšak

---

⁸⁴ Dle italského politologa G. Sartoriho se jedná o systém, kdy existence „třetích stran“ nebránila dvěma hlavním, velkým stranám ve vytváření „jednobarevných“ vlád a tudíž nevynucovala přechod ke koaliční praxi. FIALA, Petr, STRMISKA, Maxmilián. *Teorie politických stran*. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2009, s. 207-214.

⁸⁵ *History of the parties* [online]. stortinget.no, [cit. 10. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/News-archive/Front-page-news/2014-2015/hj2/>>.

⁸⁶ Dle italského politologa G. Sartoriho je nutné, aby predominantní strana koexistovala mezi jinými, tedy se utkávala o moc a zároveň je schopna si tento stav udržet alespoň po 3 volební období se ziskem nad 50% hlasů. FIALA, STRMISKA: *Teorie politických stran...*, s. 222-225.

⁸⁷ *Sosialistik Folkeparti* [online]. snl.no, [cit. 10. prosince 2020]. Dostupné na <https://snl.no/Sosialistisk_Folkeparti>.

⁸⁸ STEED, Michael, ABADAN, Nermin. Four Elections of 1965. *Government and Opposition*, 1966, roč. 1, č. 3, s. 298-309.

⁸⁹ *Trygve Bratteli* [online]. regjeringen.no, [cit. 10. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.regjeringen.no/en/the-government/previous-governments/historiske-artikler/offices/prime-minister-since-1814/trygve-bratteli/id463400/>>.

odborná obec a společnost byla dramaticky rozštěpena. Politické subjekty byly značně nejednotné v této citlivé otázce a dále se štěpily na menší odnože původních stran. Začala obrovská voličská fluktuace, během které spousta etablovaných stran utrpěla ztrátu a vznikla řada nových subjektů (např. populistická strana Anderse Langeho, jež se přejmenovala na Pokrokovou stranu).⁹⁰

V publikaci „Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů“ je uvedeno, že se norský politický systém blíží spíše k umírněnému než polarizovanému pluralismu, což je systém, ve kterém se nachází pět až osm relevantních stran. S odkazem na to, že dvě extrémistické strany (Levicová socialistická strana a Pokroková strana) do tohoto uskupení zcela nezapadají. S tímto výrokem však nelze souhlasit, jelikož norský politický systém prošel vývojem, ve kterém se právě Pokroková strana dostala mezi etablované/plnohodnotné strany, a to díky svému koaličnímu potenciálu s konzervativci.

Samotný volební systém uplatňovaný v Norsku má za sebou dlouhou a zajímavou historii, která započala již v roce 1814 svoláním tehdejšího konstitučního shromáždění a následném přijetí dodnes platné Ústavy. Až do dosažení plné nezávislosti byl norský parlament ustavován na základě nepřímé volby kolegia, které až následně dle výsledků rozhodlo o jednotlivém složení. Systém však byl dlouhodobě kritizován, jelikož vyústil ve výraznou nadreprezentaci nejsilnější politické strany a vedl k zakonzervování stavu. V norském politickém vývoji byly tyto metody nesčetněkrát revidovány, než dospěly k dnešní variantě, jež se uplatňuje od roku 2003. Aktuálně je Norsko rozděleno na 19 volebních obvodů, které reflektují správní rozdělení země. Počet mandátů v jednotlivých obvodech je rozdělen nerovnoměrně dle počtu oprávněných voličů v rozmezí 4-17 volených zastupitelů. Z celkového počtu 169 volených zástupců je 150 z nich rozděleno dle modifikovaného dělitele (Sainte-Laguë), načež následuje přidělení 19 kompenzačních mandátů zajišťujících zvýšenou míru proporcionality, což na druhou stranu napomáhá spíše menším stranám, tedy v norském případě euroskeptikům. V kombinaci s neexistující uzavírací klauzulí pro prvotní přerozdělení a velikostí jednotlivých obvodů jsou podmínky k dosažení mandátu ve Stortingu v porovnání s jinými státy značně mírnější, což dokládá i podíl dosažených mandátů Venstre, jejíž výsledky dlouhodobě stagnují okolo 3 % podpory.⁹¹

Charakteristika politického systému Norska byla úvodní kapitolou do tématu, jež si kladla za cíl představení a hlubší porozumění norského politického systému a jeho vývoje. Jednalo se o krátký průřez historických reálií obohacených o současnou praxi a poznatky.

---

⁹⁰ *History of the parties* [online]. stortinget.no, [cit. 10. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/News-archive/Front-page-news/2014-2015/hj2/>>.

⁹¹ BRUNCLÍK Miloš a kol. *Skandinávie. Proměny politiky v severských zemích*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 140-144.

3.1. Přehled politických stran

Pro bližší pochopení a přehlednost podkapitoly budou jednotlivé strany rozebrány dle politické ideologie, historických reálií, či základních hodnot. Zároveň bude nastíněn jejich postoj vůči mezinárodním organizacím, anebo evropské integraci, na jejímž základě budou rozděleny do příslušných podkategorií. Jedná se o základní, avšak stěžejní informace ohledně profilu a vývoje aktuálně zastoupených norských politických stran ve Stortingu. Následná aplikační část již operuje s konkrétními daty a dílčími postoji jednotlivých politických subjektů, a právě z této příčiny je nutné uvést čtenáře alespoň do částečného povědomí.

Strany nakloněné členství

Norská strana práce (Det Norske Arbeiderparti, DNA) je řazena mezi strany sociálně demokratické, jejichž politika je stavěna na základních hodnotách svobody, rovnosti, solidarity a rovných příležitostech pro všechny. Cílem jejich politiky je budování sociálního státu, ve kterém bude zajištěn blahobyt občanů pomocí přerozdělování bohatství. Mezi tradiční voličskou základnu patří lidé se středním vzděláním a průměrným příjmem z menších obcí. Z pravidla se jedná o řadové zaměstnance či důchodce s větším zastoupením žen. Z historického hlediska je nutno zmínit, že strana vznikla v roce 1887 a do parlamentu se poprvé dostala v roce 1903. Od roku 1927 až doposud se jedná o největší politickou stranu v zemi, která disponuje téměř 50 000 členy. Jedná se také o stranu, která byla nejdelší dobu u moci (1935-1965) s výjimkou okupace za války.⁹²

DNA původně měla ve svých stanovách marxistický program, který byl však neustále zmírňován, až došlo v roce 1949 k jeho úplnému vypuštění.⁹³ Je to bezesporu právě tato strana, která dala Norsku nálepku sociálního státu s rozsáhlým veřejným sektorem a minimálními sociálními rozdíly ve společnosti. I přesto, že se jedná o stranu vyznávající pacifismus, tak se otevřeně hlásí a podporuje členství NATO.⁹⁴ V oblasti evropské integrace patří mezi proevropské strany a podporuje začlenění do EU, avšak uvádí, že bude respektovat výsledek referenda.⁹⁵

Konzervativní strana (Høyre, H) je stranou konzervativně-liberální s orientací na soukromou iniciativu v ekonomice a vyčleňující se proti nadměrné státní regulaci. Již samotný překlad názvu Høyre doslova znamená „pravice“, což jen utvrzuje v tom, že mezi její priority patří zejména snížení daní, podpora podnikatelů, soukromých investic, anebo zmírnění kontroly v oblasti

---

⁹² *Om Arbeiderpartiet* [online]. arbeiderpartiet.no, [cit. 26. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.arbeiderpartiet.no/om/>>.

⁹³ KVALBEIN, Jon. *Arbeiderpartiet har sekularisert samfunnet* [online]. dagen.no, 5. srpna 2008 [cit. 17. prosince 2020]. Dostupné na <https://www.dagen.no/perspektiv/Arbeiderpartiet_har_sekularisert_samfunnet-44845>.

⁹⁴ *NATO* [online]. arbeiderpartiet.no, [cit. 17. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.arbeiderpartiet.no/politikken/nato/>>.

⁹⁵ *EU* [online]. arbeiderpartiet.no, [cit. 17. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.arbeiderpartiet.no/politikken/eu/>>.

průmyslu. Mezi tradiční voliče patří zejména lidé z velkých měst a z jižní části Norska. Zároveň se jedná z pravidla o obyvatele s vyšší úrovní vzdělání a nadprůměrným příjmem.⁹⁶

Z dalších bodů je nutno vytyčit její silný důraz na osobní svobodu, odpovědnost jednotlivce, či ochranu lidských práv. Jedná se o druhou největší stranu, která taktéž podporuje členství Norska v EU či EHP.⁹⁷

Liberálové (Venstre, V) jsou nejstarší norskou politickou stranu, jejíž počátky jsou datovány v roce 1884. Venstre dlouhodobě dosahovala výsledků přesahujících v parlamentních volbách 20 %, avšak v roce 1973 zažila obrovský dvoutřetinový propad, v jehož hodnotách setrvává dodnes. Jak již vyplývá ze samotného názvu, vyznává liberální hodnoty vycházející z humanismu a osvícenství, kde je kladen důraz na osobní svobodu a silnou společenskou odpovědnost. Tradičními voliči jsou zejména mladší a vzdělanější lidé ze zalidněnějších oblastí.

Pro zajímavost lze uvést, že od druhé světové války byly součástí vlády v šesti volebních obdobích a jejími koaličními partnery jsou z pravidla Konzervativní strana a Křesťanští demokraté, s nimiž jsou aktuálně (2019) u moci.⁹⁸

V zahraniční politice strana podporuje setrvání v NATO, rozvoj vztahů v rámci EHP, avšak v otázkách členství v EU se dlouhodobě vyjadřovala negativně. Dne 27. září 2020 však došlo ke změně a na stranickém grémiu bylo poprvé v historii rozhodnuto, že strana bude v dlouhodobém horizontu usilovat o plnohodnotné členství. Předseda Guri Melby konkrétně uvádí: „*Norsko by mělo být součástí demokratických institucí, které jej ovlivňují a usilovat o větší mezinárodní spolupráci*“. Z krátkodobého hlediska je nejdůležitější bránit dohodu o EHP proti silám, které ji chtějí ukončit s tvrzením, že Norsko musí být součástí spolupráce, která dává lidem více svobody a příležitosti.⁹⁹

Strany kritické vůči členství

Křesťanská lidová strana (Kristelig Folkeparti, KrF) byla založena v roce 1933 v reakci na rostoucí sekularizaci společnosti v Norsku. Od počátku byl kladen důraz na duchovní odkaz, který byl nabízen jako alternativa k politickým stranám vyznávající materiální hodnoty.¹⁰⁰

Jedná se o stranu velmi konzervativní, opírající se o morální, etické a náboženské hodnoty. Ideologicky se jedná o stranu středovou s velkým koaličním potenciálem, což dokazují její historická spojení s Venstre, Senterpartiet, anebo Høyre. Jádro voličské základny tvoří převážně silně

⁹⁶ SALVESEN, Geir. *Syv grafer som viser hvor forskjellige Høyre og Frp-velgerne faktisk er* [online]. aftenposten.no, 23. dubna 2015 [cit. 3. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/gBB/syv-grafer-som-viser-hvor-forskjellige-hoyre-og-frp-velgerne-faktisk-er>>.

⁹⁷ *Programme of Principle* [online]. hoyre.no, [cit. 2. ledna 2021]. Dostupné na <<https://hoyre.no/partiet/om-hoyre/language-overview/english/programme-of-principle/>>.

⁹⁸ *Venstres historie* [online]. venstre.no, [cit. 7. ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.venstre.no/om/historie/>>.

⁹⁹ GIVERHOLT, Karl A. *Venstre sier ja til EU* [online]. venstre.no, 27. září 2020 [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.venstre.no/artikkel/2020/09/27/venstre-sier-ja-til-eu/>>.

¹⁰⁰ *KrF in other languages* [online]. kr.no, [cit. 6. ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.kr.no/politikk/in-other-languages/>>.

věřící evangelíci z okrajových částí Norska. Podporuje obchod s rozvojovými zeměmi, setrvání Norska v NATO, ale v otázkách hlubší evropské integrace zastává negativní postoj.

Levicová socialistická strana (Sosialistik Venstreparti, SV) je levicovou extrémistickou stranou, která kombinuje ekologické a socialistické hodnoty. Apeluje na velkou solidaritu, z čehož vyplývá prosazování progresivního zdanění a prohloubení sociálního státu. Vznikla roku 1975, ale de facto přímo navazuje na Sosialistisk Folkeparti (Socialistická lidová strana), jejíž založení je datováno o 14 let dříve. Její představitelé od svého počátku nesouhlasili s členstvím Norska v NATO či ES/EU a naopak upřednostňovali spolupráci se zeměmi východního bloku.¹⁰¹

Dále velmi razantně vystupuje v oblasti ekologie a poukazuje na to, že Norsko vzhledem k ropné politice musí být obzvláště zodpovědné a přijímat opatření ke snižování emisí. Zároveň je k celému ropnému průmyslu velmi kritická a prosazuje zachování čistoty oceánu jakožto základního pilíře norské společnosti pro budoucí generace ve stavu, v jakém se nachází dnes.¹⁰² Tradičními voliči jsou zejména obyvatelé z okrajových částí, dosahujících menších příjmů, anebo environmentálně orientovaní mladší lidé.

Strana středu (Senterpartiet, Sp) byla založena roku 1920 a původně byla stranou agrární, avšak díky výraznému odklonu od rybolovu a zemědělství zapříčiněným velkým přesunem obyvatelstva z venkova do měst prošla změnou identity a přetransformovala se na Stranu středu. Mezi její hlavní programové cíle patří solidarita, osobní odpovědnost jedince, anebo zodpovědné využívání přírodních zdrojů a půdy. Mimo jiné podporuje setrvání v NATO, kde se však kriticky vyjadřuje k vojenským základnám na svém území, avšak v otázce ohledně EU zastává názor negativní a je protiintegrační.¹⁰³ Tradičními voliči jsou lidé z venkovských oblastí s velkým podílem zemědělců a rybářů. Jedná se z pravidla o lidi středního až vyššího věku s nižším vzděláním.¹⁰⁴ Mezi tradiční koaliční partnery, se kterými Strana středu uzavírá koalice jsou Levicová socialistická strana a Norská strana práce, se kterými jsou od roku 2013 v opozici.¹⁰⁵

Rudá strana (Rødt, R) vznikla oficiálně v roce 2007, avšak od založení byla její pevnou součástí integrovaná Dělnická komunistická strana, která byla součástí stranického systému již od roku 1973, a také Aliance červených založená ve stejném roce. Jedná se o krajně levicovou socialistickou stranu, která propaguje mezinárodní solidaritu a bojuje proti útlaku, válce a rasismu.

---

¹⁰¹ JINDŘIŠKOVÁ, Jitka. 16.3. – *Založení Sosialistik Venstreparti* [online]. skandinavskydum.cz, [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<http://www.skandinavskydum.cz/16-3-zalozeni-sosialistisk-venstreparti/>>.

¹⁰² *Joint he struggle for an inclusive society* [online]. sv.no, [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.sv.no/english/>>.

¹⁰³ GARVIK, Olav, TVEDT, Knut. *Senterpartiet* [online]. snl.no, 22. listopadu 2020 [cit. 1. ledna 2020]. Dostupné na <<https://snl.no/Senterpartiet>>.

¹⁰⁴ CHRISTENSEN, Dag A. *Adaptation of Agrarian Parties in Norway and Sweden*. SAGE Publications, 1997, roč. 3, č. 3, s. 398-401.

¹⁰⁵ *Senterpartiets historie* [online]. senterpartiet.no, [cit. 6. ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.senterpartiet.no/Om%20SP/historien/Historie>>.

Dále usiluje o šestihodinový pracovní týden, zlepšení postavení azylových žadatelů a požaduje stejné mzdy a pracovní podmínky pro zahraniční pracovníky. Tradičními voliči jsou zejména občané dosahující podprůměrných příjmů v nekvalifikovaných profesích ze střední či severní části Norska. Strana se dále snaží eliminovat škody na životním prostředí způsobené průmyslovým odvětvím a omezení těžby ropy, která by měla být používána jako surovina, nikoliv palivo.¹⁰⁶

V oblasti evropských otázek je Rudá strana proti členství Norska v EU a požaduje ukončení dohody o EHP, jež si přeje nahradit obyčejnou obchodní smlouvou dle mezinárodního práva. Uvádí, že důležité oblasti jsou čím dál více regulovány právními předpisy EU na úkor těch norských a protestují proti množství směrnic, které zasahují do společnosti v oblastech jako je život, právo, ochrana soukromí či zdraví obyvatel. Zároveň tvrdí, že celá dohoda je postavena na nedemokratických principech a byla přijata bez souhlasu veřejnosti.¹⁰⁷

Strany bez zásadního stanoviska

Pokroková strana (Fremskrittspartiet, FrP) je krajně pravicová, která od svého založení (1973) až do roku 2003 působila v opozici. Je zajímavé, že i přes veškerou extrémistickou rétoriku zejména v oblasti migrace tato strana podporuje setrvání Norska v NATO. V otázce plnohodnotného členství v EU sebe samu definuje jako neutrální a uvádí, že respektuje vůli lidu, avšak oficiální stanovisko ohledně dohody o EHP je pozitivní.¹⁰⁸ Mezi její tradiční voliče patří mladší muži, pracující nižší třída, zaměstnanci soukromého sektoru a všeobecně lidé s nižšími příjmy, nižším vzděláním a s proti systémovým a antiimigračním postojem.¹⁰⁹

Tato strana ve svých počátcích navazovala na obdobnou stranu v Dánsku a jejím cílem bylo narušení etablovaných partitokracií a byrokratických struktur. Protest byl zaměřen vůči vysoké nepřiměřené hladině zdanění, státním regulacím a zásahům, či neúměrnému přerozdělování. Z výše uvedeného lze tedy odvodit, že se jednalo o stranu s politickou profilací vystupující proti vládnoucí DNA.¹¹⁰

Je zajímavé, že FrP staví svůj program na dodržování západních tradic s odkazem na jejich křesťanské a humanitní hodnoty, avšak byla to právě ona, kdo byl historicky vůči církvi velmi kritický. Za účelem dosažení větší svobody a individuality chtěla strana zakázat katechismus ve veřejných školách, snížit příjmy církve, anebo striktně oddělit její vliv na stát.¹¹¹

---

¹⁰⁶ GARVIK, Olav. *Rødt* [online]. snl.no, 11. září 2019 [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <<https://snl.no/R%C3%B8dt>>.

¹⁰⁷ *EU og EØS* [online]. roedt.no, [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <<https://roedt.no/eu-og-eos>>.

¹⁰⁸ *The European Union (EU)* [online]. frp.no, [cit. 14. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.frp.no/english>>.

¹⁰⁹ SKINNER, Marianne S. From Ambiguity to Eurosepticism? A Case Study of the Norwegian Progress Party's Position on the European Union. *SEI working papers*, 2011, č. 124, s. 5-6.

¹¹⁰ LASÁK, Jan. *Norská Fremskrittspartiet: most přes navždy* [online]. globalpolitics.cz, [cit. 4. ledna 2019]. Dostupné na <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/norska-strana>>.

¹¹¹ HARRY, Frédérique. *New Multicultural Identities in Europe: Religion and Ethnicity in Secular Societies*. 1. vydání. Leuven University Press, 2014, s. 165.

V kontextu své politiky strana přitahuje výrazné, až radikální osoby a k nelibosti bývá často spojována s Adersem Breivikem, který ve straně v minulosti působil, i když se od něj opakovaně distancovala. Tuhle skutečnost s oblibou vyzdvihuje opozice, případně zahraniční média.¹¹²

Zelená strana (Miljøpartiet Dei Grøne, MDG) byla založena v roce 1988 na základě inspirace nově vznikajících stran se zelenou tematikou napříč Evropou (Dánsko, Švédsko, Německo). Mezi její tradiční politiku patří ochrana životního prostředí ve všech společenských oblastech nad rámec ostatních politických stran, které se zabývají pouze klasickými otázkami spjatými se změnou klimatu. Dále podporuje lepší životní podmínky pro zvířata, právo na svobodu projevu na internetu a v oblasti zemědělství usiluje o přechod na organický způsob výroby. Zároveň klade důraz na využívání obnovitelných zdrojů a odmítá ekonomický růst jako vhodné měřítko blahobytu.¹¹³ Mezi tradiční voliče patří zastánci post materialismu, mladí, vysoce vzdělaní lidé žijící převážně v městských centrech s levicovou orientací.

Vůči evropské tematice zastává Zelená strana neutrální stanovisko. Vzhledem k EHP pouze uvádí, že bude vystupovat proti směrnicím, které jsou v rozporu s klimatickými a environmentálními hledisky. Ohledně plnohodnotného členství v EU je veškerá rétorika omezena pouze na prohlášení, že má-li Norsko vstoupit, musí tak učinit na základě všelidového hlasování.¹¹⁴

3.2. Výsledky voleb

Pro bližší představení jednotlivých výsledků norských politických stran byl vyhotoven graf č. 4, který zkoumá rozdělení sedadel ve Stortingu dle výsledků voleb od roku 1969 až po současnost. Rok 1969 byl vybrán záměrně, jelikož v tomto období došlo k otevření otázky ohledně norského členství v Evropském společenství a byla to právě tato vláda, která vstup podporovala. Zároveň se jedná o období, během kterého došlo k profilaci stran v otázkách hlubší integrace a rozvoji euroskeptických pozic napříč stranickým systémem. Vzhledem k výše uvedeným pozicím jednotlivých stran na proevropské, protievropské či neutrální lze v čase sledovat jejich poměr zastoupení v norském parlamentu a pozorovat, které frakce historicky dosahovaly větší podpory. Pro zajímavost lze ještě uvést rostoucí tendenci počtu mandátů, aneb v roce 1969 bylo přerozdělováno 150 sedadel, s postupným navyšováním na nynějších 169.

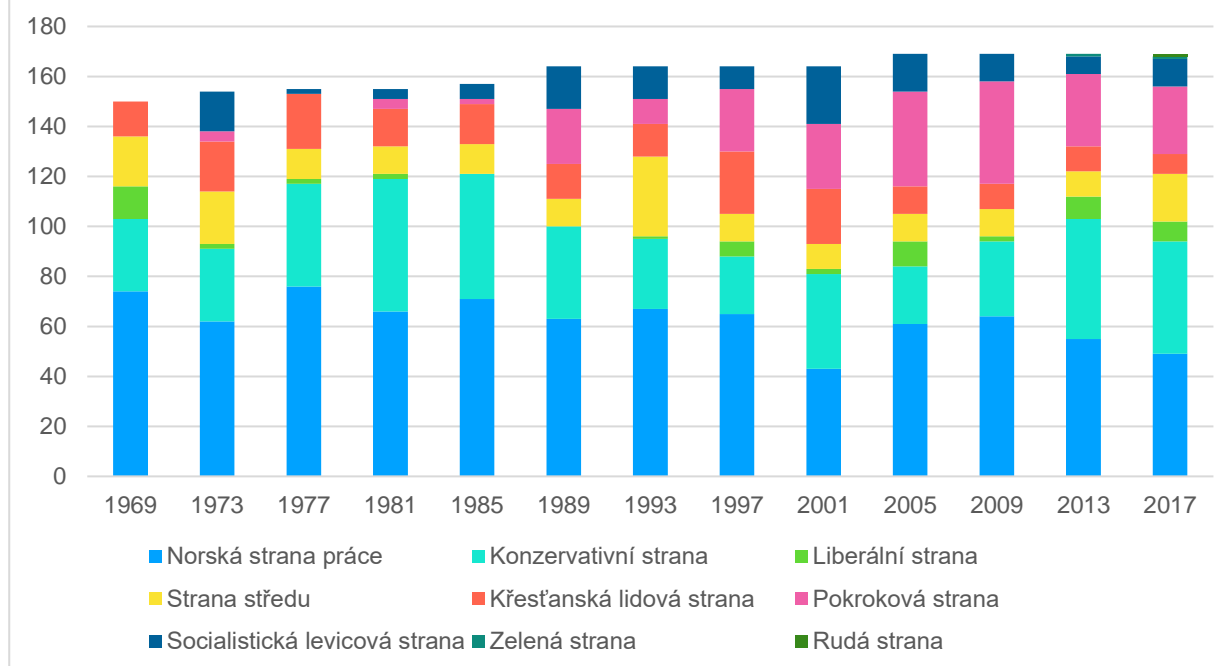
---

¹¹² DEYL, Daniel. *V norských volbách vyhrála pravice (a přízrak Anderse Breivika)* [online]. reflex.cz, 10. září 2013 [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<http://www.reflex.cz/clanek/info-x/51733/v-norskych-volbach-vyhrala-pravice-a-prizrak-anderse-breivika.html>>.

¹¹³ TUASTAD, Svein. *Miljøpartiet Dei Grøne* [online]. allkunne.no, 29. října 2020 [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.allkunne.no/framside/samfunn-politikk-og-naringsliv/politikk/politikk-noreg/politiske-parti/miljopartiet-dei-grone/272/7222/>>.

¹¹⁴ *Europapolitikk* [online]. mdg.no, [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.mdg.no/europapolitikk>>.

Graf č. 4 - Rozdělení sedadel ve Stortingu dle výsledků voleb (1969-2017)

Zdroj: Vlastní šetření zkompletované na základě historických dat

Z grafu je v čase patrná stále relativní, avšak kolísající většina prointegračních politických subjektů vůči stranám protiintegračním. Za prvotní změnu lze bezesporu považovat propad tradiční Norské strany práce o 12 mandátů v roce 1973, což lze hodnotit jako cenu zaplacenou za podporu členství Norska v EU v předešlém období. Nutno ale zmínit, že i přes uvedenou ztrátu stále požívala statusu nejsilnější politické strany. K největšímu oslabení prointegračních subjektů však došlo až v roce 2001, kdy Norská strana práce dosáhla historicky nejhoršího volebního výsledku a ztratila 22 křesel a společně s prointegračními konzervativci dosahovali společně pouhých 47,92 % hlasů ve Stortingu. Její volební kampaň byla založena na restrukturalizaci veřejných služeb a opětovném zvýšení daní, což analytici hodnotili jako primární důvod její porážky. Dne 17. října 2001 podal labouristický předseda Jens Stoltenberg rezignaci¹¹⁵ a otevřel po dlouhé době cestu pro Konzervativní stranu s jejími koaličními partnery, a to Křesťanskou lidovou stranou a Liberální stranou s podporou Pokrokové strany.¹¹⁶ Za nejnovější trend pozorovatelný od roku 2013 lze považovat preferenční nárůst Konzervativní strany, která již dvě poslední období hlavním vládním protagonistou.

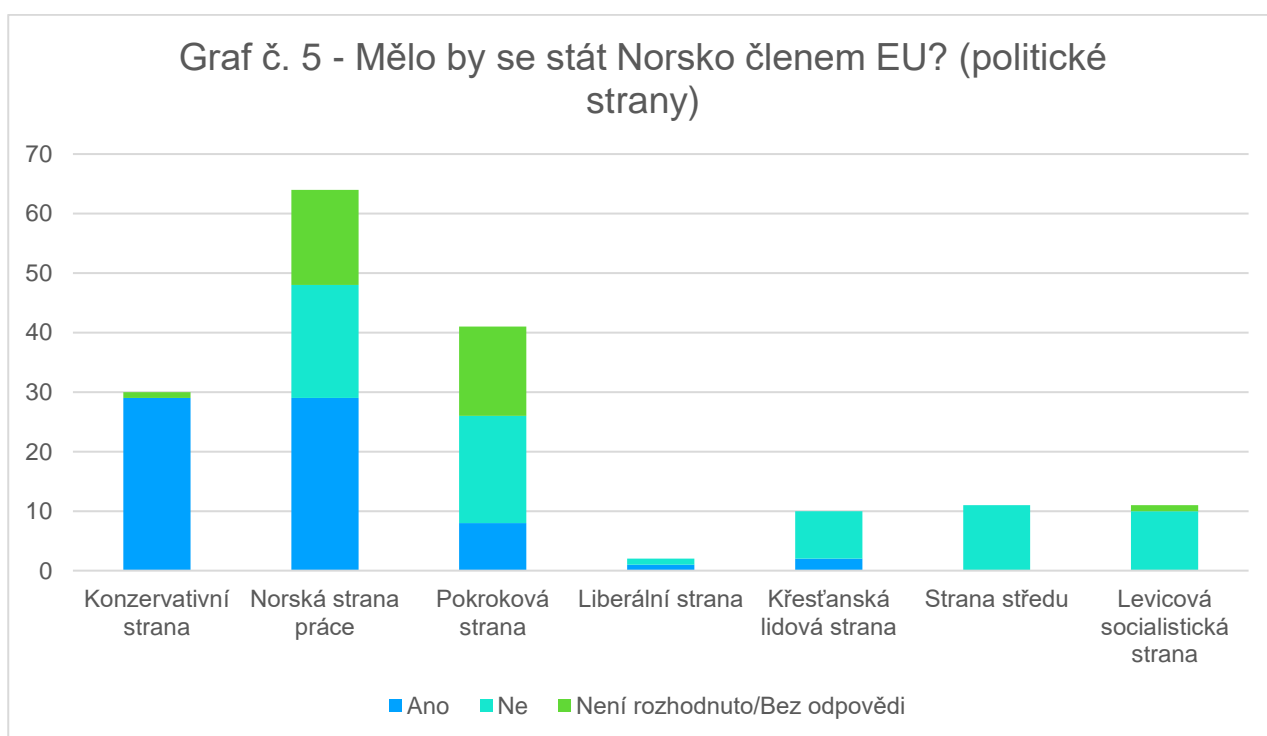
¹¹⁵ Norway. *Parliamentary Chamber: Stortinget. Elections held in 2001* [online]. archive.ipu.org, [cit. 4. ledna 2021]. Dostupné na <http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2239_01.htm>.

¹¹⁶ *Coalition takes over in Norway* [online]. edition.cnn.com, 19. října 2001 [cit. 4. ledna 2021]. Dostupné na <<http://edition.cnn.com/2001/WORLD/europe/10/19/norway.government/>>.

4. Aplikace teorie

Jak již bylo dříve uvedeno požívá Norsko v Evropě pověsti silně euroskeptické země. Tuto pověst si vysloužilo převážně dvojitým odmítnutím členství v EU po konzultativních referendech v roce 1972 a 1994 a jedná se tak o jediný stát, který opakovaně odmítl nabídku účasti v tomto integračním projektu. I přes výše uvedená odmítnutí je však právě Norsko nejintegrovanejším outsiderem, za což může proces vzájemné ekonomické integrace sahající až do roku 1973 s neustálým rozvojem vztahů až do současnosti.

Pro bližší pochopení euroskepticismu v Norsku a pro pomoc ke zodpovězení hlavní výzkumné otázky poslouží výzkum od Marianne S. Skinner¹¹⁷, která v roce 2006 zaslala dotazníky s devíti uzavřenými a jednou otevřenou otázkou všem 169 poslancům Stortingu. Pro rozšíření poslouží data jednotlivých postojů norských poslanců na základě šetření protiintegračního uskupení (Nei til EU), v kombinaci se statistickými daty agentury, stranickými manifesty jednotlivých stran, případně dlouholetá praxe.

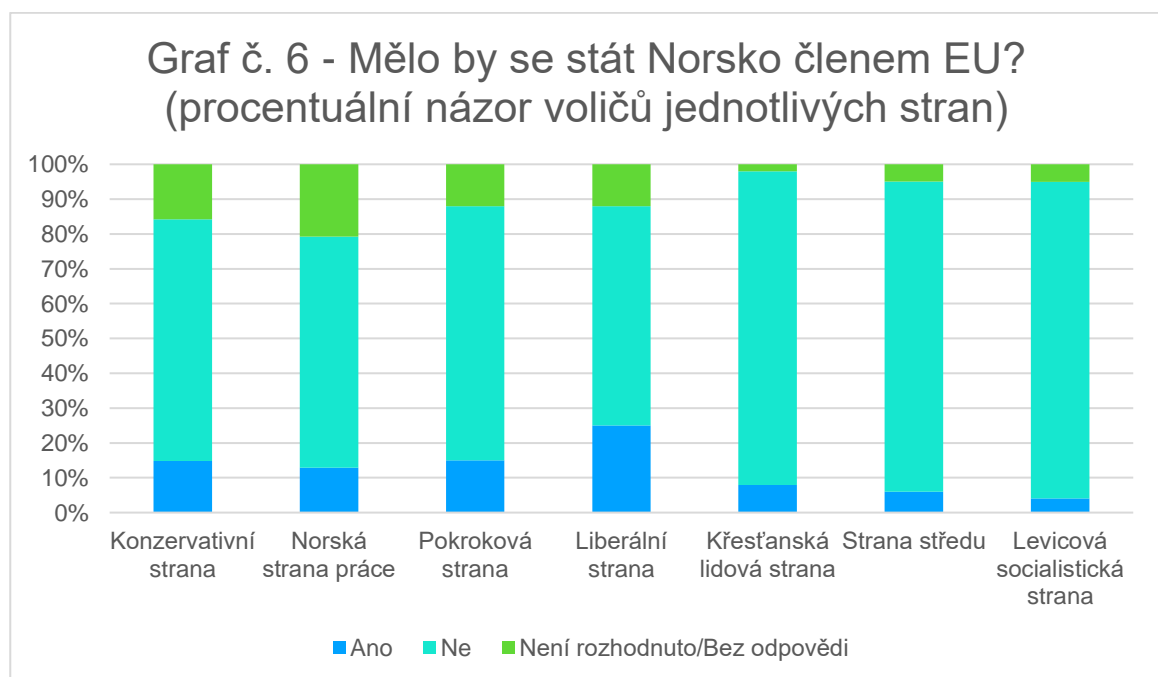

Zdroj: Stortinget og folket. *Standpunkt: Nei til EU*, 2012, č. 4, s. 5. Dostupné na <https://neitileu.no/aktuelt/standpunkt-4-2012>.

¹¹⁷ SKINNER: *Political Culture, Values and Economic...*, s. 299-315.

Z grafu vyplývá, že v roce 2009 stále existovala většina poslanců ve prospěch členství v EU, avšak právě rozdíl mezi “ano” a “ne” byl od posledního referenda snížen. Konkrétně 69 poslanců odpovědělo ve prospěch členství, 67 proti a 11 z nich nebylo rozhodnuto. Nutno upozornit na návratnost dotazníku, která činila 87,6 %, a tudíž 22 dotázaných nezodpovědělo. Průzkum dokazuje vysokou stabilitu a téměř totožné výsledky s rokem 1994 s výjimkou Progresivní strany, která ve zkoumaném období posílila z 10 na 41 mandátů.¹¹⁸ Z těchto 41 poslanců je 18 razantně proti, 8 pro, 9 nerozhodnuto a 6 z nich se nezúčastnilo průzkumu. Právě u Progresivní strany došlo k nejméně výraznějšímu posunu ve smýšlení o evropském integračním procesu a právě z této příčiny bude níže samostatně podrobena bližšímu zkoumání. U členů Konzervativní strany nebyly odhaleny žádné euroskeptické tendence a 96,7 % z nich uvedlo, že je pro členství. Naopak za nejvíce euroskeptické strany lze označit Stranu středu a Levicovou socialistickou stranu, u kterých všichni jejich poslanci odmítají členství v EU. U Norské strany práce a Křesťanské lidové strany figurují dva tábory s různými preferencemi. U první zmíněné strany tvoří anti-členská frakce asi třetinu poslanců, zatímco u druhé jsou poslanci pro členství v menšině a pouze 2 z 10 vyjádřili své kladné stanovisko.

V rámci bližšího šetření byli také dotázáni voliči příslušných politických stran na vyjádření svého názoru ohledně členství Norska v EU.

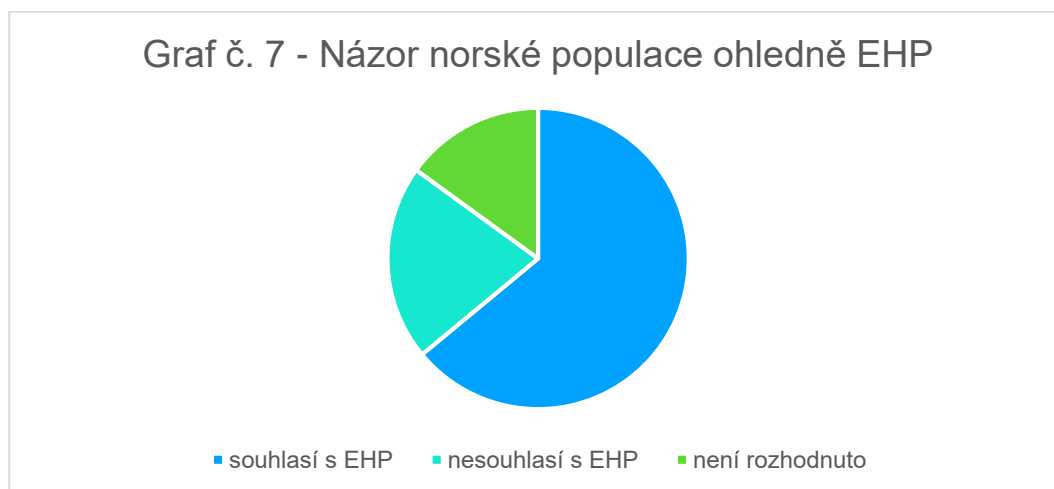

Zdroj: Stortinget og folket. *Standpunkt: Nei til EU*, 2012, č. 4, s. 5. Dostupné na
<<https://neitileu.no/aktuelt/standpunkt-4-2012>>.

¹¹⁸ Kingdom of Norway – Election for Storting (Norwegian Parliament) [online]. electionguide.org, 14. září 2009 [cit. 12. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.electionguide.org/elections/id/1538/>>.

Největší rozdíly jsou patrné zejména mezi Konzervativní stranou, kde je pro členství pouze 15 % tázaných, nerozhodnutých 16 % a proti členství výrazných 70 % a také u Norské strany práce, u které členství podporuje 13 %, nerozhodnutých je 21 % a proti je 67 %. Heming Olaussen z hnutí “Ne Evopské Unii” na základě výše uvedených dat vyzývá politické představitele ke svolání komisi a změně jejich postojů vzhledem k všeobecnému odporu vůči EU a rostoucímu skepticizmu ohledně EHP. Samotná data jsou velice zajímavá a poukazují na diametrálně nekorelující rozdíly mezi norskou populací a politickými elitami v zemi a nabádá reprezentanty Stortingu k reprezentaci svých voličů a nikoliv elitních minorit ve společnosti. Zároveň také upozorňuje na současnou nespokojenost obyvatelstva s dohodou o EHP, kterou si dvě třetiny přejí nahradit obyčejnou obchodní smlouvou dle mezinárodního práva, o což dle něj usiluje pouze Strana středu a Levicová socialistická strana.¹¹⁹

Nicméně na základě vlastního šetření a zejména dat poskytnutých prostřednictvím e-mailové komunikace s agenturou Sentio lze údajnou nespokojenost obyvatelstva s dohodou o EHP jednoznačně vyvrátit. Dle jejich dat, jež se v minulosti několikrát ukázala jako poměrně přesná, je 64 % pro zachování současné dohody, 15 % není rozhodnuto a pouhých 21 % z nich si přeje její formu nahradit obchodní smlouvou, viz. graf č. 7.

Zdroj: Agentura Sentio¹²⁰

Dvě třetiny norských poslanců však i přes svůj odpor vůči EU podporuje její rozšíření a šíření demokratických hodnot na evropském kontinentu. Zde je však zajímavé rozvést postoj Křesťanské lidové strany, jejíž členové téměř ze 70 % pozitivně hodnotili rozšíření v roce 2004, avšak proti dalšímu jsou výrazně skeptičtí.¹²¹ Možným vysvětlením bylo pokročilé jednání mezi EU a Tureckem

¹¹⁹ Vil ha mer representativt Storting i 2013: Stortinget i uta sitt eget folk. *Standpunkt: Nei til EU*, 2012, č. 4, s. 4. Dostupné na <<https://neitileu.no/aktuelt/standpunkt-4-2012>>.

¹²⁰ Data pro vyhotovení grafu byla získána na základě elektronické komunikace s agenturou Sentio.

¹²¹ SKINNER: *Political Culture, Values and Economic...*, s. 308.

s majoritní částí muslimské populace a s tím spjaté ohrožení křesťanských hodnot. Podle Matúše Jevčáka ze slovenského think-tanku Stratpol však prošel vztah Turecka za vlády Spravedlnosti a rozvoje současného prezidenta Recepta Tayyipa Erdogana zásadními změnami a s nově nabitým sebevědomím na mezinárodním poli Turci vystřízlivěli a pochopili, že vytoužené členství v EU je jen iluzí. Analytik svými slovy vysvětluje: „Změnil se nejen pohledvlády, ale i podstatné části Turků včetně akademiků, které znechutilo neustálé čekání.” O úplném přerušení vztahů však nemůže být řeč, jelikož je Turecko s Evropou provázáno historickými, geografickými, politickými a hlavně ekonomickými vazbami. Současné vztahy jsou však ve fázi přerodu, a výsledkem bude velmi pravděpodobně i nadále pragmatické partnerství bez ideologické a hodnotové kompatibility.¹²²

Úroveň podpory pro Schengenský prostor a Jednotný vnitřní trh jsou u Liberální strany a Křesťanské lidové strany relativně nízké a podobné, ale i přesto dosahuje EHP vyšší přízně.¹²³ Tenhle výsledek je překvapující, jelikož pouze třetina poslanců Liberální strany podporuje dohodu o EHP, i přestože je oficiální stanovisko strany vůči danému projektu pozitivní.¹²⁴

Co se týká postojů Progresivní strany k politikám EU, jsou naprostým opakem dvou nejtvrdějších euroskeptických stran. Její poslanci primárně negativně vystupují proti rozšiřování EU na východ, což jen reflektuje skepticismus stranického postoje k zahraniční pomoci a snahu o zamezení imigrace do Norska. Jinak je podpora Progresivní strany dosti podobná Norské straně práce, jež pozitivně hodnotí účast v Schengenském prostoru, hospodářskou integraci, jednotný vnitřní trh, evropský hospodářský prostor a do jisté míry také evropskou měnovou unií s prakticky jedinou výraznější výhradou vůči společné zahraniční a bezpečnostní politice.¹²⁵

---

¹²² PLEVÁK, Ondřej. *Členství Turecka v EU je už jen utopií, obě strany se ale navzájem potřebují* [online]. euractiv.cz, 7. února 2019 [cit. 29. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://euractiv.cz/section/evropska-unie-a-svet/news/clenstvi-turecka-v-eu-je-uz-jen-utopii-obe-strany-se-ale-navzajem-potrebuji/>>.

¹²³ SKINNER: *Political Culture, Values and Economic...*, s. 308.

¹²⁴ GRANUM, Roger. *Ja til EØS* [online]. venstre.no, 28. října 2018 [cit. 29. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.venstre.no/artikkel/2018/10/28/ja-til-eos/>>.

¹²⁵ SKINNER: *Political Culture, Values and Economic...*, s. 305.

Tabulka č. 5 - Který z následujících argumentů proti členství Norska v EU podporujete?

Členství v EU by způsobilo...	Politické strany						
	H	DNA	FrP	KrF	V	SP	SV
zbytečnou byrokracií	7 (47 %)	14 (52 %)	20 (83 %)	6 (100 %)	3 (100 %)	8 (100 %)	6 (100 %)
poškození zemědělského a rybolovného sektoru	3 (20 %)	15 (56 %)	4 (17 %)	4 (67 %)	3 (100 %)	8 (100 %)	6 (100 %)
ohrožení národní suverenity	0	8 (30 %)	13 (54 %)	2 (33 %)	2 (67 %)	8 (100 %)	4 (67 %)
ochuzení Norska o jeho vlivnou pozici v zahraničních vztazích	0	4 (15 %)	5 (21 %)	3 (50 %)	1 (33 %)	6 (75 %)	4 (67 %)
ohrožení norské okresní a obecní politiky	0	2 (7 %)	1 (4 %)	2 (33 %)	3 (100 %)	6 (75 %)	3 (50 %)
přílišnou drahotu	0	0	11 (46 %)	1 (17 %)	0	1 (13 %)	1 (17 %)
ohrožení norského sociálního státu	0	6 (22 %)	1 (4 %)	0	1 (33 %)	4 (50 %)	3 (50 %)
ohrožení norské kultury a dědictví	0	2 (7 %)	3 (13 %)	1 (17 %)	0	2 (25 %)	1 (17 %)

Zdroj: SKINNER, Marianne S. Political Culture, Values and Economic Utility: A Different Perspective on Norwegian Party-based Euroscepticism, *Journal of Contemporary European Research*, 2006, roč. 6, č. 3, s. 309.

Největší shodu napříč politickým spektrem dosahující hladiny 72 % bezesporu zastává teze, že by členství v EU způsobilo zbytečnou byrokratickou zátěž. S ohledem na norskou tradici lidové demokracie a s důrazem na transparentnost se však nejedná o nic překvapujícího a podobný výsledek byl očekávající.

Dalším nejvíce rezonujícím tématem byla otázka, jež předpokládá poškození zemědělského a rybolovného sektoru. S tímto tvrzením souhlasí všichni poslanci Liberální strany, Strany středu a také Levicové socialistické strany s podporou většiny Křesťanských demokratů a Norské strany práce, pro kterou se jedná o celkově nejvýznamnější argument. Naopak u Progresivní strany tohle téma činilo obavy pouze u 17 % představitelů, což jen odráží její politiku vedoucí k výraznému snížení státních dotací norským zemědělcům.

Mezi poslanci FrP působili nejpalčivěji otázky spjaté s dotčením suverenity a s výší nákladů na členství, kterou označilo za problematickou 46 %, což je zajímavé, jelikož ze zbytku politického

spektra sdílí tyto obavy pouze další 3 respondenti. Obavy o dotčení národní suverenity vyjádřili také představitelé Strany středu s většinovým souhlasem Socialistické levicové a Liberální strany.

Strana středu konkrétně uvádí: „*Jsmo přesvědčeni, že se Norsko musí bránit vzdání své suverenity a usiujeme o nahrazení dohody o EHP smlouvou o obchodu a spolupráci k zajištění našich zájmů*”.¹²⁶ Obdobně reaguje také Socialistická levicová strana: „*Budeme usilovat o ukončení dohody o EHP a její nahrazení obchodní smlouvou, jelikož samotná existence EHP ohrožuje norskou suverenitu*”.¹²⁷ Vstup do EU znamená tedy pro uvedené strany ztrátu národní suverenity, jejíž zachování je dle nich neslučitelné s přenesením výsostné svrchovanosti nadnárodním institucím.

Ochrana obcí a politika okresů se stala klíčovou pro Stranu středu a Liberální stranu s překvapivě zanedbatelným nesouhlasem Sociálně levicové a Křesťanské lidové strany. Zachování vlivného postavení Norska v zahraničních záležitostech se nepřekvapivě setkalo s ohlasem nejvíce euroskeptických stran, tedy Stranou středu, Sociálně levicovou a Křesťanskou lidovou stranou.

Regionální politika EU byla vyvinuta v reakci na její politické výzvy a je silně zaměřena na konvergenci, aneb snižování hospodářských, sociálních a územních rozdílů mezi regiony. Naproti tomu primární ambice norských regionů spočívá v zachování a rozvíjení osídlenosti země s bojem proti urbanizaci a centralizaci. Lze tedy konstatovat, že norská vláda skrze regionální politiku poskytuje podporu lidem, kteří dávají přednost životu mimo velká města,¹²⁸ čímž opětovně nepřímo dochází k podpoře již zmíněných rybářů a zemědělců.

Pod další oblast kritiky spadá hospodářská politika EU, která často bývá norskými euroskeptickými subjekty kritizována jako největší slabost eurozóny a jako důkaz inherentní slabosti celého politického projektu. Tvrdí euroskeptici jsou si i přes tyto výhrady vědomi nutnosti ekonomické spolupráce, ale nesouhlasí s aktuální formou, tedy EHP. Socialistická levicová strana a Strana středu uvádí, že by dohoda o EHP měla být nahrazena dohodami o obchodu a spolupráci dle mezinárodního práva. Naopak Křesťanská lidová strana, jež je dlouhodobým odpůrcem vstupu Norska do EU project EHP hodnotí pozitivně. EHP dle nich vyhovují norským zájmům nejlépe, jelikož umožňuje přístup na vnitřní trh EU při zachování suverenity v dalších důležitých oblastech.

Naopak zásadoví příznivci vstupu Norska do EU pevně věří, že sdružení Norska v EHP je demokraticky problematické. Dohoda dle nich sice poskytuje Norsku a jeho partnerským zemím (Island, Lichtenštejnsko) přístup na vnitřní trh za stejných podmínek jako pro členské státy, jenže zatímco dohoda zahrnuje ustanovení o jejich účasti, tak samotné schvalování těchto právních

¹²⁶ *EU og EØS* [online]. senterpartiet.no, 11. července 2017 [cit. 6. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.senterpartiet.no/politikk/A-%C3%85/politisk-sak/eu-og-e-%C3%B8s>>.

¹²⁷ *Sosialistisk Venstreparti* [online]. europabevegelsen.no, 31. srpna 2017 [cit. 6. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.europabevegelsen.no/sv-europapolitikk/>>.

¹²⁸ RYE, Lise. *Norwegian Euroscepticism revisited. The gap between policy and practice In European Integration and new Anti-Europeanism. Vol. 3.* 1. vydání. Franz Steinar Verlag, 2018, s. 35-36.

předpisů je výsadou pouze členů EU. Konzervativní strana a Norská strana práce uvádějí, že ekonomická integrace je nutná, ale při aktuálních vztazích nedostatečná. Jak zdůrazňuje Norská strana práce, osmdesát procent norského vývozu směřuje na trhy EU a zároveň z něj plyne více než padesát procent dovozu, což jen podtrhuje vzájemnou ekonomickou provázanost a také upozorňuje na benefit plynoucí z přístupu k evropské pracovní síle či odborným znalostem. U Norské strany práce a Konzervativní strany je však členství v EU více, než pouhá otázka účasti na přijímání právních předpisů o vnitřním trhu a postavení těchto stran je podpořeno normativními argumenty, týkajícími se bezpečnosti a solidarity. Labouristé spatřují v evropské integraci trvalé zajištění míru na kontinentální Evropě a uvádí, “Norsko by se mělo více angažovat, spolupracovat, podílet se na politickém řízení a na lepším rozdělení blahobytu”.¹²⁹ Konzervativní strana naopak uvádí, že spolupráce s EU přispěje k hospodářskému růstu, prosperitě, životnímu prostředí a k lepšímu zabezpečení země a tvrdí, “Norsko má povinnost převzít spoluodpovědnost za rozvoj v Evropě a tato povinnost bude nejlépe naplnitelná s plnohodnotným členstvím”.¹³⁰

Jestliže však dopadla některá otázka pro EU příznivě, jedná se o údajné ohrožení norské kultury a dědictví, se kterým souhlasilo pouhých 10 % poslanců a tedy naprostá většina z nich nemá v této oblasti obavy.

Z výše uvedených dat lze nalézt odpověď na hlavní výzkumnou otázku, jež zkoumá, co zapříčiňuje euroskeptické tendence u norských politických stran, aneb které otázky jsou pro dílčí politické subjekty v otázce potencionálního členství v EU nejvíce rezonující. Jednotlivá data vyobrazená v tabulce č. 2 podlehl hlubší analýze a rozboru s komentářem, za užití dalších zdrojů pro rozšíření a vysvětlení původního výzkumu od Marianne Skinner.

4.1. Pokroková strana

Politologové běžně tuto stranu zařazují do radikální pravice, kvůli její neo-liberální pozici, populismu, anebo azylové a imigrační politice, viz. Piero Ignazi (2003)¹³¹, Daniel Oesch (2008)¹³². Zároveň mezi její tradiční voliče patří mladší muži, pracující nižší a střední třída, zaměstnanci soukromého sektoru a všeobecně lidé s nižšími příjmy, nižším vzděláním a s proti-systémovým a antiimigračním postojem. FrP se ale dosti odlišuje od ostatních evropských stran radikální pravice

---

¹²⁹ EU [online]. arbeiderpartiet.no, [cit. 16. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.arbeiderpartiet.no/politikken/eu/>>.

¹³⁰ Vi tror på norge [online]. hoyre.no, [cit. 16. prosince 2020]. Dostupné na <<https://hoyre.no/politikk/partiprogram/forslag-nytt-partiprogram/>>.

¹³¹ IGNAZI, Piero. *Extreme Right Parties in Western Europe (Comparative Politics)*. 1. vydání. Oxford University Press, 2006, s. 1-312.

¹³² OESCH, Daniel. Explaining Workers Support for Right-Wing Populist Parties in Western Europe: Evidence from Austria, Belgium, France, Norway and Switzerland. *International Political Science Review*, 2008, roč. 29, č. 3, s. 349-373.

(francouzské Národní sdružení, Svobodná strana Rakouska, dánská Lidová strana) a vyniká právě svým nedostatečným euroskepticismem.¹³³

Pokroková strana od svého založení v roce 1973 z počátku nevydala žádné stanovisko ohledně svého postoje vůči členství Norska v ES/EU. Před druhým referendem však došlo ke změně a strana vydala prohlášení „Ano ES, ne Unii“. Cílem bylo vyjednání řady výjimek po vzoru Dánska a podílení se na budoucím vývoji Evropského společenství.¹³⁴ Inspirace byla nalezena v politice Margaret Thatcher, která podporovala liberalismus spjatý se zavedením Jednotného evropského aktu, avšak kritizovala Maastrichtskou smlouvu a její dopad.¹³⁵ Přijetím této smlouvy přestala být evropská integrace již čistě otázkou ekonomické spolupráce, ale je s ní spojován rozmach několika dalších politických dimenzí. Navíc došlo k navýšení původních 12 členů na dosavadních 27 a EU se stala více nadnárodní organizací s rozšířeným využíváním většinového hlasování v rámci svých rozhodovacích struktur.

Strana během druhého referenda podporovala volnou hospodářskou soutěž, rozhodování a podílení se na chodu EU/EHP, zásadu subsidiarity, mezivládní přístup a nadnárodní spolupráci v otázkách životního prostředí. Naopak vystupovala proti Hospodářské a měnové unii, supranacionalismu, nadměrné byrokracii a také proti nadměrným dotacím a protekcionismu zemědělství/rybářství, které dle FrP odvádí pozornost od hospodářských, a hlavně bezpečnostních otázek.¹³⁶

Pokroková strana však zažívala během druhého referenda těžké období a dosahovala po volbách pouze 6% podpory. Navíc byla vnitřně rozdělena na neoliberalisty, kteří podporovali volný trh a populisty, jež se více zajímali o negativní vymezení vůči celému projektu s cílem oslovit nejširší voličskou základnu, což vyústilo v odchod 4 z 10 jejich poslanců a další oslabení.¹³⁷ Na základě vnitřního štěpení a negativního výsledku druhého referenda došlo k zpětvzetí pozitivního stanoviska a k obnově neutrálního postoje s tvrzením předsedy Hagena, že souhlasné stanovisko bylo největší chybou strany.¹³⁸

Od roku 1997 Pokroková strana podporuje dohodu o EHP a ohledně plnohodnotného členství v EU uvádí, že respektuje vůli lidu a jediná věc, která by mohla změnit její postoj je nové referendum s pozitivním výsledkem.¹³⁹ Celkově však lze spatřovat nárůst euroskeptických tendencí uvnitř strany,

---

¹³³ SKINNER: *From Ambiguity to Euroscepticism...*, s. 5-6.

¹³⁴ Tamtéž s. 4-6.

¹³⁵ THATCHER, Margaret. *Article for The European (Maastricht)* [online]. margarethatcher.org, 8. října 1992 [cit. 8. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.margarethatcher.org/document/108305>>.

¹³⁶ SAGLIE, Jo. *Standpunkter og strategi: EU-saken i norsk partipolitikk 1989-1994*. 1. vydání. Institutt for samfunnsforskning Unipax, 2002, s. 110.

¹³⁷ BJORKLUND, Tor, ANDERSEN, Jorgen G. *Radical Right-Wing Populism in Scandinavia: From Tax Revolt to Neo-Liberalism and Xenophobia*. 1. vydání. Bloomsburry Academic, 2000, s. 193-223.

¹³⁸ SAGLIE: *Standpunkter og strategi...*, s. 115.

¹³⁹ *The European Union (EU)* [online]. frp.no, [cit. 14. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.frp.no/english>>.

aneb v roce 1994 bylo 71 % jejich poslanců pro členství a v roce 2006 tomu bylo nakloněno již pouhých 37,5 % z nich.¹⁴⁰

Analýza Pokrokové strany

Následná data primárně vycházejí z výzkumu Marinne Skinner, která ve své práci „*From Ambiguity to Euroscepticism? A Case Study of the Norwegian Progress Party's Position on the European Union*“ zkoumala dopodrobna vývoj a postoj Pokrokové strany v otázkách evropské integrace. Součástí analýzy bylo také zaslání dotazníků s uzavřenými otázkami všem jejím poslancům, včetně rozhovoru s předsedou.

Z oblasti politik EU uvedených v průzkumu je podpora mezi poslanci FrP největší pro dohodu o EHP, Schengenskou dohodu, Jednotný vnitřní trh, a naopak nejnižší pro další rozšíření (včetně rozšíření z roku 2004) a Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Pokroková strana hájí status quo a zastává myšlenky, že dohoda o EHP není sice dokonalá, ale jedná se o nejlepší alternativu pro Norsko. Podpora Schengenského prostoru je dle nich chápána jako posílení ochrany vnějších hranic EU a považována za prostředek k zastavení neevropských přistěhovalců. Nízká podpora Společné zemědělské politiky není nikterak překvapující vzhledem k profilu strany a skepticizmu vůči sociálním politikám EU. Také relativně nízká podpora Společné a zahraniční politiky dopadla dle předpokladu, jelikož je FrP dlouhodobě kritická vůči této politice a upřednostňuje úzké propojení se Spojenými státy a NATO.¹⁴¹

Vzhledem k neoliberálnímu postoji strany by měl být největší pozitivním prvkem spolupráce rozměr a možnosti spjaté s volným trhem EU. Co je však na výsledcích zarážející je podpora EHP, která dosahuje hranice 67 %, avšak její klíčový prvek (jednotný vnitřní trh zajišťující čtyři svobody) pouze 58 %. Naopak nízká podpora rozšíření na východ dopadla v souladu s očekáváním vzhledem k anti-přistěhovaleckému profilu strany, i přestože je oficiální stanovisko kladné a uvádí, že je vůči minulému a dalšímu potencionálnímu rozšiřování pozitivně naladěná, což naznačuje nesoulad mezi vedením strany a řadovými členy. Jako nejkontroverznější se ukázala otázka ohledně Evropské měnové unie, jelikož 50 % respondentů má obavy o srchovanost a národní identitu, kdežto druhá polovina spíše vnímá potenciál tržních a ekonomických výhod.

---

¹⁴⁰ SKINNER: *From Ambiguity to Euroscepticism...*, s. 17-18.

¹⁴¹ *The North Atlantic Treaty Organization (NATO)* [online]. frp.no, [cit. 14. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.frp.no/english>>.

Tabulka č. 6 – Podpora norských poslanců dle jednotlivých politik EU

Oblast politiky EU	Podpora poslanců FrP	Podpora ostatních poslanců
Schengenská dohoda	17 (71 %)	43 (66 %)
EHP	16 (76 %)	41 (63 %)
Jednotný vnitřní trh	14 (58 %)	32 (49 %)
Evropská měnová unie	12 (50 %)	30 (46 %)
Společná zahraniční a bezpečnostní politika	9 (38 %)	38 (58 %)
Rozšíření EU v roce 2004	7 (29 %)	45 (69 %)
Společná zemědělská politika	5 (21 %)	16 (25 %)
Další rozšíření EU	3 (13 %)	33 (51 %)

Zdroj: SKINNER: From Ambiguity to Euroscepticism..., s. 19.

Mezi hlavní argumenty pro vstup do EU dle Pokrokové strany patří zvýšená konkurenceschopnost norských podniků (79 %) a účast na rozhodovacích procesech (67 %). Mezi ostatními politickými stranami naopak nejvíce rezonovaly otázky týkající se udržení míru na kontinentu a solidarita se zbytkem Evropy, kterou podporuje pouze 21 % poslanců FrP. Naopak argument založený na ekonomickém profitu pozitivně ze zbylého politického spektra hodnotí pouze 42 % poslanců. Lze tedy konstatovat, že ekonomické otázky jsou pro formování Pokrokové strany důležitější než pro ostatní politické subjekty, které se naopak více zajímají o podporu míru a solidarity.

Pokud jde o negativní argumenty, tak se nejpálčivěji projevila kritika nadměrné byrokracie (83 %), kde strana drží pomyslné prvenství společně s obavou o ohrožení národní suverenity (54 %), kde strana zaostává pouze za Stranou středu a Socialistickou levicovou stranou. Navíc 46 % poslanců Pokrokové strany souhlasí s tvrzením, že členství v EU by bylo příliš nákladné, zatímco s tímto argumentem souhlasí pouze dalších 5 % respondentů napříč norským stranickým systémem.

Tabulka č. 7 - Který z následujících argumentů pro/proti norskému členství v EU podporujete?

Pozitivní argumenty. Členství v EU by, ...		Negativní argumenty. Členství v EU by, ...	
napomohlo udržovat dobré vztahy a mír na kontinentu	11 (46 %)	způsobilo zbytečnou byrokracií	20 (83 %)
zlepšilo vztahy s Evropou	12 (50 %)	poškodilo zemědělství a rybolov	4 (17 %)
umožnilo podílet se na rozhodovacích procesech	16 (67 %)	ohrozilo národní suverenitu	13 (54 %)
umožnilo připojení k Hospodářské a měnové unii	9 (38 %)	zhoršilo vlivné postavení Norska v zahraničních vztazích	5 (21 %)
zajistilo větší konkurenceschopnost norských firem	19 (79 %)	ohrozilo norskou obecní a okresní politiku	1 (4 %)
zajistilo Norsku větší vliv ve světě	3 (13 %)	ohrozilo norský sociální stát	1 (4 %)
posílilo norskou ekonomiku	9 (38 %)	bylo nákladné	11 (46 %)
ukázalo solidaritu s méně rozvinutými částmi Evropy	5 (21 %)	ohrozilo norskou kulturu a dědictví	3 (13 %)

Zdroj: SKINNER: *From Ambiguity to Euroscepticism...*, s. 22.

Výsledkem průzkumu je tedy zjištění, že pohled FrP na evropskou integraci je charakterizován značnou mírou skepticismu a je tedy zřejmé, že navzdory oficiálnímu neutrálnímu stanovisku strany je většina poslanců alespoň do určité míry euroskeptická.

Na základě uvedených údajů lze tedy konstatovat, že skutečné postavení Pokrokové strany není zdaleka neutrální, jak strana od roku 1997 uvádí a přinejlepším může být klasifikována dle typologie Taggarta a Szczerbiaka v kolonce měkkého stranického euroskepticismu, který se vyznačuje nesouhlasem s konkrétním směrem unijní politiky. Nicméně rozdělení uvnitř strany na jednotlivé frakce a neochota blíže vyjasnit svůj postoj vede k problematice určení, aneb zda se jedná o tvrdě, či měkce euroskeptickou stranu.¹⁴² Na základě podrobnějších a více rozpracovanějších typologií (Kopecký a Mudde, Conti a Verzichelli, Petr Kaniok) by však bylo obtížné Pokrokovou stranu jednoznačně klasifikovat s prakticky jedinou výjimkou Floodovy a Usherwoodovy typologie,

¹⁴² SKINNER: *From Ambiguity to Euroscepticism...*, s. 24.

kde strana spadá pod „revizionisty“, kteří upřednostňují návrat k dřívějšímu stavu evropské integrace, tedy v tomto případě před přijetí Maastrichtské smlouvy. Revizionistický typ euroskepticismu je na pomezí mezi tvrdou a měkkou typologií dle Taggarta a Szczerbiaka a je tedy nemožné stranu na jejím základě jednoznačně blíže zařadit. Strana by šla totiž zařadit pod tvrdě euroskeptickou, jelikož její výhrady jsou pravděpodobně s členstvím neslučitelné a je obtížné si představit, že by Norsko bylo schopné vyjednat požadované výjimky při své třetí žádosti. Na druhou stranu pragmatické hodnocení evropské spolupráce s pozitivním zhodnocením přínosu plnohodnotného členství může stranu posunout spíše k měkkému euroskepticismu a pouze budoucnost ukáže, kam stranu zařadit.

4.2. Aplikace euroskeptické typologie dle Taggarta a Szczerbiaka

Připomeňme si v krátkosti stranickou euroskeptickou typologii dle Taggarta a Szczerbiaka. Jejich tvrdá a měkká dichotomie rozlišuje mezi odmítnutím a opozicí vůči evropské integraci jako takové, anebo kvalifikovanou opozicí vůči konkrétním politikám. Ačkoliv tato konceptualizace vyvolala řadu kritik za své široké vymezení, tak právě její přenesení do norského prostředí umožňuje rozlišení stran, které jsou formálně proti členství jako takovému a těch, kteří vystupují pouze proti dílčím politikám. Navíc formální postoje norských politických stran ohledně členství v EU zůstaly s jedinou výjimkou stabilní, což vyvrací v tomhle případě námitky vznesené proti tvrdé koncepci, a to že je založena na oportunistických politikách vládní opozice.¹⁴³ Naopak rozpracovanější a složitější typologie (Kopecký a Mudde, Flood a Usherwood) mají při hodnocení norského stranického systému omezenou hodnotu, jelikož by většinu stran pouze kvalifikovali na pozici “odmítavce” a z této příčiny je vhodnější právě použít původní typologii.

Tabulka č. 5 uvádí postoj politických stran aktuálně zastoupených ve Stortingu k otázce členství v EU dle stranických manifestů a programů. Inspirací pro její vyhotovení byla obdobná tabulka v práci “*Norwegian Euroscepticism Revisited. The Gap Between Policy and Practice*” od Lise Rye, která však obsahovala data z předešlého volebního období a byla tedy aktualizována. Strany jsou uvedeny v souladu s jejich pozicí na levo-pravém politickém spektru.

Na základě uvedených dat a poznatků lze určit tvrdé euroskeptické strany, mezi které patří Rudá strana, Levicová socialistická strana, Strana středu a také Křesťanská lidová strana, jež bezvýhradně odmítají norské členství v EU bez dalšího. Mezi neutrální strany patří Zelená strana, jejíž veškerá rétorika je omezena pouze na prohlášení, že má-li Norsko vstoupit, musí tak učinit na základě všelidového hlasování. Dalším politickým subjektem bez oficiální pozice je Pokroková strana, jež byla podrobena v předešlé kapitole hlubší analýze. Na základě šetření však byla zjištěna

---

¹⁴³ Viz. práce norského politologa Nicka Sittera, který odmítá euroskepticismu přiznat ideový rozměr a dešifruje jej jako další projev konfliktu mezi opozičními a vládními silami. SITTER, Nick. *Opposing Europe: Euro-Scepticism opposition and Party competition. SEI working papers*, 2002, č. 56, s. 23.

řada poznatků, díky kterým lze minimálně stranu zařadit do kolony měkkého euroskepticismu. Liberální strana také dlouhodobě zastávala neutrální přístup, i přestože část jejich poslanců neskrývala své obavy vůči členství, avšak na stranickém grémiu došlo 27. září 2020 ke změně a oficiální stanovisko pro nadcházející volební období je prointegrační. Norská strana práce je stále zdrženlivá a vnitřně rozdělená na jednotlivé frakce a sdružuje tedy jak poslance prointegrační, tak měkké i tvrdé euroskeptiky. Prakticky tedy jedinou čistě pozitivně integračně naladěnou stranou zůstávají Konzervativci, kteří dlouhodobě vykazují stabilní postoj a jsou tedy z euroskeptické typologie vyjmuti.

Tabulka č. 8 - Politické pozice ohledně norského členství v EU

	Příznivci členství	Odpůrci členství	Bez oficiální pozice	Podpora v roce 2017	Počet mandátů
Rudá strana		X		2,41 %	1
Levicová socialistická strana		X		6,02 %	11
Norská strana práce	X			27,37 %	49
Zelená strana			X	3,24 %	1
Strana středu		X		10,32 %	19
Křesťanská lidová strana		X		4,20 %	8
Liberální strana	X		X ¹⁴⁴	4,37 %	8
Konzervativní strana	X			25,04 %	45
Pokroková strana			X	15,19 %	27

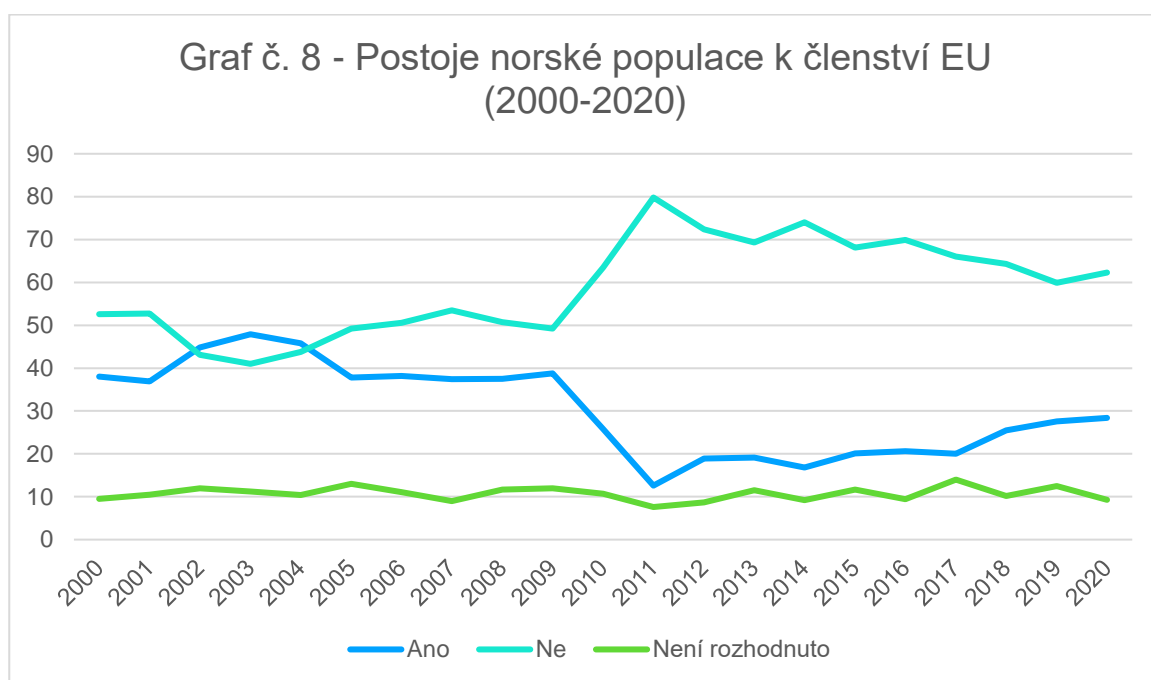
Zdroj: *Partioversikt* [online]. stortinget.no, [cit. 3. prosince 2020]. Dostupné na <<https://stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Partiene/Partioversikt/>>. ¹⁴⁵

Tabulka dokazuje výše uvedenou tezi, aneb v Norsku není tvrdý euroskepticismus vyhrazen pro okraje politického spektra. Ku příkladu Strana středu je dlouhodobě stabilním odpůrcem členství Norska v EU, i přestože se aktivně podílí na středo-pravých i středo-levých vládách. Dále se opětovně

¹⁴⁴ Liberální strana dlouhodobě až do 27. září 2020 zastávala neutrální stanovisko ohledně norského členství v EU. Na stranickém grémiu však došlo ke změně a strana poprvé v historii vystoupila s tvrzením, že bude v dlouhodobém horizontu usilovat o plnohodnotné členství. GIVERHOLT, Karl A. *Venstre sier ja til EU* [online]. venstre.no, 27. září 2020 [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.venstre.no/artikkel/2020/09/27/venstre-sier-ja-til-eu/>>.

¹⁴⁵ Data pochází z oficiálních stránek norského parlamentu doplněná na základě jednotlivých programů politických stran.

setkáváme s daty, která poukazují na to, že tvrdé euroskeptické strany jsou ve Stortingu zastoupeny menšinovým poměrem poslanců, nežli strany proevropské. Stále platí, že dvě největší strany jsou EU pozitivně nakloněny. Konzervativní strana dokonce vydala své první pozitivní stanovisko již před prvním celostátním referendem v roce 1972 a před druhým referendem na jaře 1992 byla v tomhle ohledu následována také Norskou stranou práce. Nutno však zmínit, že i přes proevropské postoje obou stran zůstává otázka členství mnohem rozporuplnější právě u Norské strany práce, která dodnes čítá i přes oficiální stanovisko strany nemalou opoziční frakci. Opětovně se tedy potvrzuje rozdíl mezi relativně optimistickou politickou elitou a mnohem více pesimistickou veřejností. I po více než dvou dekadách po posledním norském referendu nevykazuje lidová opozice ochabující tendenci, ale naopak došlo k jejímu nárůstu, jež byl ustanoven okolo 60-70 % hranice, viz. graf č. 8.

Zdroj: Agentura Sentio¹⁴⁶

Norská ústava stanovuje podmínku přenosu pravomocí, které jsou svěřeny organům státní moci na mezinárodní organizaci s minimálním souhlasem tří čtvrtinové většiny ve Stortingu za přítomnosti alespoň dvou třetin všech poslanců.¹⁴⁷ Nutno podotknout, že současná vláda ani nemá ve svém programu otázku ohledně členství v EU, jelikož samotná otázka byla po dvojitém neúspěchu a negativních ohlasech veřejnosti vyčleněna z politické debaty. Zároveň při použití aktuálních dat a znalosti norského neměnného a stabilního politického prostředí, aneb Liberální strana, Křesťanská

¹⁴⁶ Data pro vyhotovení grafu byla získána na základě elektronické komunikace s agenturou Sentio.

¹⁴⁷ ANDERSON, Stanley V. Supranational Delegation Clauses In Scandinavian Constitutions. *The Western Political Quarterly*, 1965, roč. 18, č. 4, s. 840.

lidová strana, Strana středu a Zelená strana dávají opakovaně najevo, že odevzdají své hlasy na základě výsledku všelidového hlasování a vůle lidu, jež je viditelná v grafu č. 8. Pokud k tomu přičteme již tradičně odmítavé stanovisko Socialistické levicové strany, Rudé strany, a také specifické postavení Pokrokové strany, lze jednoznačně vyvozovat dostatečnou převahu negativních sil k opětovnému zablokování rozhodnutí o vstupu do EU.

4.3. Vysvětlení norského euroskepticismu

Konceptualizace tvrdého a měkkého euroskepticismu sice umožňuje vytvoření hranice mezi politickými stranami, které jsou formálně proti členství a těmi pro, avšak v politickém prostředí je praxe jiná a koaliční partneři s rozdílnými názory na evropskou politiku musejí hledat řadu kompromisů.

V období 2005-2013 byla u moci koalice vedená Jensem Stoltenbergem z Norské strany práce s podporou Strany středu a Socialistické levicové strany. Jednalo se o strany vnitřně rozdělené ohledně členství v EU a jejich sestavení bylo na základě konsenzu, ve kterém se DNA rozhodla ponechat otázku členství mimo politickou agendu. Na oplátku byly dvě vládní euroskeptické strany ochotny posílit evropskou politiku Norska skrze dohodu o EHP. Situace se stala neměnnou také v nadcházejícím období, tedy od roku 2013 až do současnosti, kdy vládne Konzervativní strana v koalici s Liberální a Křesťanskou lidovou stranou.¹⁴⁸ Opomenutí nastolit opětovně otázku norského členství v EU je pro zásadové eurooptimisty tedy výsledkem pragmatických rozhodnutí, jelikož jak koaliční partneři, tak veřejnost nejsou tomuto kroku nakloněni.¹⁴⁹

Konzervativní strana dala již najevo v roce 2009, že otázka členství pro ně není aktuální a do takové debaty se znovu zapojí až se změnou názoru veřejnosti, avšak v prosinci 2019 nastala částečná změna. Mládežnická organizace strany dala najevo, že od posledního referenda uběhlo 25 let a již existuje celá generace, které nebylo dovoleno ovlivnit evropskou politiku, a z této příčiny by ráda v nadcházejícím volebním období (2021-2025) znovu otevřela debatu a uspořádala referendum.¹⁵⁰ Norská premiérka Erna Solberg je však zdrženlivější a prohlašuje, že není dobré opětovně zahajovat debatu o členství v EU, když je v norské společnosti tak velká opozice.¹⁵¹

---

¹⁴⁸ *Solberg's government* [online]. regjeringen.no, [cit. 16. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.regjeringen.no/en/id4/>>.

¹⁴⁹ KEIL, Kathrin, RASPOTNIK, Andreas. The European Union's Gateways to the Arctic. *European Foreign Affairs Review*, 2014, roč. 19, č. 1, s. 104.

¹⁵⁰ ERLANDSEN, Emma. *Høyre må ta kampen for norsk EU-medlemskap* [online]. aftenposten.no, 4. prosince 2019 [cit. 16. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/VbrXGJ/hoyre-maa-ta-kampen-for-norsk-eu-medlemskap-emma-erlandsen>>.

¹⁵¹ SOLVEIG, Ruud. *Ingen god idé, sier Erna Solberg om Unge Høyres EU-forslag*. [online]. aftenposten.no, 26. června 2020 [cit. 16. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/wPwKxG/ingen-god-ide-sier-erna-solberg-om-unge-hoyres-eu-forslag>>.

Apatie vůči otázce vztahů Norska s EU je však zarážející. Je nutné si uvědomit, že v době, kdy je 70 % populace proti členství dosahují dvě nejvýznamnější euroskeptické strany zhruba pouze 10 % podpory, což však může působit zavádějivě. Tradiční voliči již v minulosti v citlivé otázce členství buďto raději zůstali doma, anebo hlasovali dle svého přesvědčení v rozporu s doporučením jejich preferované strany. Navíc volební účast ve všelidových hlasováních dosahovala největšího procenta vhozených hlasů v norské historii a dokázala zmobilizovat také voliče, kteří by v regulérních volbách nevolili nikoho. Většina norských voličů odmítla ES/EU z důvodu oslabení národní demokracie a je tedy překvapující, že dle výsledků agentury Sentio stále téměř 60 % populace vyjadřuje svou spokojenost se sdružením v EHP, ze kterého přijímá Norsko řadu opatření, na kterých se nemůže podílet a svým způsobem prolomuje ústřední demokratické zásady. Možným vysvětlením je, že odpůrci členství považují svou participaci na EHP za menší a nutné zlo. Druhým možným vysvětlením je celkový status Norska jako dobře fungující demokracie. Jedná se o zemi, která je na vrcholu řady indexů zkoumajících míru demokraci v jednotlivých státech a Lise Rye se domnívá, že obecné a vysoké dodržování demokratických standardů vede k připravenosti obyvatelstva přijmout inherentní demokratické slabosti EHP, jehož negativní aspekty a nedostatky se mohou jevit jako drobné a zvládnutelné.

Třetím aspektem, jež je třeba zohlednit při projednávání norské populární opozice proti členství, je stav ekonomiky. V roce 2005 Grunfeld a Sverdrup analyzovali vztahy mezi ekonomickými fluktuacemi a postoji k členství v EU a zjistili, že aktuální stav norské ekonomiky, míra nezaměstnanosti a růst HDP měly značný dopad na postoje norských obyvatel. V těžkých dobách Norové s větší pravděpodobností podpořili členství a dokonce i malé změny dokázaly většinu posunout z jedné pozice na druhou.¹⁵² Období od uzavření EHP je však popisováno jako zlatá éra norské ekonomiky, jež je poznamenána silným ekonomickým růstem a vysokou zaměstnaností. V roce 2009 navíc prošla eurozóna krizí, která ponechala Norsko do značné míry nedotčené a míra nezaměstnanosti čítala pouhých 3,1 % a naopak v EU vyšplhala na 10,8 %. Není tedy náhodou, že do roku 2009 byla míra nesouhlasu s norským členstvím poměrně stabilní a pohybuující se dlouhodobě okolo 50 %, a právě s nástupem krize došlo k jejímu výraznému navýšení na hladinu 70 %. Pokud se však tvrzení ukáže v budoucnu jako pravdivé, lze na základě nedávného vývoje předpokládat v blízké budoucnosti pokles opozice, jelikož zatímco Norsko uteklo krizi, aktuálně čelí poklesům cen ropy, což má dopad na míru nezaměstnanosti, která narůstá, a také prognózy zaobírající se růstem ekonomiky jsou spíše nakloněny eurozóně, nežli Norsku.¹⁵³

---

¹⁵² GRÜNFELD, Leo A, SVERDRUP, Ulf. Når penga veier tungt - Nordmenns holdninger til EU medlemskap. *Økonomisk Forum*, 2005, č. 5, s. 39-48.

¹⁵³ RYE, Lise. *Norwegian Euroscepticism revisited. The gap between policy and practice In European Integration and new Anti-Europeanism. Vol. 3.* 1. vydání. Franz Steinar Verlag, 2018, s. 41.

Tvrký stranický euroskepticismus je tedy více formální, nežli skutečný. Strany, které jsou proti vstupu Norska do EU a také proti EHP, uzavírají pravidelně ve vládních koalicích pragmatické dohody, na jejichž základě dodržují aktuální politiku s EU, podílí se na ní a vybočují pouze rétoricky, nikoliv konkrétními akty. Principiální podpora členství od integračně pozitivně nakloněných a optimistických stran je však také spíše formální a jde ruku v ruce s nechutí aktivní propagace, jež se již dvakrát v minulosti ukázala jako kontraproduktivní. Zvýšená podpora prointegračních stran má tedy spíše negativní dopad na veřejné mínění a názor populace, což je skličující vzkaz pro politiky, kteří raději rozhodují, než následují. Veřejnost je naopak aktuálně spokojená s EHP, který umožňuje vstup na vnitřní trh EU s formálním zachováním suverenity. Jedná se o model, který již téměř tři desetiletí prokazuje svou ekonomickou výhodnost, bez neblahých důsledků na kvalitu norské demokracie.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo vyhotovení komplexní analýzy stranického euroskepticismu v Norsku, aneb proč jednotlivé strany oponují evropské integraci a jak se dají tyto tendence vysvětlit, k čemuž směřuje i hlavní výzkumná otázka, jež byla stanovena následovně: “Co zapříčiňuje euroskeptické tendence u norských politických stran”? Pro nalezení odpovědi na tuto problematiku posloužil výzkum od Marianne Skinner, která zaslala dotazníky s devíti uzavřenými a jednou otevřenou otázkou všem 169 poslancům Stortingu s následným rozšířením o šetření protiintegračního uskupení (Nei til EU), v kombinaci se statistickými daty agentury Sentio, stranickými manifesty, dlouholetou praxí a také vlastním komentářem.

Největší shodu napříč politickým spektrem dosahující hladiny 72 % bezesporu zastává teze, že by členství v EU způsobilo zbytečnou byrokratickou zátěž. S ohledem na norskou tradici lidové demokracie a s důrazem na transparentnost se však nejedná o nic překvapujícího a podobný výsledek byl očekávající. Dalším nejvíce rezonujícím tématem byla otázka, jež předpokládá poškození zemědělského a rybolovného sektoru. S tímto tvrzením souhlasí všichni poslanci Liberální strany, Strany středu a také Levicové socialistické strany s podporou většiny Křesťanských demokratů a Norské strany práce, pro kterou se jedná o celkově nejvýznamnější argument. Naopak u Progresivní strany tohle téma činilo obavy pouze u 17 % představitelů, což jen odráží její politiku vedoucí k výraznému snížení státních dotací norským zemědělcům.

Mezi poslanci FrP působily nejpálčivěji otázky spjaté s dotčením suverenity a s výší nákladů na členství, kterou označilo za problematickou 46 %, což je zajímavé, jelikož ze zbytku politického spektra sdílí tyto obavy pouze další 3 respondenti. Obavy o dotčení národní suverenity vyjádřili také představitelé Strany středu s většinovým souhlasem Socialistické levicové a Liberální strany.

Ochrana obcí a politika okresů se stala klíčovou pro Stranu středu a Liberální stranu s překvapivě zanedbatelným nesouhlasem Sociálně levicové a Křesťanské lidové strany. Zachování vlivného postavení Norska v zahraničních záležitostech se nepřekvapivě setkalo s ohlasem nejvíce euroskeptických stran, tedy Stranou středu, Sociálně levicovou a Křesťanskou lidovou stranou. Regionální politika EU byla vyvinuta v reakci na její politické výzvy a je silně zaměřena na konvergenci, aneb snižování hospodářských, sociálních a územních rozdílů mezi regiony. Naproti tomu primární ambice norských regionů spočívá v zachování a rozvíjení osídlenosti země s bojem proti urbanizaci a centralizaci. Lze tedy konstatovat, že norská vláda skrze regionální politiku poskytuje podporu lidem, kteří dávají přednost životu mimo velká města. Jestliže však dopadla některá otázka pro EU příznivě, jedná se o údajné ohrožení norské kultury a dědictví, se kterým souhlasilo pouhých 10 % poslanců, a tedy naprostá většina z nich nemá v této oblasti obavy.

Druhá výzkumná otázka se zabývá již konkrétně Pokrokovou stranou a zkoumá, co vedlo ke změně její politiky. Jedná se o vůbec nejzajímavější norský případ, co se vývoje týče a z této příčiny mu byla věnována samostatná kapitola a patřičná pozornost. Pokroková strana je stranou krajně pravicovou, jež od svého založení v roce 1973 až do roku 2003 působila v opozici. Z počátku nevydala žádné stanovisko ohledně členství, avšak před druhým referendem došlo ke změně a strana vydala prohlášení „ano k ES, ne Unii“ s cílem vyjednat řadu výjimek po vzoru Dánska a podílení se na budoucím vývoji Evropského společenství. Strana podporovala volnou hospodářskou soutěž, rozhodování a podílení se na chodu EU/EHP, zásadu subsidiarity, mezivládní přístup a nadnárodní spolupráci v otázkách životního prostředí. Naopak vystupovala proti Hospodářské a měnové unii, supranacionalismu, byrokracii a také proti nadměrným dotacím a protekcionismu zemědělství/rybářství, které odvádí pozornost od hospodářských, a hlavně bezpečnostních otázek. Na základě vnitřního štěpení a negativního výsledku všelidového hlasování došlo k zpětvzetí pozitivního stanoviska a k obnově neutrálního postoje s tvrzením předsedy Hagena, že souhlasné stanovisko bylo největší chybou strany. Od roku 1997 Pokroková strana podporuje dohodu o EHP a ohledně plnohodnotného členství v EU uvádí, že respektuje vůli lidu a jediná věc, která by mohla změnit její postoj je nové referendum s pozitivním výsledkem. Celkově však lze spatřovat nárůst euroskeptických tendencí uvnitř strany, aneb v roce 1994 bylo 71 % jejich poslanců pro členství a v roce 2006 tomu bylo nakloněno již pouhých 37,5 % z nich.

Na základě nejnovějších dohledatelných dat patří mezi hlavní argumenty pro vstup do EU dle Pokrokové strany zvýšená konkurenceschopnost norských podniků (79 %) a účast na rozhodovacích procesech (67 %). Mezi ostatními politickými stranami naopak nejvíce rezonovaly otázky týkající se udržení míru na kontinentu a solidarita se zbytkem Evropy, kterou podporuje pouze 21 % poslanců FrP. Naopak argument založený na ekonomickém profitu pozitivně ze zbylého politického spektra hodnotí pouze 42 % poslanců. Lze tedy konstatovat, že ekonomické otázky jsou pro formování Pokrokové strany důležitější než pro ostatní politické subjekty, které se naopak více zajímají o podporu míru a solidarity.

Pokud jde o negativní argumenty, tak se nejpálčivěji projevila kritika nadměrné byrokracie (83 %), kde strana drží pomyslné prvenství společně s obavou o ohrožení národní suverenity (54 %), kde strana zaostává pouze za Stranou středu a Socialistickou levicovou stranou. Navíc 46 % poslanců Pokrokové strany souhlasí s tvrzením, že členství v EU by bylo příliš nákladné, zatímco s tímto argumentem souhlasí pouze dalších 5 % respondentů napříč norským stranickým systémem.

Poslední výzkumná otázka se zabývala klasifikací euroskepticismu v kontextu teoretické literatury za užití původní typologie od Taggarta a Szczerbiaka. Jejich tvrdá a měkká dichotomie rozlišuje mezi odmítnutím a opozicí vůči evropské integraci jako takové, anebo kvalifikovanou

opozici vůči konkrétním politikám. Ačkoliv tato konceptualizace vyvolala řadu kritik za své široké vymezení, tak právě její přenesení do norského prostředí umožňuje rozlišení stran, které jsou formálně proti členství jako takovému a těch, kteří vystupují pouze proti dílčím politikám. Navíc formální postoje norských politických stran ohledně členství v EU zůstaly s jedinou výjimkou stabilní, což vyvrací v tomto případě námitky vznesené proti tvrdé koncepci, a to že je založena na oportunistických politikách vládní opozice. Naopak rozpracovanější a složitější typologie (Kopecký a Mudde, Flood a Usherwood) mají při hodnocení norského stranického systému omezenou hodnotu, jelikož by většinu stran pouze kvalifikovali na pozici “odmítavce” a z této příčiny je vhodnější právě použít původní typologii.

Na základě uvedených dat a poznatků lze určit tvrdé euroskeptické strany, mezi které patří Rudá strana, Levicová socialistická strana, Strana středu a také Křesťanská lidová strana, jež bezvýhradně odmítají norské členství v EU bez dalšího. Mezi neutrální strany patří Zelená strana, jejíž veškerá rétorika je omezena pouze na prohlášení, že má-li Norsko vstoupit, musí tak učinit na základě všelidového hlasování. Dalším politickým subjektem bez oficiální pozice je Pokroková strana, jež byla samostatně podrobena hlubší analýze. Výsledkem bylo zjištění, že i navzdory oficiálnímu neutrálnímu stanovisku je pohled FrP na evropskou integraci poznamenán značnou mírou skepticismu a tedy její skutečné postavení není zdaleka neutrální, jak strana od roku 1997 uvádí. Nicméně rozdělení uvnitř strany na jednotlivé frakce a neochota blíže vyjasnit svůj postoj vede k problematice určení, aneb zda se jedná o tvrdě, či měkce euroskeptickou stranu a pouze budoucnost ukáže, kam stranu zařadit. Nejpřesnějšího možného zařazení lze naopak výjimečně dosáhnout aplikací Floodovy a Usherwoodovy typologie, dle které strana spadá pod revizionisty, kteří upřednostňují návrat k dřívějšímu stavu integrace, tedy v tomto případě před přijetím Maastrichtské smlouvy.

Liberální strana také dlouhodobě zastávala neutrální přístup, i přestože část jejich poslanců neskrývala své obavy vůči členství, avšak na stranickém grémiu došlo 27. září 2020 ke změně a oficiální stanovisko pro nadcházející volební období je prointegrační. Norská strana práce je stále zdrženlivá a vnitřně rozdělená na jednotlivé frakce a sdružuje tedy jak poslance prointegrační, tak měkké i tvrdé euroskeptiky. Prakticky tedy jedinou čistě pozitivně integračně naladěnou stranou zůstávají Konzervativci, kteří dlouhodobě vykazují stabilní postoj a jsou tedy z euroskeptické typologie vyjmuti.

Analýzou bylo zjištěno, že tvrdý stranický euroskepticismus je více formální, nežli skutečný. Strany, které jsou proti vstupu Norska do EU a také proti EHP uzavírají pravidelně ve vládních koalicích pragmatické dohody, na jejichž základě dodržují aktuální politiku s EU, podílí se na ni a vybočují pouze rétoricky, nikoliv konkrétními akty. Principiální podpora členství od integračně

pozitivně nakloněných a optimistických stran je však také spíše formální a jde ruku v ruce s nechutí aktivní propagace, jež se již dvakrát v minulosti ukázala jako kontraproduktivní. Zvýšená podpora prointegračních stran má tedy spíše negativní dopad na veřejné mínění a názor populace, což je skličující vzkaz pro politiky, kteří raději rozhodují, než následují.

Apatie vůči otázce vztahů Norska s EU je však zarážející. Je nutné si uvědomit, že v době, kdy je 70 % populace proti členství dosahují dvě nejvýznamnější euroskeptické strany zhruba pouze 10 % podpory, což však může působit zavádějivě. Tradiční voliči již v minulosti v citlivé otázce členství buďto raději zůstali doma, anebo hlasovali dle svého přesvědčení v rozporu s doporučením jejich preferované strany. Navíc volební účast ve všelidových hlasováních dosahovala největšího procenta vhozených hlasů v norské historii a dokázala zmobilizovat také voliče, kteří by v regulérních volbách nevolili nikoho. Vzhledem k výše uvedeným důvodům lze jednoznačně konstatovat, že problémem v Norsku je spíše veřejný euroskepticismus a nikoliv stranický, který je ze své podstaty stále majoritně evropské integraci nakloněn, což otevírá prostor pro další výzkum.

Seznam zdrojů

1. Odborná literatura

- BJØRKLUND, Tor, ANDERSEN, Jorgen G. *Radical Right-Wing Populism in Scandinavia: From Tax Revolt to Neo-Liberalism and Xenophobia*. 1. vydání. Bloomsbury Academic, 2000, 193-223 s.
- BRUNCLÍK Miloš a kol. *Skandinávie. Proměny politiky v severských zemích*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 320 s.
- CLIVE, Archer. *Norway outside the European Union: Norway and European Integration from 1994 to 2004*. 1. vydání. New York: Routledge, 2004, 256 s.
- DEJMEK, Jindřich. *Norsko (Stručná historie států)*. 1. vydání. Praha: Libri, 2015, 140 s.
- FAJMON, Hynek a kol. *Vznik EFTA: Padesát let poté*. 1. vydání. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010, 163 s.
- FIALA, Petr, STRMISKA, Maxmilián. *Teorie politických stran*. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2009, 266 s.
- GSTÖHL, Sieglinde. *Reluctant Europeans: Norway, Sweden, and Switzerland in the proces of integration*. 1. vydání. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2002, 269 s.
- HARRY, Frédérique. *New Multicultural Identities in Europe: Religion and Ethnicity in Secular Societies*. 1. vydání. Leuven University Press, 2014, 246 s.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, 408 s.
- HROCH, Miroslav a kol. *Dějiny Norska*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005, 350 s.
- HYNČICA, Pavel a kol. *Euroskepticismus ve střední Evropě*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Academia, 2016, 216 s.
- IGNAZI, Piero. *Extreme Right Parties in Western Europe (Comparative Politics)*. 1. vydání. Oxford University Press, 2006, 312 s.
- JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Politické a právní základy evropských integračních seskupení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 256 s.
- LECONTE, Cécile. *Understanding euroscepticism*. 1. vydání. New York: Palgrave Macmillan, 2010, 272 s.
- MILES, Lee. *The European Union and the Nordic Countries*. 1. vydání. Routledge, 1996, 328 s.
- NEUMANN, Iver B. *This little piggy stayed at home: why Norway is not a member of the EU*. 1. vydání. London: Routledge, 2003, 42 s.

RYE, Lise. *Norwegian Euroscepticism revisited. The gap between policy and practice In European Integration and new Anti-Europeanism. Vol. 3.* 1. vydání. Franz Steinar Verlag, 2018, 31-44 s.

SAGLIE, Jo. *Standpunkter og strategi: EU-saken i norsk partipolitikk 1989-1994.* 1. vydání. Institutt for samfunnsforskning Unipax, 2002, 299 s.

SCALERA, Jamie. *Negotiating Membership in the WTO and EU.* 1. vydání. Routledge: Taylor and Francis, 2017, 164 s.

STRMISKA, Maxmilián a kol. *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů.* 1. vydání. Praha: Portál, 2006, 728 s.

VALENTA, Jaroslav. *Velcí evropané: Adam Rapacki – Střední Evropa bez atomových zbraní.* 1. vydání. Praha: EVA, 1999, 20 s.

VASILOPOULOU, Sofia a kol. *The Routledge Handbook of Euroscepticism.* 1. vydání. Routledge, 2017, 512 s.

2. Odborné články

ANDERSON, Stanley V. Supranational Delegation Clauses In Scandinavian Constitutions. *The Western Political Quarterly*, 1965, roč. 18, č. 4, 840-847 s.

BAKKEOVÁ, Elisabet. Lidová hlasování o norském členství v EF (EU). *Mezinárodní politika*, 2002, roč. 26, č. 2, 12-15 s.

BJØRKLUND, Tor. Old and New Patterns: The „No“ Majority in 1972 and 1994 EC/EU Referendums in Norway. *Acta sociologia*, 1997, č. 40, 143-159 s.

BRACK, Nathalie, STARTIN, Nicholas. Introduction: Euroscepticism, from the margins to the mainstream. *International Political Science Review*, 2015, roč. 36, č. 3, 239-249 s.

CONTI, Nicolò. Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case. Sussex: *Sussex European Institute*, 2003, 41 s.

CONTI, Nicolò. Party contestation of the political space and the European issue: the attitude to EU of the Italian parties (1994–2002). Sussex: *Sussex European Institute*, 2003, 37 s.

FLOOD, Christopher, USHERWOOD, Simon. Positions, Dispositions, Transitions: A model of Group Alignment on EU Integration. Surrey. *Department of Political, International and Policy Studies*, 2001, 20 s.

FOSSUM, John E. Norway's European "Gag Rules". *European Review*, 2010, roč. 18, č. 1, 73-92 s.

GAŽOVIČ, Ondrej, MINAŘÍK, David. Norsko opět dál Evropské unii. *Revue politika*, 2005, roč. 3, č. 9. Dostupné na <<https://www.cdk.cz/casopisy/revue-politika-92005>>.

- GRÜNFELD, Leo A, SVERDRUP, Ulf. Når penga veier tungt - Nordmenns holdninger til EU medlemskap. *Økonomisk Forum*, 2005, č. 5, 39-48 s.
- GSTÖHL, Sieglinde. Switzerland, Norway and the European Union: The Odd ones out? *Euryopa Articles and Conferences*, 1996, č. 2, 27 s.
- HARTMANN, Frederick. The détente debate. *Naval War College Review*, 1977, roč. 30, č. 1, 33-40 s.
- HOLST, Johan J. Norway's EEC Referendum: Lessons and Implications. *The World Today*, 1975, roč. 31, č. 3, 114-120 s.
- CHRISTENSEN, Dag A. Adaptation of Agrarian Parties in Norway and Sweden. *SAGE Publications*, 1997, roč. 3, č. 3, 391-406 s.
- JUNGAR, Ann-Cathrine. Integration by Different Means: Finland and Sweden in the EU. *Scandinavian Studies*, 2002, roč. 74, č. 3, 397-426 s.
- KANIOK, Petr. Statická, či dynamická unie: Euroskepticismus a vnitřní legitimita evropské integrace. *Mezinárodní vztahy*, 2011, roč. 47, č. 4, 78-93 s.
- KANIOK, Petr. Měkký a tvrdý euroskepticismus: dva projevy téhož? *Politologický časopis*, 2005, č. 2, 152-163 s.
- KANIOK, Petr. Party Based Euroscepticism: Opposing the Commission or the European Integration? *Contemporary European Studies*, 2009, č. 2, 24-44 s.
- KEIL, Kathrin, RASPOTNIK, Andreas. The European Union's Gateways to the Arctic. *European Foreign Affairs Review*, 2014, roč. 19, č. 1, 101-120 s.
- KOPECKÝ, Petr, MUDDE, Cas. The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics*, 2002, roč. 3, č. 3, 297-326 s.
- KOPEČEK, Lubomír. Euroskeptici, europeanisté, euroentuziasté, eurofobové. *Politologický časopis*, 2004, č. 3, 240-262 s.
- LAWLER, Peter. Scandinavian Exceptionalism and European Union. *Journal of Common Market Studies*, 1997, roč. 35, č. 4, 565-594 s.
- MJØSET, Lars. Stein Rokkan's Thick Comparisons. *Acta Sociologica*, 2000, roč. 43, č. 4, 381-397 s.
- OESCH, Daniel. Explaining Workers Support for Right-Wing Populist Parties in Western Europe: Evidence from Austria, Belgium, France, Norway and Switzerland. *International Political Science Review*, 2008, roč. 29, č. 3, 349-373 s.
- PETTERSEN, Per A a kol. The 1994 EU Referendum in Norway Continuity and Change. *Scandinavian Political Studies*, 1996, roč. 19, č. 3, 257-279 s.

- PIERCE, Roy a kol. Referendum Voting Behavior: The Norwegian and British Referenda on Membership in the European Community. *American Journal of Political Science*, 1983, roč. 27, č. 1, 43-63 s.
- POKORNÝ, Jiří. NORDEK. Plán severské hospodářské spolupráce v letech 1968-1970. *Studia historica brunensia*, 2010, roč. 57, č. 1, 161-179 s.
- ROVNÝ, Jan. Conceptualising party-based euroscepticism: magnitude and motivations. *Collegium*, 2004, č. 29, 31-48 s.
- SITTER, Nick. Opposing Europe: Euro-Scepticism opposition and Party competition. *SEI working papers*, 2002, č. 56, 29 s.
- SKINNER, Marianne S. Political Culture, Values and Economic Utility: A Different Perspective on Norwegian Party-based Euroscepticism. *Journal of Contemporary European Research*, 2010, roč. 6, č. 3, 299-315 s.
- SKINNER, Marianne S. From Ambiguity to Euroscepticism? A Case Study of the Norwegian Progress Party's Position on the European Union. *SEI working papers*, 2011, č. 124, 39 s.
- SØRENSEN, Catharina. CONCEPTUALISING PUBLIC EUROSCEPTICISM: the cases of Denmark, France and the United Kingdom. *University of Copenhagen: Danish Institute for International Studies*, 2007, 24 s.
- SØRENSEN, Catharina. EUROSCEPTICISM: A CONCEPTUAL ANALYSIS AND A LONGITUDINAL, CROSS-COUNTRY EXAMINATION OF PUBLIC SCEPTICISM TOWARDS THE EUROPEAN UNION. *University of Copenhagen: Danish Institute for International Studies*, 2007, 277 s.
- SØRENSEN, Catharina. Love me, love me not... A typology of public euroscepticism. *Sussex European Institute: EPERN Working Paper*, 2008, č. 19, 29 s.
- STEED, Michael, ABADAN, Nermin. Four Elections of 1965. *Government and Opposition*, 1966, roč. 1, č. 3, s. 298-309.
- SZCZERBIAK, Aleks, TAGGART, Paul. The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States. *Sussex European Institute*, 2002, 33 s.
- TAGGART, Paul. Populism and representative politics in contemporary Europe. *Journal of Political Ideologies*, 2004, roč. 9, č. 3, 269-288 s.
- TAGGART, Paul, SZCZERBIAK, Aleks. Parties, Positions and Europe: Euroscepticism in the EU Candidate States of Central and Eastern Europe. *Sussex European Institute*, 2001, č. 46, 39 s.
- TAGGART, Paul, SZCZERBIAK, Aleks. Theorizing party-based Euroscepticism: Problems of definition, measurement and causality. *Sussex European Institute*, 2003, 19 s.

WAEVER, Ole. Nordic Nostalgia: Northern Europe after the Cold War. *International Affairs*, 1992, roč. 68, č. 1, 77-102 s.

Vil ha mer representativt Storting i 2013: Stortinget i uta sitt eget folk. *Standpunkt: Nei til EU*, 2012, č. 4, 20 s. Dostupné na <<https://neitileu.no/aktuelt/standpunkt-4-2012>>.

3. Internetové zdroje

DEYL, Daniel. *V norských volbách vyhrála pravice (a přízrak Anderse Breivika)* [online]. reflex.cz, 10. září 2013 [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<http://www.reflex.cz/clanek/info-x/51733/v-norskych-volbach-vyhrala-pravice-a-prizrak-anderse-breivika.html>>.

ERLANDSEN, Emma. *Høyre må ta kampen for norsk EU-medlemskap* [online]. aftenposten.no, 4. prosince 2019 [cit. 16. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/VbrXGJ/hoeyre-maa-ta-kampen-for-norsk-eu-medlemskap-emma-erlandsen>>.

GARVIK, Olav. *Rødt* [online]. snl.no, 11. září 2019 [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <<https://snl.no/R%C3%B8dt>>.

GARVIK, Olav. *Nei til EU* [online]. snl.no, 17. května 2018 [cit. 20. června 2019]. Dostupné na <https://snl.no/Nei_til_EU>.

GARVIK, Olav, TVEDT, Knut. *Senterpartiet* [online]. snl.no, 22. listopadu 2020 [cit. 1. ledna 2020]. Dostupné na <<https://snl.no/Senterpartiet>>.

GIVERHOLT, Karl A. *Venstre sier ja til EU* [online]. venstre.no, 27. září 2020 [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.venstre.no/artikkel/2020/09/27/venstre-sier-ja-til-eu/>>.

GRANUM, Roger. *Ja til EØS* [online]. venstre.no, 28. října 2018 [cit. 29. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.venstre.no/artikkel/2018/10/28/ja-til-eos/>>.

JINDŘIŠKOVÁ, Jitka. 16.3. – *Založení Sosialistik Venstreparti* [online]. skandinavskydum.cz, [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<http://www.skandinavskydum.cz/16-3-zalozeni-sosialistisk-venstreparti/>>.

KANIOK, Petr. *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů* [online]. Brno, 2006 [cit. 24. října 2019]. 170 s. Dostupné na: <https://is.muni.cz/th/mbl26/Dizertace_Kaniok.doc>.

KVALBEIN, Jon. *Arbeiderpartiet har sekularisert samfunnet* [online]. dagen.no, 5. srpna 2008 [cit. 17. prosince 2020]. Dostupné na <https://www.dagen.no/perspektiv/Arbeiderpartiet_har_sekularisert_samfunnet-44845>.

LASÁK, Jan. *Norská Fremskrittspartiet: most přes navždy* [online]. globalpolitics.cz, [cit. 4. ledna 2019]. Dostupné na <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/norska-strana>>.

Margaret Thatcher. *Speech to the College of Europe ("The Bruges Speech")* [online]. youtube.com, 21. září 1988 [cit. 12. dubna 2020]. Dostupné na <https://www.youtube.com/watch?v=D_XsSnivgNg>.

PLEVÁK, Ondřej. *Členství Turecka v EU je už jen utopií, obě strany se ale navzájem potřebují* [online]. euractiv.cz, 7. února 2019 [cit. 29. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://euractiv.cz/section/evropska-unie-a-svet/news/clenstvi-turecka-v-eu-je-uz-jen-utopii-obe-strany-se-ale-navzajem-potrebuji/>>.

SALVESEN, Geir. *Syv grafer som viser hvor forskjellige Høyre og Frp-velgerne faktisk er* [online]. aftenposten.no, 23. dubna 2015 [cit. 3. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/gGBB/syv-grafer-som-viser-hvor-forskjellige-hoeyre-og-frp-velgerne-faktisk-e>>.

SOLVEIG, Ruud. *Ingen god idé, sier Erna Solberg om Unge Høyres EU-forslag*. [online]. aftenposten.no, 26. června 2020 [cit. 16. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/wPwKxG/ingen-god-ide-sier-erna-solberg-om-unge-hoeyres-eu-forslag>>.

STÝSKALÍKOVÁ, Věra. *Teorie Steina Rokkana a její použití v postsocialistických zemích jihovýchodní Evropy* [online]. journals.muni.cz, 2003 [cit. 17. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/3934/5331>>.

THATCHER, Margaret. *Article for The European (Maastricht)* [online]. margarethatthatcher.org, 8. října 1992 [cit. 8. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.margarethatthatcher.org/document/108305>>.

TUASTAD, Svein. *Miljøpartiet Dei Grøne* [online]. allkunne.no, 29. října 2020 [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.allkunne.no/framside/samfunn-politikk-og-naringsliv/politikk/politikk-noreg/politiske-parti/miljopartiet-dei-grone/272/7222/>>.

Om Arbeiderpartiet [online]. arbeiderpartiet.no, [cit. 26. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.arbeiderpartiet.no/om/>>.

NATO [online]. arbeiderpartiet.no, [cit. 17. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.arbeiderpartiet.no/politikken/nato/>>.

EU [online]. arbeiderpartiet.no, [cit. 17. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.arbeiderpartiet.no/politikken/eu/>>.

Venstres historie [online]. venstre.no, [cit. 7. ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.venstre.no/om/historie/>>.

KrF in other languages [online]. krf.no, [cit. 6. ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.krf.no/politikk/in-other-languages/>>.

Joint he struggle for an inclusive society [online]. sv.no, [cit. 28. prosince 2018]. Dostupné na <<https://www.sv.no/english/>>.

Senterpartiets historie [online]. senterpartiet.no, [cit. 6. ledna 2019]. Dostupné na <<https://www.senterpartiet.no/Om%20SP/historien/Historie>>.

EU og EØS [online]. roedt.no, [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <<https://roedt.no/eu-og-eos>>.

The European Union (EU) [online]. frp.no, [cit. 14. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.frp.no/english>>.

Europapolitikk [online]. mdg.no, [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.mdg.no/europapolitikk>>.

Fondy EHP a Norska [online]. eeagrants.cz, [cit. 18. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.eeagrants.cz/>>.

Norské fondy [online]. sfzp.cz, [cit. 18. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.sfzp.cz/dotace-a-pujcky/norske-fondy/>>.

Nei til EU – I Kristen Nygaards and [online]. neitileu.no, [cit. 20. června 2019]. Dostupné na <<https://neitileu.no/aktuelt/nei-til-eu-2018--i-kristen-nygaards-and>>.

Posters supporting the „Yes“ vote in the referendum on Norway’s accession to the European Union [online]. cvce.eu, [cit. 22. června 2019]. Dostupné na <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/1426eefc-0687-4f89-b851-5d60e0fc492c/Resources#3f843aa7-62f5-42ce-92a1-ef067b325a15_en&overlay>.

GDP per capita [online]. data.worldbank.org, [cit. 19. července 2019]. Dostupné na <<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2015&locations=NO&start=1994>>.

Vi tror på norge [online]. hoyre.no, [cit. 16. prosince 2020]. Dostupné na <<https://hoyre.no/politikk/partiprogram/forslag-nytt-partiprogram/>>.

Kingdom of Norway – Election for Storting (Norwegian Parliament) [online]. electionguide.org, 14. září 2009 [cit. 12. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.electionguide.org/elections/id/1538/>>.

EU og EØS [online]. senterpartitet.no, 11. července 2017 [cit. 6 prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.senterpartiet.no/politikk/A-%C3%85/politisk-sak/eu-og-e%C3%B8s>>.

Sosialistik Venstreparti [online]. europabevegelsen.no, 31. srpna 2017 [cit. 6. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.europabevegelsen.no/sv-europapolitikk/>>.

EU [online]. arbeiderpartiet.no, [cit. 16. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.arbeiderpartiet.no/politikken/eu/>>.

The European Union (EU) [online]. frp.no, [cit. 14. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.frp.no/english>>.

The North Atlantic Treaty Organization (NATO) [online]. frp.no, [cit. 14. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.frp.no/english>>.

Solberg's government [online]. regjeringen.no, [cit. 16. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.regjeringen.no/en/id4/>>.

Programme of Principle [online]. hoyre.no, [cit. 2. ledna 2021]. Dostupné na <<https://hoyre.no/partiet/om-hoyre/language-overview/english/programme-of-principle/>>.

Norway. Parliamentary Chamber: Stortinget. Elections held in 2001 [online]. archive.ipu.org, [cit. 4. ledna 2021]. Dostupné na <http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/2239_01.htm>.

Coalition takes over in Norway [online]. edition.cnn.com, 19. října 2001 [cit. 4. ledna 2021]. Dostupné na <<http://edition.cnn.com/2001/WORLD/europe/10/19/norway.government/>>.

The Referendum in Norway (25 September 1972) [online]. cvce.eu, [cit. 4. ledna 2021]. Dostupné na <https://www.cvce.eu/en/obj/the_referendum_in_norway_25_september_1972-en-ce0ab381-e7c3-45dd-9a93-3e34ef66476f.html?fbclid=IwAR3-KBOennjXNnM7pzmYgPemWtv5ZJASr9fbUoXhkr137h2NJYV0F-5Ng>.

History of the parties [online]. stortinget.no, [cit. 10. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/News-archive/Front-page-news/2014-2015/hj2/>>.

Trygve Bratteli [online]. regjeringen.no, [cit. 10. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.regjeringen.no/en/the-government/previous-governments/historiske-artikler/offices/prime-minister-since-1814/trygve-bratteli/id463400/>>.

Seznam tabulek

- Tabulka č. 1 – Čtyřčlenná typologizace postojů stran podle Kopeckého a Mudda
- Tabulka č. 2 – Grafické znázornění typologie N. Contiho a L. Verzichelliho
- Tabulka č. 3 – Rozdělení platných hlasů
- Tabulka č. 4 – Reálný a předpokládaný norský nesouhlas s členstvím v EU na základě parlamentních voleb z roku 1993 zohledňující geografický prvek
- Tabulka č. 5 – Který z následujících argumentů proti členství Norska v EU podporujete?
- Tabulka č. 6 – Podpora norských poslanců dle jednotlivých politik EU
- Tabulka č. 7 – Který z následujících argumentů pro/proti norskému členství v EU podporujete?
- Tabulka č. 8 – Politické pozice ohledně norského členství v EU

Seznam grafů

- Graf č. 1 – Vývoj počtu členů ESVO (1960-1995)
- Graf č. 2 – Norské referendum 1972
- Graf č. 3 – Norské referendum 1994
- Graf č. 4 – Rozdělení sedadel ve Stortingu dle výsledků voleb (1969-2017)
- Graf č. 5 – Mělo by se stát Norsko členem EU? (politické strany)
- Graf č. 6 – Mělo by se stát Norsko členem EU? (procentuální názor voličů jednotlivých stran)
- Graf č. 7 – Názor norské populace ohledně EHP
- Graf č. 8 – Postoje norské populace k členství v EU (2000-2020)

Abstrakt

Diplomová práce komplexně analyzuje fenomén norského stranického euroskepticismu. Cílem práce je vymezit, co zapříčiňuje euroskeptické tendence u norských politických stran a jak lze norský euroskepticismus klasifikovat v kontextu teoretické literatury. V první kapitole jsou vymezeny teoretické základy práce a jednotlivé typologie předních autorů. Druhá a třetí kapitola rozebírá a nastiňuje charakteristiku politického systému Norska, politický vývoj po 2. sv. válce, včetně otázek týkajících se norského členství v ES/EU, jednotlivých integračních procesů (1972, 1994), začlenění do Evropského sdružení volného obchodu či Evropského hospodářského prostoru. Poslední část je již věnována samotné analýze norského euroskepticismu se zvláštním důrazem na Pokrokovou stranu s následnou aplikací Taggartovy a Szczerbiakovy typologie.

Klíčová slova

Norsko, euroskepticismus, stranický euroskepticismus, typologie, politický systém, politický vývoj, členství v EU, Evropská společenství, Evropská Unie, Evropské sdružení volného obchodu, Evropský hospodářský prostor, referendum

Abstract

This thesis comprehensively analysis Norwegian party Euroscepticism phenomenom. The main goal of the thesis is to define the cause of the Eurosceptic tendencies in Norwegian political parties and how Norwegian Euroscepticism can be classified in the context of theoretical literature. The first chapter defines the theoretical foundations of the thesis and the individual typologies of leading authors. The second and third chapters analyse and outline the characteristics of the political system of Norway, the political development after 2 WW, including issues related to Norwegian EC/EU membership, individual integration processes (1972, 1994), integration into the European Free Trade Association or the European Economic Area. The last part is already devoted to the analysis of Norwegian Euroscepticism with special emphasis on the Progressive Party with the subsequent application of Taggart's and Szczerbiak's typology.

Key words

Norway, euroscepticism, party-based euroscepticism, typology, political system, political developments, EU membership, European Community, European Free Trade Association, European Economic Area, referendum